

Erillisliite nro:
(Mh 01.03.2021)

Asia nro:

Rohkeasti ja kestävästi uudistuva Kainuu

Kainuun maakuntaohjelman toteuttamis- suunnitelma 2021 - 2022

Sisällys

Sisällys	2
Johdanto.....	4
1. Kainuun toimeenpanosuunnitelman tavoitteet	1
2. Kainuun aluekehityksen tilannekuva	2
2.1 Aluetalouden kokonaiskuva ja trendit.....	2
2.1.1 Kainuun aluekehityksen tilannekuvan muutos koronakriisin aikana.....	4
2.2 Kehityksen pullonkaulat	6
2.2.1 Kasvatavat osaavan työvoiman saatavuusongelmat.....	7
2.2.2 Ulkoinen ja sisäinen saavutettavuus: etäisyys markkinoista, matkaketjujen puutteellisuus.....	7
2.2.3 Investointien riskirahoituksen saatavuus.....	9
2.3 Kainuun investointipotentiaali.....	9
2.4 Aluetalouden rakenne ja sen resilienssi.....	10
3. Koronakriisin vaikutukset sekä kehittämistarpeet Kainuussa.....	12
3.1 Koronan vauhdittamat muutokset	14
3.2 Johtopäätöksiä	16
4. Nopeaa palautumista koronakriisistä edistävät toimenpiteet.....	18
4.1 Liikenteen ja saavutettavuuden erityistoimenpiteet	18
4.2 Yritystoiminnan erityistoimenpiteet	19
4.3 Matkailun erityistoimenpiteet.....	21
4.4 Talouden nopeaa elpymistä tukevat julkiset investoinnit.....	23
4.5 Hyvinvoinnin vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy.....	23
5. Uuden kasvun ja uudistumisen toimenpiteet.....	24
5.1 Kainuun vihreä siirtymä energia-asioissa	26
5.2 Kainuun digitaalinen siirtymä	26
5.3 Vihreä siirtymä metsäbiotaloudessa.....	29
5.4 Vihreä siirtymä matkailussa.....	30
5.5 Vihreä siirtymä kestävässä kaivannaistoiminnassa	31
5.6 Osaamisen ja osaajien saatavuus	31
5.7 Veto-, pito- ja elinvoimaa Kainuuseen	32
5.8 Saavutettavuus Kainuun kasvun edellytyksenä	34
5.9 Maakunnallinen investointistrategia jatkotoimenpiteenä.....	35
5.10 Kainuun älykkään erikoistumisen strategian 2021- 2027 painopisteet ja tavoitteet.....	36
6. Kainuun maakuntaohjelman toteutussuunnitelman rahoitusohjelmat ja -välineet.....	40
Liite 1. Kainuun edunajamisen tavoitteet ja kärkihankkeet 2020 -2021.....	48

Liite 2. Itä- ja Pohjois-Suomen aloitteet keskushallinnolle	56
Liite 3. Rahoitustaulukot: Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman 2021 – 2022 toteutukseen Kainuussa käytettävissä oleva kansallinen ja EU:n kehittämisrahoitus.....	65
Liite 4. Kainuun alueellinen rahoituspäätös (Kainuun ELY ja Kainuun liitto	66
Liite 5. Itä- ja Pohjois-Suomen aloitteet Suomen kestävän kasvun ohjelmaan	67

Johdanto

Tämä Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma ajoittuu maakuntaohjelman ja rakennerahasto-ohjelman toteuttamisen kannalta kahden eri kauden taitteeseen. Nykyinen maakuntaohjelma on voimassa vuoden 2021 loppuun. Uusi rakennerahasto-ohjelma 2021-2027 käynnistyy syyskuussa 2021. Kainuun maakuntaohjelman TOPSU 2021-2022 pohjautuu koronakriisin aiheuttamasta kriisistä toipumiseksi laadittuun Kainuun selviytymissuunnitelmaan ja on voimassa vuoden 2022 alkuun. Uuden maakuntaohjelman tultua voimaan vuoden 2022 alussa myös toimeenpanosuunnitelma päivitetään vastaamaan uuden maakuntaohjelman sisältöä.

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma 2021-2022 pohjautuu koronapandemian aiheuttamasta kriisistä toipumiseksi laadittuun Kainuun selviytymissuunnitelmaan 2020-2021 ja sisältää sekä nopean palautumisen toimenpiteet että valinnat uuden kasvun käynnistämiseksi. Keskeisenä instrumenttina TOPSU:n toteutuksessa ovat EU:n Kainuulle myöntämä REACT-EU (ESR ja EAKR) sekä maaseuturahaston lisärahoitus. REACT-EU lisämäärärahojen tarkoituksena on tukea alueita COVID-19 -pandemian vahinkojen korjaamisessa. Samaan aikaan lisämäärärahoilla luodaan pohjaa talouden vihreälle, digitaaliselle ja palautumiskykyä tukevalle elpymiselle. EAKR-rahoitusta käytetään ensisijaisesti pk-yritysten tukemiseen ja erityisesti uusiutumiseen kriisistä selviytymiseksi, digitaaliseen ja vihreään siirtymään ja sitä tukevaan tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämiseen sekä uuden teknologian käyttöönottoon. TOPSUIlla vauhditetaan kainuulaisen elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnallisen toiminnan siirtymää kohti hiilineutraalisuutta.

Suunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden laatimisessa on hyödynnetty Kainuun aluekehityksen ajantasaista tilannekuvaa, jota on ylläpidetty Kainuun liiton, ELY-keskuksen, TE-toimiston sekä Kainuun ennakointi- ja seurantaryhmän yhteistyönä. Mukana suunnitelman valmistelussa on ollut ELY-keskus, TE-toimisto sekä MYR:n käsittelyn kautta muut keskeiset sidosryhmät. Kainuun liitto teki kuntakierroksen elokuussa 2020, jolloin myös kunnilta saatiin esityksiä Topsun valmistelua varten. Suunnitelmaa tullaan toimeenpanemaan kansallisilla ja EU:n rahoituksilla sekä edunajamisen keinoin.

Timo Korhonen
MYR:n puheenjohtaja

Pentti Malinen
Maakuntajohtaja

Jouni Ponnikas
Aluekehitysjohtaja

1. Kainuun toimeenpanosuunnitelman tavoitteet

Koronakriisin jälkihoidon ja jälleenrakennuksen alueellisten toimien kokoamiseksi laadittiin Kainuun liiton johdolla Kainuun selviytymissuunnitelma, joka toimii tämän toimeenpanosuunnitelman (TOPSU) perustana. Selviytymissuunnitelma kartoittaa koronakriisin vaikutukset, elpymisen mahdollisuudet.

TOPSU:n **yleisenä tavoitteena** on kehittää Kainuun aluetalouden rakennetta niin, että vahvoja ja kehittyviä toimialoja ja klustereita on useita (kehittämisen kohteina erityisesti Kainuun kärkitoimialat: teknologiateollisuus, biotalous, matkailu ja kaivannaisala), yritys-rakenne on monipuolinen ja koko aluetalouden innovaatio- ja uudistumiskyky on hyvä. TOPSUssa linjatut toimenpiteet nopeuttavat Kainuun aluetalouden toipumista koronakriisin vaikutuksista, vahvistavat aluetalouden kestäväää kasvua ja parantavat Kainuun resilienssiä eli kykyä selvitä mahdollisista uusista äkillisistä kriiseistä.

Erityistavoitteina ovat:

1. Kainuun alue-, yritys- ja kuntatalous toipuu (**kriisi- ja toipumistoimilla**) koronapandemian aiheuttamasta kriisistä; erityistä huomiota kiinnitetään yrityksiin ja kohderyhmiin, jotka ovat kärsineet eniten koronakriisin vaikutuksista.
 - Tavoitetta toteutetaan seuraavilla strategisilla toimenpiteillä:
 - Kainuu varautuu pandemian aiheuttaman poikkeustilan jatkumiseen sekä negatiivisten vaikutusten edelleen syntyymiseen vahvistamalla pandemiasta kärsivien julkisen, yksityisen sekä kolmannen ja neljännen sektorin toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia selvitä kriisistä
2. Kainuun aluetalous kasvaa kestävästi ja yksityisellä sekä julkisella sektorilla toteutuvat **digitaalinen ja vihreä siirtymä**. Kainuun vahvuuksien hyödyntämiseen käytetään vahvistuvia kansallisia ja kansainvälisiä kehitystrendejä kuten ympäristöä, tilaa ja väljyyttä arvostavaa asumista, monipaikkaisuutta, paikkariippumatonta työtä, etätyötä ja -opiskelua sekä kestäväää, turvallisuushakuista, pandemiariskitöntä ja kansainvälistyvää matkailua.
 - Tavoitetta toteutetaan seuraavilla strategisilla toimenpiteillä:
 - Kainuun kasvua vauhditetaan digitaalista ja vihreää siirtymää toteuttavalla investointiohjelmalla, johon kootaan keskeiset tuotannolliset, saavutettavuus- ja osaamisinvestoinnit joihin toteutetaan mm. suunnitelma-astetta parantamalla. Kuntien palveluinfrastruktuuri-investoinnit ovat osa investointisuunnitelmaa
 - Korjataan Kainuun aluetalouden rakenteellisia ongelmia (joihin koronakriisi kärjistää), kuten julkisen sektorin työpaikkojen suuri osuus, väestön ikärakenne ja huoltosuhde, saamalla alueelle lisää yksityisen sektorin työpaikkoja, investointeja, yrityksiä, koulutustarjontaa sekä lisää työntekijöitä ja opiskelijoita alueen ulkopuolelta sekä erityisesti saamalla alueelle pysyviksi asukkaiksi ja työntekijöiksi lisää työikäisiä naisia.

- Jatketaan määrätietoisesti osaavan työvoiman saatavuuden turvaamista sekä siltasopimuksen kirjattujen ja käynnistettyjen toimenpiteiden toteuttamista. Tähän kokonaisuuteen liittyvät keskeisesti Kainuun veto- ja pitovoiman vahvistamisen toimenpiteet, joita toteutetaan erityisesti vaikuttavan mainetyön avulla.
- Vihreän siirtymän toteuttamisessa olennaisia ovat oikeudenmukaisen siirtymän turvaamiseksi tehtävät toimet, jotka kirjataan valmisteilla olevaan Kainuun oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelmaan ja joita rahoitetaan Kainuuseen tulevalla oikeudenmukaisen siirtymän (JTF) rahoituksella.
- Kainuun selvityssuunnitelmaan ja TOPSUn kirjattujen tavoitteiden mukaisia toimia pyritään toteuttamaan myös Suomen kestävän kasvun ohjelman avulla.

Kainuun TOPSUn tavoitteita edistetään hanketoiminnan ja edun ajamisen keinoin. Liitteessä 1 on kuvattu maakuntahallituksen hyväksymät Kainuun edunajamisen tavoitteet ja kärkihankkeet 2020 -2021 ja Liitteessä 2 Itä- ja Pohjois-Suomen aloitteet keskuks hallinnolle.

2. Kainuun aluekehityksen tilannekuva

2.1 Aluetalouden kokonaiskuva ja trendit

Kainuu on muuttunut **positiivisen rakennemuutoksen** alueeksi viimeisten viiden vuoden aikana (**kuva 1**). Vuoden 2015 alusta lähtien Kainuussa sekä liikevaihto että työntekijämäärä ovat lähes tasaisesti kasvaneet. Vuonna 2018 kaikkien toimialojen liikevaihdon kasvu oli suurin Kainuussa; +10,2 %.

Vuonna 2015 alkanut talouden kova kasvu näkyy liikevaihdon ja henkilöstömääräestimaattien suhdanteissa. Vuonna 2019 suhdanteet hieman tasaantuivat ennätyksellisen kasvuvuoden 2018 jälkeen, mutta vuoden 2020 ensimmäisellä kvartaalilla (tammi-maaliskuu) kaikkien toimialojen liikevaihto kasvoi vielä 0,7 %. Henkilöstömäärien suhdanteet nousivat myös vahvasti vuodesta 2015 vuoteen 2018 saakka, tasoittuivat vuonna 2019 ja pysyivät vielä melko tasaisena vuoden 2020 ensimmäisellä kvartaalilla (kasvua +0,2 %).

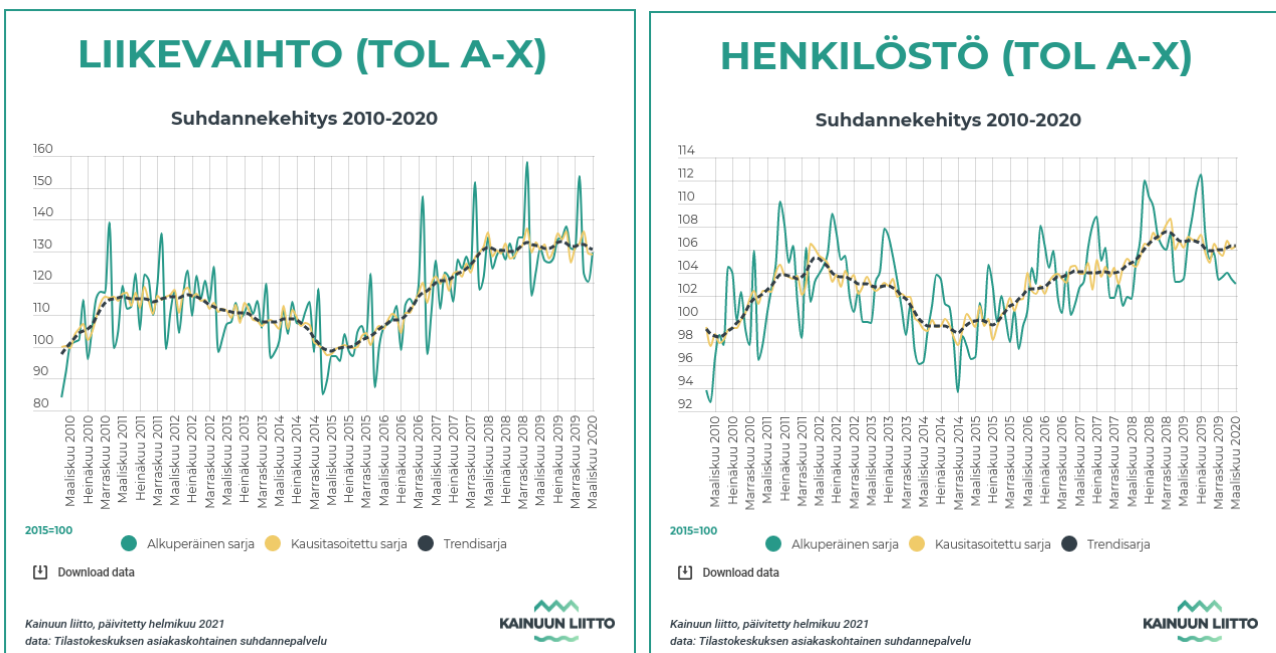
Tuoreimpien vuodelta 2018 saatavilla olevien aluetaloustietojen mukaan muutokset edellisvuoteen:

- Työpaikkojen määrä kasvoi Kainuussa 2 % (lisäys 537 työpaikkaa).
- BKT/asukas kasvoi 6,1 % (koko maassa 3,3 %).
- Yritysten liikevaihto kasvoi 45 %.
- Yritysten toimipaikkojen määrä kasvoi 59 %.
- Yritysten henkilöstömäärä kasvoi 37 %.
- Kasvuyritysten liikevaihto on kasvanut kaikista maakunnista eniten Kainuussa kasvukaudella 2015-2018. Muutos kaudelta 2014-2017 oli +151 % (koko maa +76 %).

Pula osaavasta työvoimasta alkoi kehittyä nopeasti, kun samaan aikaan eläköityminen

oli suurempaa kuin nuorten ikäluokkien tulo työmarkkinoille. Yritysten rekrytointiongelmien kasvoivat ja ovat olleet viime vuosina suurimpia Suomen maakunnista. Tilannetta indikoivat myös TE-toimiston kasvaneet avoimien työpaikkojen määrät sekä työpaikkojen täyttymiseen kuluvan ajan piteneminen.

Kainuun muuttunut aluekehityskuva on noteerattu valtakunnallisesti, kun Kainuusta tuli TEM:n nimeämä siltasopimusalue vuodesta 2019 alkaen. Jo ennen siltasopimusta Kainuussa käynnistettiin uusia toimenpiteitä työvoiman rekrytointiin avainyrityksille ja työnantajille. Tarpeiden laajentuessa Kainuun liitto käynnisti mainityökokonaisuuden, jossa alueen veto-, pito- ja elinvoimaa vahvistetaan positiivisella tekemisellä ja viestinnällä.

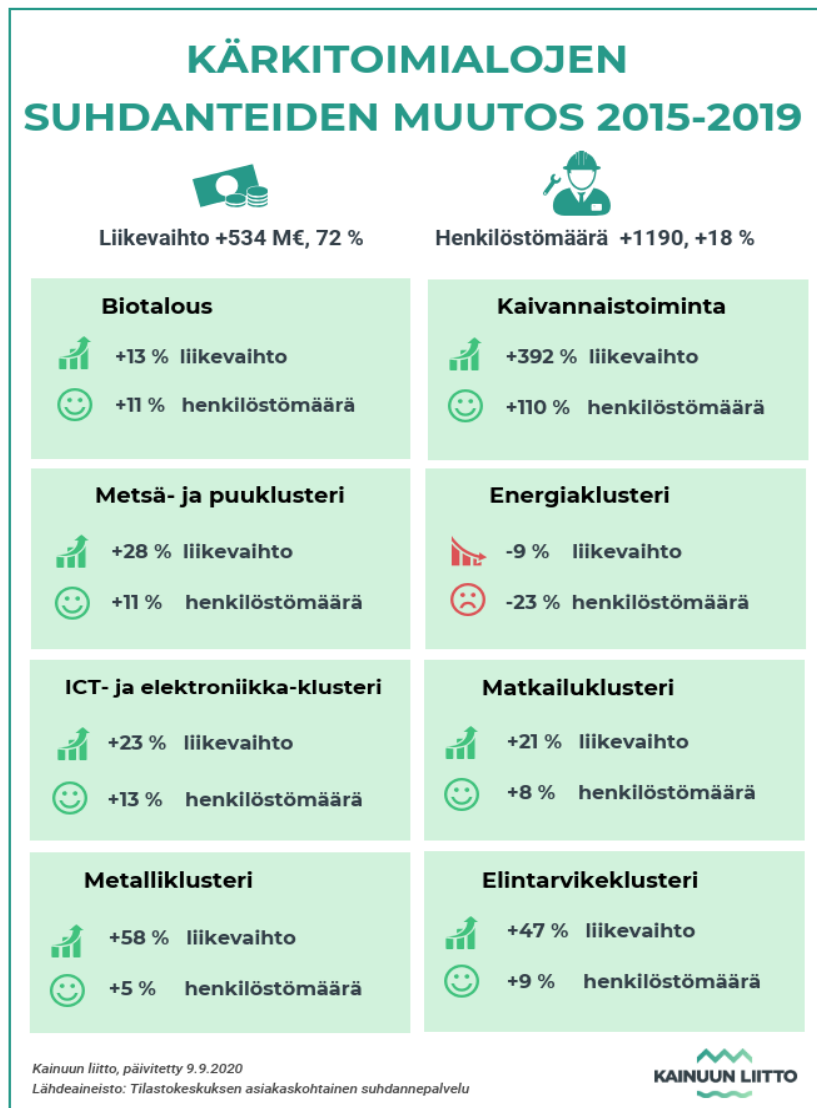
Kuva 1. Liikevaihdon ja henkilöstömäärän suhdannekehitys Kainuun aluetaloudessa 2010 - 2020 (maaliskuu) Lähde: Kainuun liitto 2021/Tilastokeskuksen asiakaskohtainen suhdannepalvelu

Kainuun myönteisen talouskehityksen taustalla on maakunnan avainklustereiden samanaikainen myönteinen kehitys. Vahvaa talouskasvua on ollut kaikissa klustereissa pois lukien energiaklusteri.

Kainuun kärkitoimialojen trendit 2015 - 2019 ovat tiivistetysti seuraavat (kuva 2):

- Liikevaihto on kasvanut 72 % (534 M€)
- Henkilöstömäärä on kasvanut 18 % (1190 henkilöä)
- Kasvu on ollut valtavaa erityisesti kaivannaistoiminnassa (+392 % liikevaihdossa ja +110 % henkilöstössä)

Kainuun poikkeuksellisen kehitysvaiheen taustalla siis ovat erityisesti kaivannaistalouden tehty investoinnit Terrafame Oy:ssä ja Sotkamo Silver Oy:ssä.

Kuva 2. Liikevaihdon ja henkilöstömäärän muutos Kainuussa 2015-2019

Lisätietoa: <http://kuiskintaa.fi/kainuun-suotuisat-suhdanteet-tormasivat-koronaseinaan/>

2.1.1 Kainuun aluekehityksen tilannekuvan muutos koronakriisin aikana

Koronaepidemia on vaikuttanut Kainuussa kuten muuallakin eri toimialoihin ja eri kohderyhmiin. Pk-yritysbarometrin mukaan maakunnittaisessa vertailussa koronapandemia näyttää vaikuttaneen vähiten Kymenlaakson, Pohjois-Karjalan ja Kainuun yritysten tulevaisuuden näkymiin. Positiivisimmat näkymät työpaikkakehityksestä olivat Kainuussa, jossa saldoluku oli 7. Kainuussa ja Etelä-Savossa myös investointiodotukset olivat kohenemassa.

Kainuun työllisyyden muita maakuntia myönteisempi kehitys selittyy kuvan 3 mukaisesti kaivannaissalan edelleen jatkuneella henkilöstön kasvulla. Kaivannaissalan liikevaihto (+25 %) ja henkilöstömäärä (+15,9 %) ovat nousseet tammi-kesäkuussa 2020 huolimatta koronan leviämisestä.

Elintarvikealaa lukuun ottamatta Kainuun kaikissa toimialaklustereissa sekä liikevaihto että henkilöstömäärät vähenivät alkuvuoden 2020 aikana. Suurin romahdus oli matkailuklusterissa sekä liikevaihdossa (-21,8 %) että henkilöstömäärässä (-17,6 %). Samoin romahti kansainvälisten matkailijoiden määrä.

Kuva 3. Liikevaihdon ja henkilöstömäärän muutos tammi-kesäkuussa 2020

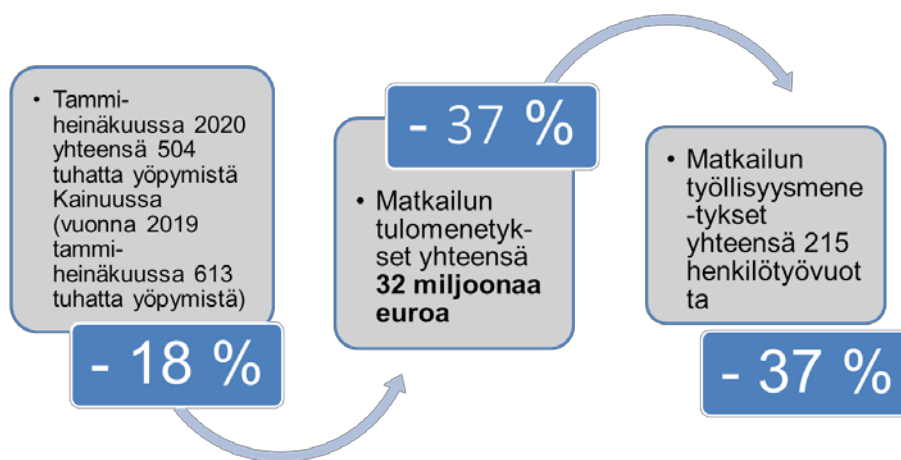
Kainuussa on 27 721 työpaikkaa (vuosi 2018). Suurin työllistäjä on terveys- ja sosiaalipalvelut (lähes 5 700 työpaikkaa), mikä on yli 20 prosenttia kaikista työpaikoista. Toiseksi eniten työpaikkoja on hallinto- ja tukipalvelutoimialalla ja kolmanneksi eniten tukku- ja vähittäiskaupan toimialalla. Kaivannaيسان koko maan työpaikoista reilu 13 prosenttia sijaitsee Kainuussa.

Työpaikkojen määrä on kääntynyt kasvuun viimeisten viiden vuoden aikana. Vuodesta 2015 vuoteen 2018 eniten työpaikat ovat kasvaneet hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa, rakentamisessa, terveys- ja sosiaalipalveluissa sekä teollisuudessa. Supistuvia toimialoja ovat muu palvelutoiminta, tukku- ja vähittäiskauppa, maa- metsä- ja kalatalous sekä

koulutus. Suurin suhteellinen kasvu on kolmessa vuodessa ollut informaatio- ja viestintätoimialalla (+24,2 %). Rakentamisen toimiala on kasvanut 23,3 prosenttia.

Vuonna 2018 työpaikkojen määrä kasvoi lähes 540 työpaikalla verrattuna edellisvuoteen. Eniten kasvoivat hallinto- ja tukipalvelut (8,6 %) ja rakentaminen (8,1 %). Eniten väheni sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminnan työpaikat (-28,1 %).

Koronan matkustusrajoitukset ja lentomotti ovat pysäyttäneet käytännössä kansainvälisen matkailun Kainuuseen kokonaan. Tämä vaurioittaa hyvään vauhtiin päässyttä kansainvälistä matkailua pysyvästi. Koronan aiheuttamat tulomenetykset Kainuun aluetalouteen ovat olleet rajut, noin 32 miljoonaa euroa (kuva 4). Ennen koronaa matkailu rikkoi ennätyksiä: vuonna 2019 rekisteröityä yöpymisiä oli miltei miljoona.

Kuva 4. Koronan aiheuttamat Kainuun matkailun tulo- ja työllisyysmenetykset (TAK oy 2020).

Matkailun aiheuttamilla tulonmenetyksillä on erityisen suuret kerrannaisvaikutukset Kainuussa. Matkailuelinkeino on synnyttänyt Kainuuseen laajan ja monipuolisen palveluntarjonnan ja merkittävän määrän pk- tai mikroyrityksiä. Kainuun väestömäärä ei riitä luomaan riittävää kysyntää näille yrityksille ja palveluille.

Kriisin pitkittyessä uhkana on paitsi lomautuksia, konkurssseja ja työttömyyttä myös palvelujen tarjonnan kapenemista ja samalla maakunnan veto- ja pitovoiman rapautumista. Veto- ja pitovoima ovat Kainuulle kriittisiä kysymyksiä ja matkailu vahvistaa niitä.

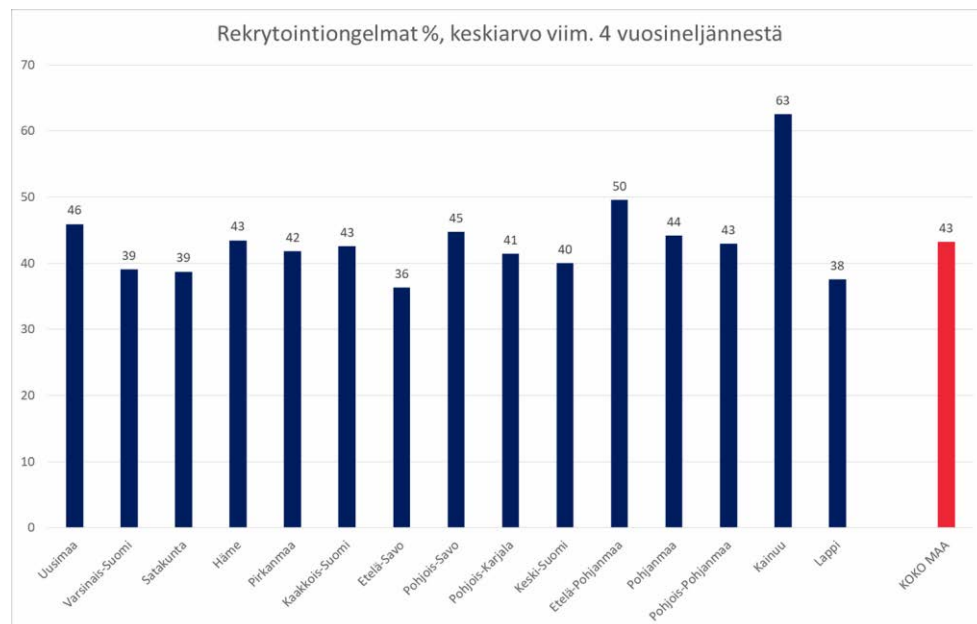
Veto- ja pitovoimaan sekä työvoiman koulutukseen ja rekrytointiin pitää kiinnittää erityistä huomiota, sillä koronasta huolimatta Kainuussa ovat pahentuneet osaavan työvoiman saamisen ongelmat ja ne ovat alueella selvästi vaikeampia kuin muissa Suomen maakunnissa (ks. kuva 5). Osaavan työvoiman saatavuuden parantamisessa silta-sopimus on Kainuulle edelleen tärkeä.

2.2 Kehityksen pullonkaulat

Viime vuosien suotuisa kehitys on kääntänyt pääläelleen perinteisen kuvan Kainuusta syrjäisenä, korkean työttömyyden ja hitaan talouskasvun alueena, jossa alkutuotannon osuus on merkittävä. Myönteinen kehitys ei ole poistanut Kainuun aluekehityksen haasteita. Pula osaavasta työvoimasta on merkittävin kasvun pullonkaula. Muut keskeiset haasteet liittyvät saavutettavuuteen sekä talouskasvun tarvitsemien pääomien puutteeseen. Koronan kärjistävät ongelmat kansallisessa ja kansainvälisessä talouskehityksessä heijastuvat luonnollisesti myös Kainuuseen.

2.2.1 Kasvatat osaavan työvoiman saatavuusongelmat

Kuten edellä on todettu, **rekrytointiongelmat** ovat Kainuussa vaikeampia kuin muissa maakunnissa, ja ne ovat yleistyneet vuosi vuodelta. Työvoiman kysyntä on myönteisen talouskehityksen myötä kasvanut: TE-toimistossa oli marraskuun 2020 lopussa 573 avointa työpaikkaa. Työvoimaan tuleva ikäluokka on Kainuussa huomattavasti (noin 500 henkeä) pienempi kuin eläkkeelle poistuva, mikä yhdessä nopean eläköitymisen kanssa synnyttää työvoimavajetta. Lisäksi Kainuun koulutusmahdollisuuksien rajallisuus vaikeuttaa kohtaanto-ongelmaa; maakunnassa on ainoastaan yksi pysyvä yliopistollista perustutkintoa antava koulutusohjelma (Jyväskylän yliopiston liikuntateknologian koulutus Sotkamon Vuokatissa). Esimerkiksi opettajankoulutuksen loppuminen Kajaanista vuonna 2013 näkyy nyt kelpoisen opetushenkilökunnan saamisen haasteina.

Kuva 5. Rekrytointiongelmat maakunnissa 2019 – 2020 (TEM 2020).

2.2.2 Ulkoinen ja sisäinen saavutettavuus: etäisyys markkinoista, matkaketjujen puutteellisuus

Saavutettavuus on yksi merkittävimmistä uuden yritystoiminnan sijoittumisen edellytyksistä. Vientialojen ja kansainvälisen kaupan näkökulmasta säännöllisen lentoliikenteen ja sen kv-kytkeytyvyyden merkitys on oleellinen. Kainuulle lentoliikenteen ja sen matkaketjujen ja lentotuotteen (hinnoittelu, aikataulut) puutteet ovat olleet jo pitkään tiedostettu haaste. Kainuu on yhdessä muiden pohjoisten maakuntien kanssa käynnistänyt Pohjois-Suomen lentoliikennehankkeen. Sen piirissä valmistuu syksyllä 2020 Kainuun lentoliikenteen kehittämissuunnitelma ja käynnistyy sitä toimeenpaneva alueellinen yhteistyö. Ilman koronakriisin vaikutustakin Kainuun lentoliikennekysyntää on ollut tarve kasvattaa ja sen keskeisin keino on Lapin esimerkin mukaisesti kansainvälinen matkailu.

Koronakriisin yksi haitallisimmista vaikutuksista liittyy juuri lentoliikenteeseen: Kajaanin lentokentän liikenne on ollut pysähdyksissä maaliskuun 2020 puolesta välistä alkaen eikä sen uudelleen avaamista koskevista Finnairin suunnitelmista saatu tietoa, vaan ongelman osaratkaisuksi on tullut valtion tarjoama väliaikainen ostoliikenne vuoden 2021 loppuun saakka. Tämäkään tieto ei vielä ole riittävä esim. matkailualan yritykselle, joiden on tarve tietää varmuudella lentoliikenteen jatkumisesta ja aikatauluista mahdollisimman pitkälle eteenpäin. Kajaanin lentomotti vääristää Kainuun matkailualan kilpailukykyä ja uhkana on, että markkinat jakaantuvat uudelleen, ellei saavutettavuus nopeasti korjaannu. *Kainuun tavoite on saada markkinaehtoinen lentoliikenne jatkumaan koronakriisin jälkeen.*

Perinteisistä saavutettavuushaasteista vientiteollisuuden etäisyshaitat on tunnistettu jo kauan. Aluekehitystä tukevana toimenpiteenä kuljetustuen tarve on pysyvä. Sopivan tasoisena se ei vääristä kilpailua vaan ylläpitää sitä esim. Pohjois-Ruotsin vastaavissa olosuhteissa toimiviin yrityksiin nähden.

Maantieyhteyksien kehittämistarpeet ja korjausvelan hoitaminen ovat saaneet jonkin verran lisähuomiota valtakunnallisessa liikennepolitiikassa. Kainuussa tiestöä on asukaslukuun suhteutettuna paljon ja erityisesti alemman tieverkon kunnossapidossa on ollut puutteita. Kuitenkin juuri alempi tieverkko on alueen elinkeinotoiminnalle erityisten tärkeä, koska sen kautta kulkevat metsä- ja maatalouden kuljetukset sekä matkailijat ja vapaa-ajan asukkaat koko maakunnan alueella.

Kainuun kautta kulkee yksi Suomen suurin tavarakuljetusvirta, Kostamuksen rautapelttien transitokuljetuksen Vartiuksen rajaylityspaikan kautta Kainuun läpi Kokkolan satamaan. Osaltaan tämä tukkii muiden kuljetusten ja henkilöliikenteen kehittämismahdollisuuksia. Rautatieyhteyksien osalta Kainuu on pussinperä, sillä toimivaa ratayhteyttä Kajaanista suoraan pohjoiseen ei ole. Henkilöliikennetarpeet Savon radan kautta pääkaupunkiseudulle sekä tulevaisuudessa lisääntyvä matkailijaliikenne rautateitse Kainuuseen ovat myös riippuvaisia liikenteen nopeutta parantavien ratahankkeiden toteutumisesta.

Valtakunnallisessa Kestävä matkailu -ohjelmakokonaisuudessa on nostettu esille, että ohjelman kautta etsitään ratkaisuja edistää sähköistä lentoliikennettä. Kainuun kun-

nista Kuhmolla on intressi kehittää sähkölentoliikennettä ja pienlentokenttää alueellaan.

2.2.3 Investointien riskirahoituksen saatavuus

Yritysten pääomahuolto ja suurten pääomien puute alueella ovat yritystoiminnan kehityksen kannalta keskeinen haaste Kainuussa. Riippuvuus ulkoisista rahoittajista ja siitä johtuen investointien houkuttelu koti- ja ulkomailta (FDI) vaativat kasvavaa huomiota.

Kainuun Edun teettämän markkinapuuteanalyysin (2018) perusteella Kainuussa olisi tarve alueelliselle riskipääomarahastolle, josta hyötyisivät pienet sekä käynnistymisvaiheessa olevat yrityksen (start-upit) ja myös omistajan-/sukupolven-vaihdostilanteessa olevat yritykset. Viime mainittujen osuus on Kainuussa erittäin suuri. Samoin yritysten on usein vaikea saada laajentumiseen tarvitsemilleen investoinneille kokonaisrahoi- tusta erityisesti vakuusarvojen alhaisuuden vuoksi. Tarvitaan harvaanasuttujen alueiden riskipääomarahasto (esim. osaksi Business Fi rahoitusta), jolla pystytään ratkaise- maan esim. alhaisten vakuusarvojen aiheuttamat ongelmat. Jotta yritysrahoituksen jat- kuva kysyntä taataan, pitää myös lisätä kasvuhaluisten yritysten määrää Kainuussa.

2.3 Kainuun investointipotentiaali

Kainuussa on runsaat ja monipuoliset mahdollisuudet vahvistaa aluetalouden kestävää kasvua kaikilla kärkitoimialoilla (biotalous, kaivannaistoiminta, matkailu ja teknologiate- ollisuus). Kehittymismahdollisuudet liittyvät uuden, erityisesti fossiilisia tuotteita ja raaka-aineita korvaavan, tuotannon käynnistämiseen sekä jalostusasteen nostamiseen ja lisääntyvään kiertotalouteen (mm. sivuvirtojen hyödyntäminen). Näillä toimilla vah- vistuu myös aluetalouden resilienssi.

Kaivannaisalalla Sotkamo Silver Oy:n hopeakaivos aloitti tuotannon 3/2019 ja tuotanto on kasvanut suunnitellusti ja tuotantoa on laajennettavissa. Terrafamen akkukemikaali- tehtaan rakentaminen on käynnissä ja tuotanto käynnistyy vuonna 2021 ja uraanin tal- teenoton lupa saatu syksyllä 2019. Elementis Mineralsilla on suunnitelmia tuotannon laajentamisesta. Otanmäki Mine Oy suunnittelee käynnistävänsä ilmeniitin tuotannon entisen kaivoksen läjityshiekasta. Suomussalmella talkkituotannon käynnistäminen sekä Ristijärvellä rakennuskivien valmistus ovat potentiaalisia kasvavia toimintoja.

Metsäbiotalouden kehitysnäkymät on suotuisat ja maakuntaan on muodostumassa hyvin monipuolinen metsäbiotalouden liiketoimintaekosysteemi Kajaanin Renforsin Rannan, Kuhmon Woodpoliksen ja käynnistyvän Paltamon biojalostamon ympärille. KaiCell Fibers Oy:n Paltamoon suunnittelema biotuotetehdas on saanut myönteisen ympäristölupapäätöksen 15.7.2020 P- S AVI:lta. Lupa ei vielä ole lainvoimainen, koska

siitä on valitettu. Kuhmossa CLT- ja puurakennuselementtien tuotanto on ollut kasvussa ja tulevaisuuden näkymät ovat kuluvana vuotena selvästi parantuneet. St1:n Kajaanin Renforsin Rannassa sijaitsevan bioetanolin koetehtaan jatkoksi on odotettavissa merkittävästi suurempi tuotantolaitos lähivuosina. Kuhmo Oy:n ja Pölkky Oy:n (Kajaanissa) sahat ovat merkittävimmät vientiyrietykset ja ne suunnittelevat edelleen tuotannon laajentamisinvestointeja. Puukerrostalorakentamisen buumin oletetaan jatkuvan valtakunnallisesti, mikä mahdollistaa tuotannon laajentamisen Kuhmossa.

Matkailuala on kasvanut Kainuussa ja on merkittävä työllistäjä. Kansainvälistymiseen tähtäävä Visit Finland –suuralueyhteistyö (Arctic Lakeland Kainuu) käynnistyi vuonna 2019. Mahdollisuudet erityisesti luonto-, liikunta- ja tapahtumamatkailussa ovat erinomaiset ja väljyyden ja rauhallisuuden ansiosta paranevat. Ulkomaisia investointeja kavatetaan alan kasvuun ja niitä on jo realisoitunut mm. Paljakassa ja Vuokatin urheiluopistolla.

ICT: EuroHPC –tieteellisen laskennan **Lumi**-supertietokoneinvestointi (207 M€) toteutuu Kajaanin Renforsin Rantaan vuoden 2020 aikana. Koillisväylän datakaapeli –yhteyden valmistelu Cinian Arctic Connect–hankkeena etenee ja toteutus on mahdollinen 2020-luvun alkupuolella. Kajaanin palvelinkeskuskittymän kautta on suunniteltu liityntäyhteydet Euroopan ja Aasian yhdistävään tietoliikenneväylään. Hankkeiden toteutuminen vahvistaa merkittävästi Kajaanin globaalin tietoliikenteen solmukohtana ja uusinvestointien kohteena. Pelialalla Kajaanissa toimii globaaleilla markkinoilla toimivia yrityksiä (mm. Critical Force ja CSE Entertainment).

Tuulivoiman rakentaminen jatkuu Kainuussa. Pohjois-Pohjanmaan jälkeen Kainuu on suhteellisesti merkittävin tuulivoimamaakunta Suomessa. Kainuun liiton käynnistämässä tuulivoimakaavan päivityksen yhteydessä on esille tullut lisäesityksiä lähes 400 laitoksen verran. Näin merkittävän investointipotentialin realisoituminen vaatii Kainuun kautta kulkevien sähkön kantaverkkojen (Fingrid) vahvistamista ja lisärakentamista.

Julkisten investointien tarpeet Kainuussa kohdistuvat erityisesti saavutettavuusinfraan. Tarve on erityisesti ratayhteyksien välityskyvyn ja nopeuden parantamisesta sekä alemman tieverkon kunnon parantamisesta elinkeinoelämän kuljetukset huomioiden. Lisäksi tarpeita on julkisessa palveluverkossa, kuten sote-asemaverkostossa. Strategiset julkiset investoinnit luovat merkittäviä positiivisia kerrannaisvaikutuksia elinkeinoelämään, mahdollistavat digitaalisen ja vihreän siirtymän sekä vauhdittavat elpymistä koronakriisistä.

2.4 Aluetalouden rakenne ja sen resilienssi

Kainuun alueprofiilissa korostuvat vahvuuksina luonto, tila ja fyysiset resurssit sekä infrastruktuuri. Kainuu on pienyritysvaltainen, mikä voisi periaatteessa vahvistaa alueen

resilienssiä, mutta aluetalouden riippuvuus isoista toimialoista ja niiden isoista työntekijästä (esim. kaivosalalla ja metalliteollisuudessa) heikentää sitä. Kainuun pysyviin etuihin perustuviin kärkitoimialoihin, kuten metsäbiotalouteen ja kaivotoimintaan, pitää saada lisää teollisia investointeja ja ankkuriyrityksiä. Niiden ympärille rakennetaan liiketoiminnan ekosysteemejä ja TKI-toimintaa, nostetaan tuotannon jalostusastetta ja vahvistetaan resilienssiä.

Suuret yritykset ovat maakunnalle työllisyyden sekä väestökehityksen kääntämisen taakia erityisen tärkeitä. Ilman vahvoja tuotannollisia yrityksiä Kainuulla on riskinä muuttua resurssiperiferiaksi, jonka potentiaalia ei kyetä itse hyödyntämään.

Kainuun vahvuudet luovat erinomaiset puitteet aluelähtöiselle omaehtoiselle kehittämiselle, erityisesti biotaloudelle, matkailulle ja kestäväälle kaivannaisalalle. Samalla se vaatii osaamispuutteen (osaavan työvoiman) ja yrittäjyyden sekä työpaikkojen intensiivistä kehittämistä ja saavutettavuuden sekä vetovoimaisen Kainuu-kuvan vahvistamista.

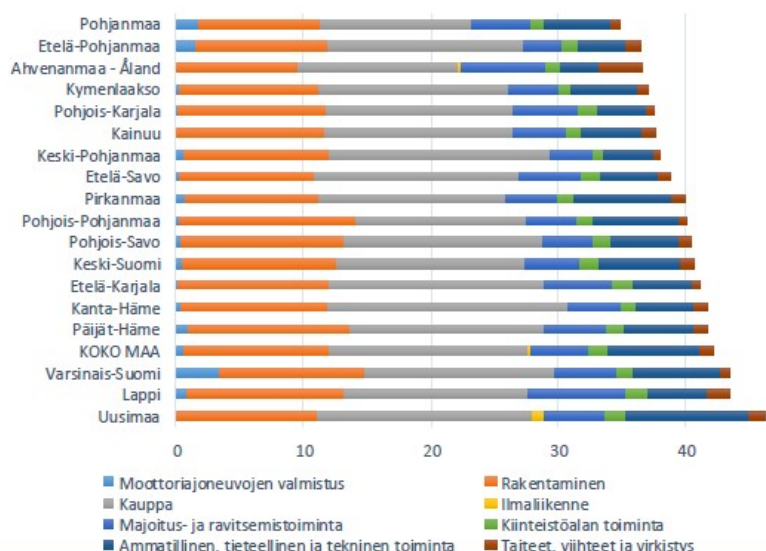
Työ- ja elinkeinoministeriön tilaamissa selvityksissä on analysoitu maakuntien aluetalouden resilienssiä koronakriisin mahdollisten vaikutusten ennakoimiseksi. Yhtenä mittarina tässä on riskialttiiden toimialojen työpaikkojen osuus maakunnissa. Tässä vertailussa Kainuu sijoittuu kuuden parhaimman maakunnan joukkoon (kuva 6).

Tilannekuva

1.2. Yritysten ja työnhakijoiden tilanneseuranta | alueiden resilienssi

- Pandemian alueellisista vaikutuksista on kehitetty erilaisia malleja, jotka pyrkivät tunnistamaan kriisiin ensimmäisenä reagoivat toimialat. Näitä ovat mm.
 - yritykset, jotka ovat riippuvaisia kotitalouksien kulutuksesta: liikumis-, kontakti- ja matkustusrajoitukset vaikuttivat esimerkiksi hotelli- ja ravitsemisalaan, paikallisiin palveluihin (esim. kampaamot, hierojat) ja vähittäiskauppaan (apteekkeja ja ruokakauppoja lukuun ottamatta) sekä matkanjärjestäjiin
 - yritykset, jotka ovat riippuvaisia globaaleista arvoketjuista: komponenttivalmistajan tehtaan sulkeminen yhdessä maassa vaikuttaa koko tuotantoketjuun
 - energiantuotanto: energian tarve vähenee elinkeinotoiminnan hiljentyessä
 - yksityinen sektori: julkinen sektori reagoi pitennällä aikavälillä verotulojen laskiessa
- Lyhyellä aikavälillä riskiryhmään kuuluvat ennen kaikkea suuret kaupungit, matkailukohteet sekä kaupan keskittymät, koska niissä on runsaasti työpaikkoja, jotka ovat riippuvaisia kotitalouksien kulutuksesta.
- Kuvion lähde: Tilastokeskus, yritystoimintatilasto Riskialttiiden toimialojen määrittely OECD:n analyysin mukaan.

Riskialttiiden toimialojen työpaikkojen osuus yritysten työpaikoista maakunnittain, 2018

Kuva 6. Alueiden resilienssi: riskialttiiden toimialojen työpaikkojen suhteellinen osuus yritysten työpaikoista maakunnittain 2018.

3. Koronakriisin vaikutukset sekä kehittämistarpeet Kainuussa

Keväällä 2020 alkanut koronakriisi on vaikeuttanut Kainuun elinkeinoelämää, joskin vaikutukset työllisyyteen ovat jääneet muuta maata vähäisemmiksi. Kriisin vaikutukset sekä tulevaisuuden näkymät vaihtelevat toimialoittain. Pahiten Kainuussa on kärsinyt matkailu- ja palveluala. Matkailu on säästynyt pahimmalta vahvan kotimaan matkailun ansiosta. Kansainvälinen matkailu on romahtanut kuten muuallakin.

Teollisuuden ja viennin kautta vaikutukset Kainuuseen (alkutuotanto, alihankinnat) voivat tulla viiveellä. Erityisesti sahateollisuus voi kärsiä kriisistä. Toisaalta sahateollisuuden, kuten myös kaivannaisalan viime vuosien investoinnit voivat estää negatiivisia vaikutuksia. Energia-alaan ei koronalla ole ollut merkittävää vaikutusta. Vientiyri-tyksien paikkoja on Kainuussa vähän ja määrä on entisestään laskenut. Vuonna 2018 vientiyri-tyksiä oli 103 ja vuonna 2019 yhteensä 94. Kainuulaiset vientiyri-tykset muutamaa poik-keusta lukuun ottamatta ovat pieniä yrityksiä ja suurimmalla osaa vienti on alle 9 pro-senttia liikevaihdosta.

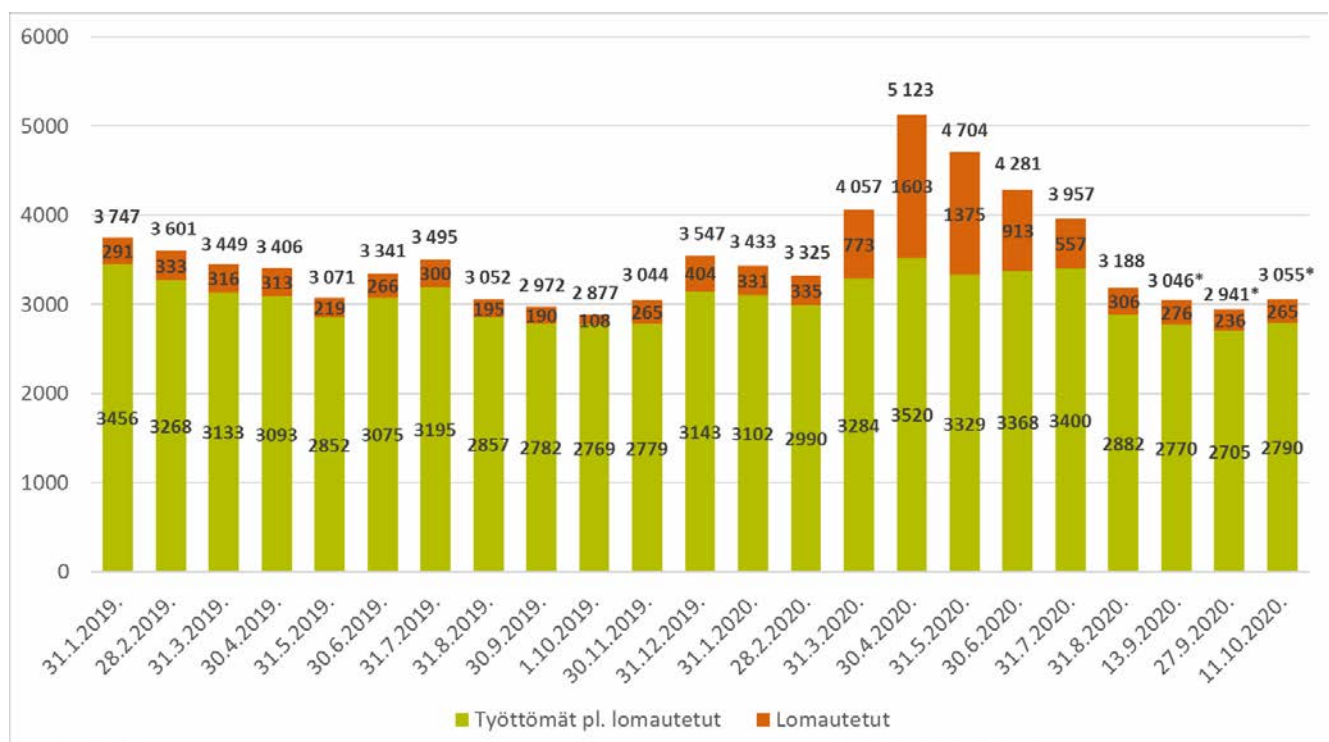
Kainuun yrittäjät tekivät yrityksille vuoden vaihteessa 2020-21 kolmannen kyselyn ko-ronaviruspandemian vaikutuksista Kainuussa. Kyselyn mukaan koronatilanne on hai-tannut tai tulee haittaamaan yritysten toimintaa 70 prosentilla yrityksistä, ja 29 prosen-tilla haitta on merkittävä. Liikevaihto on laskenut yli puolella yrityksistä, mutta lasku on ollut huomattava vain 11 prosentilla. Huomattavaa on, että liikevaihto on pysynyt ennal-laan lähes neljäsosalla yrityksistä ja jopa kasvanut lähes viidesosalla yrityksistä. Kuiten-kin 47 prosenttia yrityksistä arvioi liikevaihdon laskevan seuravaan kolmen kuukauden aikana ja kolmasosa arvelee liikevaihtonsa pysyvän ennallaan. Neljä prosenttia on pal-kannut lisää työntekijöitä. Kyselyn mukaan 58 prosenttia yrityksistä arvelee selviävänsä ja 13 prosenttia jopa menestyy entistä paremmin. Kuusi prosenttia on irtisanonut ja viisi prosenttia suunnittelee irtisanovansa työntekijöitä. Lomautuksia on ollut lähes viiden-neksessä ja suunnitelmia lomautukseen on vain viidellä prosentilla yrityksistä. Viisi pro-senttia yrityksistä arvelee yrityksensä ehkä kaatuvan.

Yritysten määrään koronalla ei ole ollut vielä suurta vaikutusta. Koronasta huolimatta uusia yrityksiä aloitti vuonna 2020 yli 300 (kaupparekisteri Virre). Tällaista määrää ei olla aikoihin ole nähty. Tilastolähteestä riippuen luvut ovat hieman erilaisia ja ulottuvat eri ajanjaksoille. Kainuun yritys-kanta vuoden 2020 kesäkuulle ulottuvan Tilastokeskuksen tilaston mukaan on 4 013, mikä on yläes 100 yritystä enemmän kuin vuonna 2019 (Q2). Uusia yrityksiä aloitti TEM ToimialaOnline -tilastojen mukaan vuoden 2020 tammi-sys-kuussa 248 kpl. Patentti- ja rekisterihallituksen tietojen mukaan vuoden loppuun men-nessä oli perustettu 283 uutta yritystä, mikä on enemmän kuin aiempina vuosina. Kaup-parekisterin tilastojen mukaan vuonna 2020 uusia yrityksiä aloitti yli 300 ja lopetti 146.

Työttömyys ja lomautukset ovat iskeneet erityisesti yli 60-vuotiaisiin sekä 25-49 -vuo-tiaisiin naisiin ja kunnista pahiten Hyrynsalmelle, Ristijärvelle ja Sotkamoon. Lentomo-

tin takia saavutettavuus ja yhteydet maailmalle ovat heikentyneet dramaattisesti. Palveluala, matkailu sekä tapahtuma-ala ovat kärsineet merkittävästi. Esim. kävijämäärältään merkittävä Vuokatti-hiihto on peruttu kaksi kertaa peräkkäin. Myös muita massahihtotapahtumia on peruttu. Kesällä 2020 kulttuuritapahtumia, mukaan lukien Kuhmon kamarimusiikki, peruttiin laajasti ja kesän 2021 tapahtumien kohtalo on epäselvä. Perumiset jättävät pysyvät vauriot Kainuun aluetalouteen ja mahdollisesti myös tapahtumien jatkuvuuteen. Massatapahtumien pandemiaturvallinen järjestäminen on kehitettävä pysyväksi toimintamalliksi.

Yrittäjien ja Finnveran raportin Kainuun arvioista nousi esille kaksi kriittistä asiaa: liiketoiminnan pysähtyminen ja maksuvaikeudet olivat yli maan keskarvon. Vaikka työttömyys on pysynyt hyvällä tasolla (kuva 7), työllisyysaste on Kainuussa edelleen heikko.

Kuva 7. Työttömät työnhakijat Kainuussa 01/2019- 10/2020, Lähde: TEM Työnvälitystilasto

Selviytymissuunnitelman valmistelussa selvitettiin Kainuun pahiten haittaa kärsineitä toimialoja, toimintoja ja kohderyhmiä. Koronan vaikutuksia seurataan viranomaisten yhteistyönä ja seurantatiedon tuloksia hyödynnetään toimenpiteitä kohdennettaessa. Tähän mennessä on tunnistettu seuraavat merkittävät koronan aiheuttamien haittojen kohteiksi joutuneet tahot:

- yritykset, jotka kärsivät Kainuun lentoliikennemotista
- matkailuala, liikenne, useat palvelualat, kivijalkakauppa ja tapahtumatuottajat (isoja valtakunnallisesti ja kansainvälisesti merkittäviä tapahtumia on peruttu)
- opiskelijat (etäopetuksen luomat haasteet oppimiselle, erityisesti nuorille, jotka

eivät saa epävakaiden kotiolojen vuoksi kotoa tukea), nuoret (ohjatun harrastustoiminnan, sosiaalisten kontaktien ja kesätyöpaikkojen väheneminen, tulevaisuuden epävarmuus ja henkinen pahoinvointi), naisvaltaiset alat, kausityölläiset, vanhukset (yksinäisyys syrjäytyminen ja henkinen pahoinvointi kärjistyneet)

- yksittäisiä kohderyhmiä ovat esim. Venäjän rajakaupan menetyksistä kärsivä kauppa, turkistarhat, metsäpalveluyritykset, matkailun kv. palvelut
- Kainuun sotelle, jolle on aiheutunut huomattavia lisäkustannuksia (heijastuvat kuntatalouteen) ja palvelutarvetta on patoutunut tulevaisuuteen (sairauksien hoito viivästynyt)

3.1 Koronan vauhdittamat muutokset

Selviytymissuunnitelman valmistelussa arvioitiin, mitä **hyötyjä** korona on synnyttänyt tai vahvistanut Kainuussa ja mitkä toimialat ovat siitä hyötäneet. Keskeiset havainnot ovat seuraavat.

Yritysten digiloikka on nopeutunut. Verkkokauppaan siirtyneet yritykset ovat voineet kasvattaa markkinoitaan ja myyntiään. Kainuun suhteellinen kilpailukyky on tällöin voinut parantua. Yritysten osaamisen päivittäminen digi- ja verkkoratkaisuihin liittyen on edelleen mahdollinen ja huomioitava selviytymissuunnitelmassa. Kehitys edellyttää sekä infran parantamista että yritysten valmiuksien parantamista.

Kainuussa kuten valtakunnallisesti on pantu merkille **maalle muuton** vahvistuminen (Nurmijärvi-ilmiö 2.0). Rakentamisen ja remontoinnin kasvusta sekä kiinteistö- ja puukaupan vahvistumisesta on myös runsaasti havaintoja. Maaseudun ja maaseutumaisien alueiden merkitys on korostunut koronakriisin aikana; ei ole selvää arviota siitä, miten pysyviksi muutokset voivat muodostua.

Kotimaan matkailu, luonto- ja retkeilykohteet ovat olleet erityisesti suosion kohteena. Kainuun matkailussa jopa saavutettiin heinäkuussa kaikkien aikojen ennätys yöpymisten määrässä. Kotimaisen matkailun (ja myös kotimaisten tuotteiden) suosion kasvu voi olla pysyvä mahdollisuus. Sen hyödyntämiseksi voidaan myös lisätä investointeja mm. luontomatkailun infraan ja palveluihin; potentiaalisia kohteita sinänsä Kainuussa on runsaasti, mutta kysyntä kohdentuu vain parhaiten tuotteistettuihin ja markkinoituihin kohteisiin. Matkailuala näkee jatkossa kilpailuetuna, että ”Kainuu on turvallinen paikka tulla ja olla”.

Etätyöstä on koronarajoitustoimenpiteiden ansiosta saatu runsaasti uutta kokemusta ja etätyövälineiden käytön osaaminen on kasvanut. Lähes poikkeuksetta etätyöhön siirtyneissä työpaikossa, etätyökäytäntöjen katsotaan lisääntyvän myös normaaliaikana. Yritysbarometrin valtakunnallisen kyselyn mukaan 30 % yrityksistä aikoo jatkaa etätyötä. Toki on syytä muistaa, että kaikissa – erityisesti fyysisessä työssä – etätyö ei ole

mahdollisuus. Tarvitaan päätöksiä myös valtakunnan tasolla työkäytänteisiin ja paikka-riippumattomaan rekrytointiin liittyen, jotta myönteinen kehitys voi jatkua koronan jälkeeseen.

Etäopetus ja –kurssit ovat etätöiden tapaan lisääntyneet ja oppilaitoksissa on havaittu, että opetuksen järjestämiseksi ei tulevaisuudessa välttämättä tarvita ”seiniä” nykyisessä määrin. Lisäksi Kainuun tyyppiselle harvaan asutulle ja pienten nuorisokäluokkien alueelle etäopetuksen käyttö voi tukea oppilaitosten ainevalikoiman monipuolistamista ja ylittää koulutuksen kustannustehokkuutta. Samoin on esimerkkejä tarpeesta ja mahdollisuuksista viedä koulutustarjontaa (ml. jatkuva oppiminen ja avoin opetus) lähemmäs yrityksiä, millä voidaan osaltaan parantaa työvoiman kohtaanto-ongelman ratkaisua. Ammatillisessa koulutuksessa etäopetuksen hyödyntämismahdollisuus on rajallisempaa kuin teoreettispainotteisessa koulutuksessa ja pahimmillaan koronakriisi on lisännyt oppilaiden oppimistulosten eriytymistä.

Valtiovarainministeriön talousennusteen mukaan Suomen talouden elpyminen tulee olemaan eritahtista ja epävarmaa. Paluu normaaliin edellyttää koronapandemian nujertamista. Vienti ja teollisuustuotanto kärsivät pandemian jatkumisesta ja kääntyvät kasvuun vasta ensi vuoden puolella.

Eräs keskeinen arvio koronakriisin vaikutusten ennakkoinnissa on ollut elpymisen ”K:n muotoisesta” kehitysnäkymästä. Eli osa toimialoista elpyy nopeasti kuten IT ja vähittäiskauppa, mutta osa toimijoista elpyy huonommin tai joutuvat lopettamaan.

Kainuun **kaivosala** on alkutuotantoa ja sillä on paljon alihankintaa, mutta kaivannaisala kokonaisuutena on vientiala. Riskinä on, että koronakriisin vaikutukset tulevat pidemmällä viiveellä heijastumaan myös Kainuun kaivosalaan.

Matkailun osalta koronakriisin aiheuttamat muutokset kulutuskysyntään todennäköisesti vahvistavat Kainuun matkailualaa pitkällä välillä. Uusia matkanjärjestäjäkontakteja on tullut uusia väljiä ja turvallisia matkakohteita etsiviltä.

Matkailussa haasteena on saavutettavuus. Matkailun suhteellisen kilpailukykyyn vahvistamisessa esiin nousee kaksi tekijää: 1) matkailun turvallisuuskulma ja 2) sähköisten myyntikanavien käyttö. Luonto, väljyys ja turvallisuus ovat valtteja jatkossakin. Ongelma on vain lähikuukausien selviytyminen, yhteyksiä ja jakelukanavia ei ole vara menettää tässä tilanteessa.

Rokotusten etenemisestä huolimatta pandemia määrittää vielä pitkään toimintaympäristöä myös Kainuussa. Korona vaikuttaa eri tasoilla. Sillä on merkittävät vaikutukset kansainväliseen liiketoimintaan, matkailuun ja yhteistyöhön. Se rajoittaa merkittävästi monien elinkeinojen, kuten matkailu, ravintola ja majoitus, urheilu ja tapahtumat, harjoittamista. Lisäksi pandemian aikana tulee paikallisia tartuntaryppäitä, paikallisia sulkuja ja isojenkin väestöryhmien karanteeneja, joiden alueella palvelut kärsivät nopeasti ja voimakkaasti. Kansallisesti pitää valmistella tarkasti ja nopeasti kohdennettavissa

olevia työkaluja (pienimuotoiset äkillisen rakennemuutoksen toimenpiteet).

Koronakriisin on nähty usein myös lisänneen **yhteisöllisyyttä** ja yhteishenkeä, mikä voi vahvistaa alueen resilienssiä. Kainuussa käynnistyi koronakriisin myötä myös uusia toimintamuotoja, kuten Kainuun valmiusfoorumi ja Kainuun yrityspalveluverkosto. Nämä kokosivat kattavan joukon alueen sidosryhmiä ja tiivistivät yhteistyötä hyödyntäen etäpalavereja ja nopeaa viestintää. Onnistuneen aktiivisen viestinnän roolin merkitys on myös Kainuussa tunnistettu koronaepidemian muuttuviin tilanteisiin reagoimisessa. Tämä edelleen korostuu, kun jatkossa koronatilanne voi kehittyä alueellisesti ja paikallisesti hyvin eri tavoin.

3.2 Johtopäätöksiä

Työttömyysaste ei kuvaa oikein Kainuun kohdistuneita koronan vaikutuksia. Koronan ilmaantuvuusluku Kainuussa oli syyskuun alussa neljän suurimman maakunnan joukossa, mikä osoittaa, että Kainuu ei ole välttynyt sen vaikutuksilta eikä ole turvassa jatkossakaan. Työllisyysaste on edelleen alhainen ja kohtaanto-ongelma maakunnassa on pahentunut.

Koronavaikutukset ovat osuneet erityisesti Kainuun keskeiseen heikkouteen: **saavutettavuuteen**. Lentomotti on heikentänyt erityisesti kansainvälistymisen mahdollisuuksia ja uhkaa yritysten investointi- ja toimintaedellytyksiä. Syksyn 2020 Pk-yritysbarometrin mukaan koronan ensivaikutukset kolahtivat kainuulaisiin yrityksiin kovemmin kuin muilla alueilla. Koronan vuoksi liiketoiminta pysähtyi 42 %:lla yrityksistä (koko maa 31 %).

Korona vauhdittama digitalisaatio tuo käyttöön uusia teknologioita, suuria tietoaineistoja ja näihin perustuvia liiketoimintamalleja. Yritykset tavoittelevat digitalisaatiolla ennen kaikkea parempaa tuottavuutta, mutta sen lisäksi myös henkilöstön tyytyväisyyden kasvua, parempaa asiakaskokemusta ja suurempaa myyntiä. Yritysten on pystyttävä kehittämään toimintaansa digitalisaatiota hyödyntämällä. Se myös avaa avian uudenlaisia mahdollisuuksia yritysten toiminnan laajentamiseen. Korona digitalisoi myös työn tekemisen. Uudet työpaikat syntyvät erityisesti digitaalisiin palveluihin ja työn tekemisen mahdollisuus paikkariippumattomasti on kasvanut. Kainuussa on varmistettava, että digitalisaation hyödyntämiseen on olemassa sekä fyysiset puitteet että riittävää osaamista.

Kainuu on **matkailumaakunta**, jonka kansainvälinen matkailu on saatu mittavien kehittämistoimien ansiosta kasvuun. Koronakriisin aikaansaama Kajaanin lentokentän sulkeminen on yhdessä matkustusrajoitusten kanssa estänyt kansainvälisten matkailijoiden tulon Kainuuseen. Markkinoita jaetaan nyt uudelleen myös kotimaan matkailussa. Matkailu pitää saada Kainuussa takaisin kasvuun. Se takaa maakunnan palvelutarjonnan laajenemisen ja vetovoimaisuuden vahvistumisen.

Kaivannaisteollisuuteen ja puutuoteteollisuuteen toteutuneet vaikutukset eivät ole pahoja, mutta tuotanto- ja arvoketjun alkupäässä nähdään negatiiviset vaikutukset vasta

myöhemmin. Näihin Kainuussa tulisi varautua. Kainuussa on **investointi- ja kasvumahdollisuuksia**, joihin koronakriisi ei ole ratkaisevasti vaikuttanut. Nopeiden ja toimintavarojen tietoliikenneyhteyksien kriittinen tärkeys on tullut koronakriisin myötä näkyväksi. Niitä tarvitaan kattavasti koko Kainuun alueelle. Ne ovat digitaalisen ja vihreän siirtymän edellytys, joka tulee varmistaa osana koronasta selvitymiseen kohdennettuja toimenpiteitä.

4. Nopeaa palautumista koranakriisistä edistävät toimenpiteet

4.1 Liikenteen ja saavutettavuuden erityistoimenpiteet

Tavoitteet saavutettavuudessa 1): Lentoliikenteen pysyvä jatkuminen säännöllisenä koronakriisin jälkeen (viimeistään vuoden 2021 jälkeen); 2) Junaliikenteen yhteyksien monipuolistaminen (yöjuna, juna-auto-juna: Kajaani – Helsinki; tunnin juna Oulu - Kajaani); 3) Matkaketjut maakunnan sisällä toimiviksi kaikkiin Kainuun kuntiin; 4) Saavutettavuudessa keskeinen tavoite on turvata Kainuuseen suuntautuvan kotimaan ja kv-matkailun kestävä kasvu sekä muun elinkeino- ja TKI-toiminnan viennin ja kansainvälistymisen kasvu; 5) saavutettavuuden ja matkustamisen vihreään siirtymän mahdollistaminen ja vauhdittaminen EU:n ja Rinteen hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti

Strategiset toimenpiteet

Nopean elpymisen tukemisessa keskeinen toimenpide on LVM:n ostoliikenne ja sen hyödyntäminen 2021 loppuun saakka. Kainuun lentoliikennekysynnän ylläpitäminen koronavaiheessa ja sen kasvumahdollisuuksien rakentaminen vaativat vahvaa yhteistyötä Kainuun sisällä (vrt. Kuusamo). Sujuvien matkaketjujen rakentamiseksi käynnistetään toimenpiteitä osana Pohjois-Suomen lentoliikennehanketta, jonka toimintaa jatketaan.

Valtion budjettiriihessä sovitussa Kestävän matkailun strategiassa 2030 oleva itäisen Suomen yöjunayhteyden palauttaminen Savon radalle on keskeinen toimenpide koronakriisin aikana käynnistettävistä toimenpiteistä. Junayhteyksien kehittäminen palvelemaan sekä pääkaupungin yhteyksiä että myös Kainuun matkailua, vaativat myös kainuulaisten toimijoiden yhteistyötä. Yhtenä konkreettisena keino olisi juna-auto-juna yhteyden käynnistäminen Helsingistä Kainuuseen. Koronakriisin aikana aloitetaan suunnitelmat raideyhteyksien parantamiseksi ja nopeuttamiseksi.

Valtakunnallisessa Kestävä matkailu ohjelmakokonaisuudessa on nostettu esille, että ohjelman kautta etsitään ratkaisuja edistää sähköistä lentoliikennettä. Kainuun kunnista Kuhmolla on intressi kehittää sähkölentoliikennettä ja pienlentokenttää alueellaan.

Kainuuseen pitää kehittää kattava sähköautojen ja biokaasuautojen sekä erilaisten biopolttoaineiden lataus- ja tankkausasemien verkosto.

Suurta kuljetuskalustoa hallinnoivien julkisen sektorin organisaatioita ja yrityksiä pitää kannustaa hankkimaan sähköllä ja biokaasulla kulkevia ajoneuvoja. Näin luodaan vakaata kysyntää kestäville liikenteen energiaratkaisuille.

Sähkö- ja biokaasuautoja pitää lisätä julkisen sektorin käytössä sekä kehittää julkisen

sektorin hankintakriteereitä ja -osaamista niin, että julkisten hankintojen kautta voidaan tukea liikenteen vihreää siirtymää.

Liikenteen vihreää siirtymää tukevaa TKI toimintaa ja kansainvälistä yhteistyötä tulee vahvistaa ja lisätä Kainuun älykkään erikoistumisen osaamisalojen hyödyntämistä TKI yhteistyössä.

4.2 Yritystoiminnan erityistoimenpiteet

Tavoite: Yritystoiminnan tukemisen jatkaminen koronakriisin ajan kansallisin toimenpitein ja Kainuun yrityspalveluverkoston tiiviinä yhteistyönä sekä yritysten vihreän ja digitaalisen siirtymän vauhdittaminen

Strategiset toimenpiteet

Kainuun selviytymissuunnitelma esittää kansallisen koronayritystukien jatkamista tarpeen mukaan. Erityisesti yksinyrittäjien ja uudistetun kustannustuen koronatuon jatkaminen on tärkeää. Lisäksi TEM:n on kehitettävä yksittäisiin paikkakuntiin kohdistuvissa lock down – tilanteissa tarvittava erityistuen malli. Kainuussa tällaisen tarve tuli esiin Kuhmon koronaryvästapauksessa syyskuun 2020 alussa. Erityistukea yrityksille tulisi kohdentaa paikallisen ELY-keskuksen kautta ja hanketyyppejä toimenpiteitä maakunnan liiton kautta.

Kainuun yrityspalveluissa tulee panostaa yrittäjyyden vahvistamiseen ja yrityspäätösten sekä omistajanvaihdosten lisäämiseen sekä kehittää yleisesti yrityspalvelujen toimivuutta, vaikuttavuutta sekä vahvistaa yrityskehittäjien yhteistyötäKo.

Kehittämispanostuksia tulee kohdistaa sähköisen kaupan ja digitalisaation edistämiseen yrityksissä sekä kv-toiminnan ja viennin tukemiseen. TeamFinland -toiminnalla on tässä myös keskeinen rooli.

Uusien yritysten perustantaa sekä uusien liikeideoiden syntymistä on tarpeellista kehittää yritystasolla koulutushankkeilla ja aktivointikampanjoilla muutoksen vauhdittamiseksi.

Koronakriisi on osoittanut, että osaavan työvoiman saatavuus on todella merkittävä ongelma Kainuussa. Osa kriisin hoitamisesta Kainuussa on aiemmin sovittujen toimenpiteiden (vrt. siltasopimus) toteutuksen jatkaminen sekä päivittäminen tilanteen vaatimalla tavalla.

Valtakunnalliset suorat koronatuot yrityksiä tulee toteuttaa tarpeen mukaisesti määräaikaisina, riittävän pitkään ja kohdennettuna erityisesti eniten kärsineille toimialoille.

Yritystoiminnan **vihreän siirtymän** toteuttamista tulee vauhdittaa erillisillä kehittämistoimilla, -hankkeilla ja investoinneilla sekä kehittää yrityspalvelujen vihreän siirtymän osaamista.

Yritysten **digitaaliseen siirtymään** tulee voimistaa kohdennetuilla kehittämistoimilla, -hankkeilla ja investoinneilla sekä kehittää yrityspalvelujen digitaalisen siirtymän osaamista.

4.3 Matkailun erityistoimenpiteet

Tavoite: Kainuun matkailualan toiminnan turvaaminen talvikauden 2020 - 2021 yli ja tulevan kesäkauden 2021 tapahtumien järjestämisen turvaaminen.

Strategiset toimenpiteet

Kehittämisen kohteena ovat kv. matkailupalvelut, sujuvammat matkaketjut ja matkustusturvallisuus. Kainuun matkailun kv. markkinointia ja tuotetarjontaa vahvistetaan ja luodaan digitaalisia kanavia osana Arctic Lakeland –suuralueen yhteismarkkinointia. Kainuussa on käynnistetty matkailutoimijoiden ja terveystieteiden yhteistyönä Kainuun matkustusturvallisuusryhmän toiminta. Tavoitteena on palvelumuotoilun avulla luoda Kainuuseen ”matkakäytäviä”, jotka mahdollistavat turvallisen matkailun riippumatta kulkumuodosta.

Tapahtumien järjestämisen turvaamiseksi ja kehittämiseksi käynnistetään tapahtumatuottajien yhteinen kehittämistoiminta, jossa teemoina ovat turvallisuus, kansainvälistyminen, digitaalisuus, markkinointi ja muut koronan myötä muttuneen toimintaympäristön edellyttämät strategiset kehittämisen kohteet.

Mikäli koronavaikutukset jatkuvat vielä kesälle 2021 tarvitaan valtakunnallista erityistukea tapahtumatuottajille ja kulttuuri- ja urheilutoimijoille, jotka kärsivät tapahtumien peruuntumisista. Kainuun matkailun maine- ja brändityötä on tarpeen vahvistaa ja korostaa viestinnässä Kainuun väljyyttä ja turvallisuutta luonnossa ja ohjelmalveluissa.

Muuttuneen kansainvälisen kysynnän korvaamiseksi ja kotimaisten matkailijoiden houkuttelemiseksi matkailualueiden kotimaan markkinointia tulee tehostaa erityisesti digitaalisissa kanavissa. Matkustusturvallisuuden lisäksi on käynnistettävä Kainuussa Visit Finlandin Sustainable tourism -ohjelma.

Kainuu on vetovoimainen urheiluun ja liikuntaan nojaava aktiviteettimatkailukohde, jossa on kansainvälistä huippua olevaa pohjoismaisten hiihtolajien valmennusosaaamista, tutkimusta ja harjoitteluolosuhteet. Nämä pitää hyödyntää luomalla uusia ja vahvistamalla nykyisiä (esim. Vuokatti) vetovoimaisia opiskelun ja etätöiden sekä liikunnan ja urheilun yhdistäviä toimintaympäristöjä.

Kainuuseen pitää rakentaa vetovoimaisia etätö-hubeja, joihin on yhdistettävissä esim. kulttuurin, liikunnan ja luonnon tarjoamat harrastusmahdollisuudet ja niihin liittyvät (matkailu)palvelut.

Käynnistetään vapaa-ajan asumisen kehittämistoimia, joilla varmistetaan alueelle uusien ulkopaikkakuntalaisten mökkiläisten tulo, investoinnit sekä vapaa-ajan rakentamisen kasvu ja vastataan koronan myötä kasvaneeseen vapaa-ajan asuntojen kysyntään.

4.4 Talouden nopeaa elpymistä tukevat julkiset investoinnit

Tavoite: Lisätään julkisia, kuntien ja valtion, investointeja Kainuussa kysynnän ja työllisyyden vahvistamiseksi paikallistaloudessa.

Strategiset toimenpiteet

Kuntien investointien ajoittaminen (aikaistaminen) ja hankintojen kohdistaminen paikallistaloutta vahvistamaan ovat kainuulaisten päättäjien omassa vallassa olevia keinoja, joita tulee kriisivaiheessa erityisesti käyttää.

Tie- ja rataverkon korjausvelkaan liittyviä valtion kehitys- ja korjaushankkeita tulee aikaistaa ja priorisoida yritystarpeisiin. Samalla on aloitettava kokonaisvaltainen liikenne- ja matkailuinfran suunnitelmatarpeiden kartoitus ja priorisointi.

Laajakaistan rakentamisen jatkamista koko Kainuun kattavaksi on varmistettava sekä paikallisin että kansallisin toimenpitein. Tähän tarvitaan kansallisesti riittävät tuki-instrumentit.

4.5 Hyvinvoinnin vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy

Tavoite: Koronakriisin sosiaalisten haittavaikutusten torjumiseksi ja lieventämiseksi tarvittavien paikallisten toimien toteuttaminen.

Strategiset toimenpiteet

Kainuun soten ja kuntien tulee käynnistää tehostetut toimet ja yhteistyö syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kuratiivisten ja sosiaalipalvelujen jalkauttaminen etsimään ja tukemaan syrjäytymisvaarassa olevia.

Työllisyyden kuntakokeilun toteuttaminen tukee vaikeasti työllistyvien työhön pääsyä ja syrjäytymisen ehkäisyä. Kuntien ja Kainuun-soten sähköisten palvelujen saavutettavuuteen ja käyttöönoton laajentamiseen sekä sähköisen asioinnin kehittämiseen tulee kohdentaa erityistoimia.

5. Uuden kasvun ja uudistumisen toimenpiteet

Kainuun uudistumisohjelma sisältää toimenpiteitä, joiden toteuttaminen on ajateltu tapahtuvaksi useilla eri kansallisilla ja EU:n korona-elvytysinstrumenteilla. Kainuun tilannekuvaan liittyvien haasteiden lisäksi toimenpideohjelmassa on huomioitu EU:n ja kansallisen politiikan linjaukset vihreästä elvytyksestä. **Vihreä elvytys** tarkoittaa aktiivisia talouspolitiikan toimia, jotka vahvistavat yhtä aikaa kokonaiskysyntää ja vähentävät päästöjä. Digitaalinen siirtymä ja vihreä siirtymä ovat yleistavoitteita, joihin Kainuun selviytymissuunnitelmassa osoitetaan paikallisesti toteutettavissa olevia keinoja ja toimenpiteitä.

- Kainuussa **digitaalisen siirtymän tarjoamia mahdollisuuksia tulee hyödyntää erityisesti** etätyön ja -opetuksen, verkkokaupan, sote-palvelujen, palvelusektorin sekä teollisen tuotannon teollisuus 4.0 edellyttämien muutosten kehittämisessä. Digitaalisen siirtymän edellytyksenä on, että koko Kainuun alueella on nopeasti tietoliikenneyhteydet käytettävissä ja digitaalinen osaaminen on riittävällä tasolla.
- **Vihreä siirtymä** Kainuussa merkitsee mm. metsäbiotalouden, puurakentamisen, kiertotalouden, energiatehokkuuden, uusiutuvan energian tuotannon ja käytön sekä kaivannaistoiminnan jalostusasteen nostamista ja kestävä matkailua. Liikenteen vihreä siirtymä mahdollistetaan luomalla Kainuuseen kattava päästöttömän liikenteen käyttämän energian jakeluverkosto (erityisesti sähköautojen latauspisteet ja biokaasuasemat).
- **Oikeudenmukainen siirtymä** merkitsee tuen kohdentamista alueille, jotka kärsivät politiikkamuutoksesta (ilmastotoimet) eniten ja joilla on vähiten kyvykkyyttä toipua. Kainuu on erityisen herkkä saavutettavuuteen liittyvien ilmasto-toimien vaikutuksiin. Kainuuseen laaditaan maakunnallinen oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelma, jossa linjattuja toimenpiteitä rahoitetaan Kainuuseen kohdennettavasta EU:n oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) rahoituksesta.
- **Työllisyys ja osaaminen.** Kainuun rekrytointiongelmat ovat maan pahimmat. Kainuu on kattavasti mutta matalasti koulutettu maakunta. Toteutetaan toimenpiteitä, joilla rekrytointiongelmia saadaan pienennettyä ja luodaan toimintatapoja, joilla varmistetaan riittävä ja laaja-alainen koulutus elinkeinoelämän ja julkisen sektorin tarpeisiin. Varmistetaan Siltasopimus-tyyppisen toiminnan jatkuminen. Kainuun siltasopimus (po. sopimukseen perustunut yhteistyö Kainuun ja valtioneuvoston välillä osaavan työvoiman saannin turvaamiseksi) päättyi vuoden 2021 lopussa. Osaavan työvoiman saannin turvaavaa sopimuksellista yhteistyötä maakunnan sisällä sekä Kainuun ja valtioneuvoston välillä jatketaan osana aluekehittämiskeskusteluprosessia (ALKE). Erityinen edunvalvonnan tavoite Kainuussa on, että Kainuun erityishaasteet osaavan työvoiman saatavuudessa huomioidaan valtioneuvoston Kainuuseen kohdentamissa eri sektoreiden politiikkatoimissa. Näkökulman huomioiminen varmistetaan ALKE

keskustelujen kautta, mikä edellyttää ALKE prosessin vaikuttavuuden parantamista sekä maakunnissa että valtioneuvostossa.

5.1 Kainuun vihreä siirtymä energia-asioissa

Tavoitteet: Kainuussa tehtävät investoinnit uusiutuvan energian tuotantoon ja energia-
tehokkuuden edistämiseen kasvattavat bruttokansantuotetta, työllisyyttä ja lisäävät
päästövähennyksiä.

Strategiset toimenpiteet

Kainuussa tuotetaan uusiutuvaa energiaa (ja muita ilmastoratkaisuja) muiden alueiden
ja kansantalouden hyödyksi. Näitä investointeja, joita on tarvittaessa tuettava EU:n el-
pymisvälinein ovat:

- Skoda-Transtech raitiotievaununuotanto Kajaanin Otanmäessä, jonka jatku-
vuuson tarvittaessa turvattava valtion toimenpitein
- Kainuun tuulivoiman lisärakentaminen (toteutuu markkinaehtoisesti): maa-
kuntakaavalla mahdollistettava merkittävä lisärakentaminen ja investoinnit
sähköverkkojen vahvistamiseen (Fingrid)
- Datapalvelin keskusten sijoittaminen Renforsin Rantaan ja investoinnit niiden
hiilinegatiiviseen toimintaympäristöön ja hukkalämmön talteenottoon
- Biokaasun tuotantomahdollisuudet Kainuussa ovat hyvät, mutta investoinnit
tarvitsevat julkista tukea. Kainuuseen pitää saada kattava liikennebiokaasun ja-
keluverkosto.

Kainuussa tulee toteuttaa uusiutuvan energian pilottihankkeita, julkisten rakennusten
energiatehokkuushankkeita sekä toimenpiteet öljystä luopumiseen lämmityksessä.

Liikenteen polttoaineratkaisuissa on Kainuun kannalta erityisen tärkeää noudattaa oi-
keudenmukaisen siirtymän periaatetta. Muutokset eivät saa aiheuttaa Kainuun saavu-
tettavuudelle ja sitä kautta aluekehitykselle haittoja. Siksi on erittäin tärkeää, että julki-
sin toimenpitein ja investoinnein turvataan koko maahan (ml. Kainuu) mahdollisim-
man samanaikaisesti biokaasun ja sähköautoilun tarvitsemat jakeluverkot.

Osana vihreää siirtymää luovutaan turpeen energiakäytöstä sekä etsitään turpeelle
muita ilmastokestäviä ja korkean jalostusasteen käyttötarkoituksia. Nämä toimenpi-
teet valmistellaan osaksi Kainuun oikeuden mukaisen siirtymän ohjelmaa ja toteute-
taan oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) tuella.

5.2 Kainuun digitaalinen siirtymä

Tavoitteet: Kainuu tarjoaa investointimahdollisuuksia digitaaliseen liiketoimintaan. Kai-
nuun yrityksissä ja julkisen sektorin palvelutuotannossa hyödynnetään digitalisaation

mahdollisuudet. LUMI DC-hankkeen ja datapalvelin keskittymästä muodostuu ekosysteemi, jossa toimii alan yrityksiä ja osaajia. Kajaanin Renforsin Ranta tarjoaa kansainvälisesti ja kansallisesti erittäin kilpailukykyisen sijaintipaikan **datapalvelin keskuksille** ja niihin liittyvälle palveluliiketoiminnalle.

Strategiset toimenpiteet

Kajaaniin sijoittuu yksi maailman tehokkaimmista (ja yksi kolmesta EU:n investoimasta) tieteellisen laskennan supertietokoneista. CSC:n LUMI-konsortion toimintaa tulee hyödyntää uusien toimijoiden etabloimiseksi Kajaanin ekosysteemiin. Tätä toimintaa tulee aktivoida kehitys- ja markkinointihankkeilla. Kajaanin ekosysteemi tulee liittää osaksi European Digital Innovation Hub-verkostoa.

EDIH-toiminnassa keskeisinä toimijoina ovat KAMK ja CSC yhteistyössä Oulun yliopiston kanssa. EDIH-toiminnan hyöty ja lisäarvo koko maakuntaan pitää varmistaa. Huippu-urheilun datastrategian (mukana CSC ja JYU) ja Suomen Olympiakomitean toimintojen lisääntyvä keskittymisen Vuokattiin avaa uusia mahdollisuuksia, joiden vaikuttavuuden ja alueellisen lisäarvon luomiseen pitää kohdentaa toimenpiteitä.

Suomalainen Cinia Oy on yhteistyössä venäläisen operaattorin Megfonin kanssa suunnitellut mannertenvälisen huippunopean datakaapelin, Arctic Connect (ns. Koilliskaapeli) rakentamista Norjan Jäämeren rannikolta Japaniin. Kainuu on osallistunut Suomen liityntäyhteyksien suunnitteluun. Yksi tärkeimmistä reiteistä kulkee Kajaanin kautta, jonne rakentuu iso datakeskittymä. Valtakunnallisesti on selvitettävä Suomen sisäisen **tietoliikennetietoliikenneverkoston** lisärakentamistarpeet ja lisärakentamisen rahoitus sekä yhteisrakentamisveloitteen koordinointi (LVM) sähkö-, energia- ja muu infrarakentamisessa. Samalla tulee selvittää, voidaanko tulevaan Arctic Connect -yhteyteen liittyvät mm. Kajaanin kautta kulkevien tietoliikennetyhteyksien rakennusinvestoinnit sisällyttää EU:n elpymisvälineeseen.

Yritysten, julkisen sektorin, palvelujen tuottajien ja käyttäjien sekä kansalaisten osamista ja valmiuksia digitaalisten mahdollisuuksien hyödyntämiseen tulee parantaa.

Puuttuvien (tarvittavien) valokuituyhteyksien selvittäminen alueella ja yhteyksien rakentaminen (rahoitus eri lähteistä) sekä jo valmiiden valokuituliittymien käyttöönoton edistäminen tulee toteuttaa. Tarvittavat rakentamisen selvitykset pitää tehdä kaikissa IP-alueen maakunnissa yhteistyössä operaattoreiden kanssa.

Etätyön yleistymistä vauhdittavat etätyön kannattavuus yritykselle sekä lisääntyvän vapaa-ajan ja asumisympäristön antamat hyödyt työntekijälle. Etätyötä tulee tukea ja markkinoida seuraavilla toimenpiteillä:

- Laajakaistainvestoinnit ja niiden ulottaminen myös loma-asunto paikoille; etätyön ja paikkariippumattoman työskentelyn mahdollisuuksien markkinointi
- Toimisto-hubit (ml. osa-aikaiset tilat) etätyöntekijöille esim. matkailukeskusten, kuntien virastotalojen ja valtion toimipaikkojen yhteyteen
- Koronakriisin jälkeen on äärimmäisen tärkeää, että Suomen hallitus näyttää johtajuutta ja kannustaa työmarkkinaosapuolia kartoittamaan ja poistamaan paikkariippumattoman ja monipaikkaisen työn esteitä. Samoin on pikaisesti

käynnistettävä paikkariippumaton rekrytointi valtion virkoihin ja mahdollistettava nykyiselle henkilökunnalle joustavampi mahdollisuus etätöihin.

Keinot, joilla **yritysten digitaalista osaamista ja valmiuksia** hyödyntää digitaalisuuden eri menetelmiä ja teknologioita vahvistetaan ja muutosta nopeutetaan:

- verkkokauppa, uudet palvelualustat ja – kanavat, matkailun digitaaliset markkina-alustat, maakunnallinen kehittämishanke
- Kainuu mukaan digitaalisiin markkinointialustoihin, nettimatkailu
- Virtuaalitapahtumien kehittäminen
- Digitaalisiin oppimisympäristöihin ja oppimateriaaliin panostaminen
- parannetaan yritysten (erityisesti teolliset pk-yritykset) valmiuksia hyödyntää teollisuus 4.0 murroksen tarjoamia mahdollisuuksia prosessiensa kehittämiseen
- vahvistetaan Kainuun älykkään erikoistumisen osaamisalueiden hyödyntämistä ja tuotteistamista Kainuun ja muiden alueiden yritysten tuotteiden ja palvelujen tuotantoprosessien digitalisoinnissa

5.3 Vihreä siirtymä metsäbiotaloudessa

Tavoitteet: Kainuun keskeisimmän uusiutuvan luonnonvaran, metsien, kasvavan ja vaa- jaakäytössä olevan potentiaalin hyödyntäminen hiilinieluina ja hiiltä sitovien tuotteiden raaka-aineena, puurakentamisessa ja jalostusketjuissa, joilla tuotetaan fossiilisia raaka-aineita korvaavia tuotteita.

Strategiset toimenpiteet

Kärkitoimenpiteenä Kainuussa on KaiCell Fibers Oy:n biotuotetehdasinvestoinnin toteuttaminen. Tehdas vastaa kasvavaan sellun ja sen jatkojalosteiden globaaliin kysyntään. On selvítettävä, onko hankkeeseen käytettävissä EU:n elpymisvälineen rahoitustukea. KaiCellin toimintakonsepti sisältää puunhankinnassa ns. lähikuituperiaateen, jolla minimoidaan raaka-aineen kuljetustarve, sivuvirtojen mahdollisimman laaja hyödyntäminen osana Kainuun metsäbiotalouden ekosysteemiä (monisyklinen kiertotalous).

Kainuun metsäbiotalouden ekosysteemin kehittäminen sisältää KaiCellin lisäksi seuraavat investointikohteet:

- St1:n bioetanolitehdasinvestointi Renforsin Rantaan
- Kainuun vientisahojen uusinvestoinnit ja tuotteiden jalostus Kainuussa
- Puurakennustuotantokapasiteettia vahvistavat investoinnit (Kuhmo)
- Puuraaka-ainevirtojen ja sivutuotteiden kaupallistamiseen liittyvät uusinvestoinnit

Kainuun metsäbiotalouden ekosysteemin kehittäminen (ml. uusinvestoinnit) vaativat

tutkimus- ja kehitystoimenpiteitä ja alan tutkimusinfra ja osaamisen vahvistamista. Toimenpiteitä toteutetaan rakennerahasto- ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston tukemilla hankkeilla ja investoinneilla. Keskeiset kehittämiskohteet ovat metsäbiotalouden sivuvirtojen sekä luonnontuotteiden (marjat) kehittäminen fossiilisia raaka-aineita korvaaviksi uusiutuviksi tuotteiksi. (JTF-rahoituksella kehitetään Kainuuseen turvetta korvaavia tuotteita.)

Toteutetaan Kainuun alueellisen metsäohjelman tavoitteita ja toimenpiteitä. Niiden toteutus ja erityisesti metsätalouden työvoiman saatavuuden turvaaminen koulutuksella ja rekrytointitoiminnalla on välttämätön edellytys metsäbiotalouden ekosysteemin optimaaliselle kehitykselle. Puurakentamisen lisääminen Kainuussa on keino vahvistaa alan kehitystä alueen omin toimenpitein.

Valtakunnalliset toimenpiteet puurakentamisen edistämiseksi mahdollistaisivat puurakentamisklusterin laajentamisen Kainuussa ja Kuhmossa. Kainuun metsäohjelmaan sisältyy toimenpiteet resurssitehokkaan, kestävän metsien hoidon sekä hiilensidonnan lisäämisen sekä talousmetsien luonnonhoidon ja monimuotoisuuteen vahvistamiseen.

5.4 Vihreä siirtymä matkailussa

Tavoite: Kainuussa on kestävän matkailun periaatteita tukeva, ympärivuotinen ja kansainvälistyvä matkailutarjonta ja toimialan kasvu erityisesti tapahtumiin ja luontomatkailuun perustuen.

Strategiset toimenpiteet

Kainuun matkailuklusterilla on erinomaiset edellytykset kasvaa, monipuolistua ja kansainvälistyä. Investoinnit toteutuvat markkinalähtöisesti; ulkomaisten investointien houkutteluun on panostettava (invest In Kainuu). Kainuun sisäisin toimenpitein, joita voidaan tukea rakennerahasto- ja muilla rahoitusinstrumenteilla, on matkailun infrassa olevat pullonkaulat. Nämä tarpeet ovat usein jarruna investoinneille. Koronakriisin mahdollisesti vaikuttaessa pidempään tarvitaan kansallisia tukitoimenpiteitä matkailuyritysten säilymiseen ja erityisesti uusiin investointeihin ja ohjelmapalveluihin.

Turvalliset matkaketjut ja niiden edellyttämä matkailun palvelumuotoilu; sujuva ja älykäs liikenne, asiakkaalle digitaalisesti ostettavat palvelukokonaisuudet; Arctic Lakeland kv. markkinointiyhteistyön laajentaminen sekä tapahtumiin ja av-tuotantoihin jatkuva panostaminen ovat toimenpiteitä, joita tulee jatkaa koronakriisin jälkeen uudessa normaalissa.

Eriyinen kehittämiskohde Kainuun matkailun uudistumisohjelmassa on kasvavan luontomatkailun tarjonnan monipuolistaminen. Tähän liittyvistä liikunta- ja retkeilyreitistöjen ja infra uusista investointikohteista tulee laatia kokonaisuohjelma. Näille inves-

toinneille tarvitaan tukea EU:n elpymisvälineistä ja/tai rakennerahasto-, maaseuturahasto- ja oikeudenmukaisen siirtymän ohjelmavaroista sekä kansallisista (Metsähallitus) varoista. Varoja tulee suunnata Kainuun laajaan retkeilyinfraan myös kansallispuistojen ulkopuolisilla alueilla. Kainuun vahvuudet ovat myös erä- ja kalastusmahdollisuuksissa sekä esteettömässä luontomatkailussa, joiden tulisi näkyä valtakunnallisissa panostuksissa.

5.5 *Vihreä siirtymä kestävässä kaivannaistoiminnassa*

Tavoitteet: Kainuun kaivannaisklusterin monipuolistuminen ja kasvu, jalostusasteen kohoaminen ja sivuvirtojen laajeneva hyödyntäminen, joka vahvistaa Suomen ja Euroopan mineraaliomavaraisuutta ja Suomen akkumineraaliklusterin kehitystä. Uudet investoinnit kestävään kaivostoimintaan sekä kiertotalouteen Kainuussa.

Strategiset toimenpiteet

Kainuussa on runsaasti kaivannaisklusterin uusia investointimahdollisuuksia sekä uusiin tuotantoihin että erityisesti tuotannon jatkojalostukseen ja sivuvirtojen hyödyntämiseen (kiertotalous), joihin tulee kohdentaa kehittämistoimenpiteitä. Näitä kohteita ovat:

- Terrafamen akkumineraalituotanto ja uraanin talteenotto
- Sotkamo Silverin tuotannon laajentaminen
- Ilmeniitin talteenotto Otanmäen entisen kaivoksen lietteestä
- Suomussalmen talkkiesiintymän hyödyntäminen
- kainuulaisen rakennuskiven tuotanto korvaamaan ulkoista tuontia

5.6 *Osaamisen ja osaajien saatavuus*

Tavoite: Kainuun yksityinen ja julkinen sektori saavat kehitystarpeidensa mukaista osaavaa työvoimaa; Kainuun koulutusorganisaatioiden toiminta on yritys- ja työelämälähtöistä ja toteuttaa jatkuvan oppimisen tavoitteita. Kainuun innovaatioympäristö kehittyy älykkään erikoistumisen strategian mukaisesti palvellen Kainuun avainklustereiden TKI-tarpeita.

Strategiset toimenpiteet

Tavoitteen toteuttamiseksi tarvitaan Kainuuseen lisää yritys- ja aluetarvelähtöistä koulutusta; jolla on nopea vaikutus yritysten osaamispääomaan ja toimintaan. Kilpailukyvyn ylläpitämiseksi myös olemassa olevan henkilöstön osaamista on kehitettävä. Kainuun pienet ikäluokat ja yritysten moninaiset ja muuttuvat osaajatarpeet sekä investointien luoma lisäkysyntä edellyttävät Kainuun oppilaitoksilta digitaalisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä ja verkko- ja etäoppimateriaalin tuotantoa ja hyödyntämistä. Kainuun lukioiden yhteistyötä verkko-oppimateriaalien tuotannossa ja käytössä

tulee tiivistää. Se tukee opettajien saatavuutta ja lukioiden oppiaineiden monipuolisuutta.

Julkisen sektorin osaajatarpeista erityisesti tulee kiinnittää huomiota sote-alan koulutukseen sekä opettaja- ja varhaiskasvatusalan osaajatarpeiden vaatimaan koulutukseen. Koulutusta tulee toteuttaa monimuotoisesti, tieto- ja viestintäteknologiaa täysimääräisesti hydyntäen.

Kainuun työllisyysasteen nostamiseksi huomiota kiinnitetään niiden ryhmien työllisyyden parantamiseen, joissa työllisyys on nyt alhainen, mutta joissa olisi suurin potentiaali nousulle. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi ikääntyneet, pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevat, osatyökykyiset, vammaiset ja osa maahanmuuttajataustaisista. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan Kainuun 16-64 -vuotiaiden määrä vähenee vuoteen 2040 mennessä yli 20 prosenttia. Kainuu tarvitsee siis lähivuosina kasvavan määrän maakunnan ulkopuolelta tulevia opiskelijoita ja työntekijöitä. Näiden houkuttelu ja kiinnittäminen maakuntaan vaativat uusia keinoja ja lisää panostusta. Työperäisen maahanmuuton merkittävä lisääminen ja siihen kytkeytyen tehokas kotouttaminen, kouluttaminen sekä työn löytämisessä tukeminen on tärkeää.

Jatkuva panostaminen parempaan yritysilmastoon, jatkuvaan osaamisen kehittämiseen, yrittäjyyteen ja yritysten perustamisen tukemiseen sekä yritysten työnantajakuvaan korostuvat jatkossa entisestään. Konkreettinen hanke voisi olla Yrittäjyysakatemia, jossa hyödynnettäisiin uusia oppimisympäristöjä yritysten kanssa ja joka ottaisi mukaansa myös kansainväliset opiskelijat ja maahanmuuttajat. Käytössä on Talent Boost tuki kansainvälisten opiskelijoiden integroimiseksi vahvemmin alueeseen.

Valmiudet tehdä alueellisia kokeiluja, jotka toimivat esimerkkeinä koko maalle. Näitä ovat mm. kohdennetummat 'mikrotutkinnot' korkea-asteelle, joilla vastataan työelämän spesifeihin osaamistarpeisiin joustavasti ja nopeasti. Lisäksi luodaan saumaton opinto-ohjausketju toisen asteen ja korkeakoulujen välillä. Näin varmistetaan työvoiman osaamistason nousu sekä opiskelijoiden nopeampi kytkeytyminen työelämään.

Toisen asteen koulutuksen saavutettavuuden varmistamiseksi tulee turvata kattava lukioverkko sekä ammatillisen koulutuksen palauttaminen lähelle nuoria oppilaitosten, yritysten ja kuntien yhteistyönä.

5.7 Veto-, pito- ja elinvoimaa Kainuuseen

Tavoite: Kainuulla on riittävä veto-, pito- ja elinvoima asukkaiden, opiskelijoiden, työntekijöiden (ml monipaikkainen ja etätyö), matkailijoiden ja vapaa-ajan asukkaiden, yritysten ja investointien saamisessa alueelle.

Strategiset toimenpiteet

Kainuussa vahvistetaan maine- ja brändityötä eri sektoreilla, yrityksissä ja kunnissa sekä keskinäisessä yhteistyössä (Kainuun maakuntakuva). Erityisesti yhteinen mainetyö keskittyy maakunnan yhteisistä vahvuuksista ja menestystekijöistä viestimiseen eri kohde-ryhmille ja vahvuuksien tuotteistamiseen. Mainetyön ytimenä ovat ydinviestit ja tarinat, joita voidaan käyttää laajasti eri yhteyksissä kuten rekrytointi- ja markkinointityössä.

Alueen veto- ja pitovoima erityisesti pysyviin asukkaisiin ja osaavaan työvoimaan riippuu monista eri tekijöistä, joissa korostuvat ns. pehmeät vetovoimatekijät. Näin ollen kuntien ja maakunnan mainetyötä tulee tukea uudella tavalla hankkeilla ja kampanjoilla. Vetovoimaiset asuinympäristöt ja palvelut esimerkiksi ovat osa elinvoimapolitiikkaa. Uusia avauksia vaativat mm. monipaikkaisuuden ja paikkariippumattoman työn mahdollisuuksien markkinointi sekä nuorten ja naisten huomiointi rekrytoinnissa.

Mainetyön keskeisenä kohteena on nuorten aikuisten, erityisesti naisten veto- ja pitovoiman tekijöihin panostaminen. Kainuun ulkopuolelta tulevien kotimaisten ja kansainvälisten opiskelijoiden ja työntekijöiden (repputyöläiset) kiinnittäminen maakuntaan on otettava uusien toimenpiteiden kohteeksi.

Kainuun mainetta, tunnettuutta ja erityisesti kv. näkyvyyttä vahvistetaan hyödyntäen Arctic Lakeland –konseptia, LUMI –tietokonehankkeen ja muiden menestystarinoiden sekä audiovisuaalisten tuotantojen avulla.

5.8 Saavutettavuus Kainuun kasvun edellytyksenä

Tavoite: Kainuun ulkoinen ja sisäinen saavutettavuus paranevat ja mahdollistavat elinvoimaisen yritystoiminnan ja aluetalouden sekä viihtyisän, turvallisen asuinympäristön ja palvelujen oikea-aikaisen ja kattavan saatavuuden.

Strategiset toimenpiteet

Kustannustehokkuus ja ilmastotoimet ovat keskeisiä muutostekijöitä, joiden lisäksi koronakriisi on korostanut matkustusturvallisuuden merkitystä. Kun koronapandemian aikana erityisesti kansainvälinen liikkuvuus on ollut erityisen rajoitettua, koronan jälkeisenä aikana keskeistä on kv. saavutettavuuden palautuminen (vaikka koronaa edeltävään tilaan ei paluuta olisi). Kainuun saavutettavuuden osalta kaikki kulkumuodot ja niiden muodostama mahdollisimman sujuva liikkuminen tulevat olemaan keskeisiä. Älyliikennettä (digitalisaatio) tarvitaan entistä enemmän myös alueen sisäisessä henkilö- ja tavaraliikenteessä.

Tärkeä saavutettavuus liittyy osaamiseen: digitaaliset ja uudenlaiset keinot korkeatasoisen ja erikoistuneen koulutuksen ”ulottamiseen” Kainuuseen, yrityksiin ja työelämään tulevat keskeiseen rooliin. Digitaalisen saavutettavuuden investoinnit eli liittymä Koillis-kaapeliin ja nopeat tietoliikenneyhteydet maakunnan sisällä realisoitunevat Kainuun uuden kasvun vaiheessa.

Lentoliikenne mahdollisesti supistuessaankin on kansainvälisessä kanssakäymisessä keskeinen, riittävän nopea kulkumuoto. Elinkeinoelämälle ja erityisesti vientialoille lentoliikenne (*”fyysinen internet”*) on välttämätön edellytys. Kajaanin lentokentän liikenteen jatkuvuudelle kriisin jälkeen liikennekysynnän tukeminen alueen yhteistyötoimenpitein tulee olemaan ratkaisevaa. Matkailun palvelujen kansainvälistyminen, sen myynnin digitalisoituminen ja sujuvat matkaketjut mahdollistavat Kainuun matkailusektorin kasvun ja samalla tukevat lentoliikenteen jatkuvuuden.

Kaikki kulkumuodot huomioiviin matkaketjuihin ja älykkääseen liikkumiseen tärkeä kehittämiskohde on raideliikenne. Junayhteyksien kehittäminen Oulun ja Helsingin suuntiin sekä työssä käyntiä tukevaksi että erityisesti tavaraliikenteen mahdollistamiseksi.

Liikenneinvestointien edistämiseksi ja nopeuttamiseksi tarvittavien suunnitelmien valmistelu (eli suunnitelma-asteen kohottaminen) aloitetaan koronatoipumistoimenpiteenä ja sitä jatketaan uuden kasvun vaiheessa.

Kainuun ja itäisen Suomen saavutettavuuden tulee näkyä vahvana tavoitteena ja toimenpiteinä (valmisteilla olevassa) valtakunnallisessa 12-vuotisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa.

Kainuun suurimmat liikenneinfrainvestoinnit tarvitsevat tukea EU:n elpymisvälineiden tai rakennerahasto-ohjelman varoista. Hankkeet priorisoidaan Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelmassa sekä yhteistyössä Pohjois-Suomen ja Itä-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelmien kanssa. Nopeasti toteutettavat tienpidon hankkeet on esitetty Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen suunnitelmassa ”Liikenteen ja infran kehittäminen, 24.8.2020”.

Väyläverkon kehittämisessä merkittävin hankekokonaisuus on Savon radan kehittämistoimenpiteiden suunnittelun ja toteuttamisen rahoitus valtion budjetissa. Toimenpiteet koostuisivat ratavälin Iisalmi-Kajaani-Kontiomäki nopeuttamiseksi tarvittavista peruskorjauksista ja turvalaitteiden uusimisesta.

5.9 Maakunnallinen investointistrategia jatkotoimenpiteenä

Kainuun selviytymissuunnitelmassa kootaan Kainuun kannalta tärkeät yksityiset ja julkiset investointihankkeet, joiden edistämiseen esitetään käytettäväksi EU:n elpymisvälineiden ja/tai rakennerahasto- ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston varoja. Investointiohjelma kytkeytyy näin ollen digitaalisen ja vihreän ja oikeudenmukaisen siirtymän toteuttamiseen Kainuussa. Selviytymissuunnitelman jatkoksi esitetään valmisteltavaksi laaja-alainen Kainuun maakunnallinen investointistrategia ja sen alaohjelmat sekä käynnistetään investointeja mahdollistavien suunnitelmien valmiuden kohottaminen.

Tässä prosessissa huomioon otettavia tavoitteita olisivat:

- Suurten investointien käynnistyminen vaatii ulkopuolista kansallista tai FDI- rahoitusta sekä mahdollisesti EU:n rahoitusvälineiden tukea.
- KaiCell Fibersin investointilaskelmista ja tehdassuunnitelmista esitys, miten EU:n ja valtion elpymisvälineiden halutaan osallistuvan hankkeeseen
- Uusien (start-up) ja kasvuhakuisten yritysten lisääntyminen on välttämätön edellytys maakunnan kehittymiselle (riskirahoitustarve, markkinapuute)
- Sukupolven- ja omistajavaihdosten turvaaminen on tärkeä lähivuosien muutosprosessi, johon myös liittyy erilaisia rahoitustarpeita
- Julkisten, kuntien ja valtion, investointien ml. saavutettavuusinfran suunnitelmavalmiuden parantaminen ja hanke-esitysten prioristointi
- Investoinnit ymmärrettävä laajasti ml. investoinnit osaamiseen ja osaamisinfraan (ks. taulukko)

Investointistrategiassa tehdään esitys sen toteutuksesta ja koordinoinnista osana EU:n ja kansallista elvytysohjelmaa. Strategian laatimiseen tulee saada valtion rahoitus osana korona-elvytystä (tai siltasopimusta).

Yritysten pääomahuolto ja suurten pääomien puute ovat yritystoiminnan kehityksen kannalta keskeinen haaste Kainuussa. Riippuvuus ulkoisista rahoittajista ja siitä johtuen

investointien houkuttelu koti- ja ulkomailta (FDI) vaativat kasvavaa huomiota. Kainuun kärkitoimialojen (kaivannaistoiminta, teknologiateollisuus, biotalous ja matkailu) toteutunut ja odotettavissa oleva investointipotentiali lähivuosina on noin 2,4 miljardia. Maakunnan kärki-investointi on Paltamoon suunnitteilla oleva KaiCellFibers Oy:n biotuotetehdas, joka on noin 900 miljoonaa euron investointi. Tuotanto on tarkoitus käynnistää vuosien 2023 – 24 aikana.

Kainuun kärkitoimialojen investointikohteet tukevat hyvin hallituksen vuoden 2021 talousarviossa hyväksymää linjausta (2/6) EU:n elpymisvälineen varojen käyttöä koskevalle jatkovalmistelulle: Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta sekä linjausta (4/6): Kestävän infrastruktuurin ja digitalisaation vahvistaminen.

Taulukko 1. Maakunnallisen investointistrategian osa-alueita.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Suurten investointien rahoitusmahdollisuudet EU:n elpymisvälineiden tukemana (eri klusterien kärki-investoinnit)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kainuun maakunnallisen kasvurahaston ratkaisu (Kainuun Edun markkinapuute-analyysi 10.5.2018)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kuntien ja valtion investointipolitiikka
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Paikallinen saavutettavuusinfra, liikunta- ja retkeilyreitistöt
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Osaamisinfraan kärki-investoinnit esim. CSC, yliopistokeskus, KAMK
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Investoinnit osaamisinfraan ja aineettomat investoinnit (t&k&i)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Invest In Kainuu –toiminta
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kainuun tulevaisuusrahaston jatko; av-tuotantokannustin
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Investointeja mahdollistavien suunnitelmien lisääminen (suunnitelmavalmiutta kohotettava)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Investointien hankkimista tukeva mainetyö

5.10 Kainuun älykkään erikoistumisen strategian 2021- 2027 painopisteet ja tavoitteet

Älykäs erikoistuminen on alueellisen kehittämisen keino, jossa Kainuuta kehitetään korkean osaamisen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa vahvistamalla. Älykkään erikoistumisen toimenpiteet kohdennetaan teemoihin ja toimialoihin, joilla erityisesti nähdään kestävän kasvun mahdollisuuksia tulevaisuudessa ja joilla Kainuussa on korkeaa osaamista. Keskeistä älykkäässä erikoistumisessa on yhteistyö julkisen sektorin ja yritysten välillä sekä se, että syntyviä innovaatioita ja tutkimustuloksia saadaan muuttamaan kannattavaksi ja kasvavaksi erityisesti vientiin suuntautuvaksi yritystoiminnaksi. Yrittäjyyden edistäminen (yritysten innovaatiotarpeiden tunnistaminen ja niiden ratkaisu, ns. EDP -prosessi) on keskeinen osa Kainuun älykkään erikoistumisen strategian toteutusta.

Älykkään erikoistumisen strategia (RIS3) on kokonaisvaltainen, yksityiskohtainen, itseään ylläpitävä ja ennakoiva. Erityisesti Kainuun kaltaiselle pienellä maakunnalle tuloksellinen yhteistyö on kriittisen tärkeää älykkään erikoistumisen toteutuksessa. Kainuussa on kohtalaisen harvalukuinen joukko tutkijoita sekä koulutus- ja tutkimusorganisaatioita. Kainuussa on kuitenkin huippuosaamista ja innovaatiotoiminnan ja tutkimuksen infrastruktuuria, joiden avulla Kainuu on kokoaan suurempi innovatiivisten ratkaisujen tuottaja. Yhteistyön avulla Kainuu pääsee mukaan arvoketjuihin ja voi viedä osaamistaan alueen ulkopuolelle ja pääsee mukaan kansainväliseen kasvuun. Yhteistyön avulla myös maakunnan omaa osaamista voidaan vahvistaa eli saada alueelle lisää kriittistä massaa. Tämä voi tapahtua osallistumalla kansallisiin ja alueiden välisiin verkostoihin ja arvoketjuihin, jotka pystyvät ratkaisemaan kriittisen massan puutteen kestäväällä tavalla (EC 2014¹ Radosevic et al²). EU:n komissio painottaa alueiden välistä kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä uudella rakennerahastokaudella 2021 – 2027 yhtenä älykkään erikoistumisen ennakkoehtona.

Kainuun älykkään erikoistumisen strategia sisältää viisi teemaa and kolme instrumenttia (ks. kuva 1), jotka ovat:

- Teema 1 Tutkimuksen lisääminen ja innovaatioiden edistäminen,
- Teema 2 Erikoistumis pohjan vahvistaminen ja monipuolistaminen (2A) Teollisuus: Biotalous, kaivos, metalli ja teknologiateollisuus, (2B) Osaamisintensiiviset palvelualat,
- Teema 3: Yhteydet ja integraatio, toimenpiteet alueiden väliseen yhteistyöhön

Lisäksi älykkäässä erikoistumisessa on kaksi monialaista ja läpileikkaavaa teemaa (Digitaalinen muutos ja Green Deal). Näitä kahta monialaista teemaa sovelletaan kaikkiin älykkään erikoistumisen toimialoihin. Samoin älykkäässä erikoistumisessa on määriteltä kolme instrumenttia strategian toteutukseen: Hallinto ja hallinnointi, Yritysten innovaatiotarpeiden tunnistaminen ja niiden ratkaisu (EDP –prosessi), Rahoitusmahdollisuudet, Tekninen tuki.

Revised Kainuu RIS3 2021 - 2027		Teemat ja toimialat	
Välilinet: koordinaatioryhmä ja hallinto, EDP, rahoitus, tekninen tuki	TEEMA 1: Tutkimuksen lisääminen ja innovaatioiden edistäminen	TEEMA 2: Erikoistumispohjan vahvistaminen ja monipuolistaminen	
	INNOVAATIOIDEN KEHITTÄMINEN (SOVELTAVA TUTKIMUS)	2A) TEOLLISUUDET: Biotalous, kaivostoiminta, metalli ja ICT	2B) OSAAMISINTENSIIVISET PALVELUALAT
	1. Mittaustekniikka 2. Pellistämisen ja edistyselliset simulointitekniikat (3D, VR, AR) 3. Big data analytiikka ja suurteholaskenta 4. Kiertotalous kaivosteollisuudessa ja biotaloudessa	Teollisuuden nykyaikaistamisen edistäminen investoimalla 1. uusien tuotteiden kehittämiseen 2. tuotantoprosessien parantamiseen (esim. Industry 4.0:n käyttöönotto) 3. tuotteiden ympäristö- ja laatuolosuhteiden parantamiseen	1. Ammattimainen (talvi)urheilu sekä urheiluvälineiden ja -harjoittelu 2. Aktiiviteettimarkkinoita 3. Sosiaali- ja terveyspalvelut (Digitaalisuutta hyödyntäviä innovaatioita käytetään palvelujen tuotannon tehostamiseen (erityisesti sote palvelut) sekä palveluista saatavan lisäarvon kasvattamiseen. Lisätään kansainvälistä yhteistyötä palvelujen kehittämiseen liittyvässä TKI toiminnassa).
TEEMA 3 on suunniteltu välineeksi, jolla helpotetaan priorisoitujen toimialojen teemoja 1 ja 2.			
Kaikkien RIS3-prioriteettien monialaiset teemat ja tavoitteet			
TEEMA 4: Digitaalinen muutos			
Teema 4 koskee digitaalisen muutoksen vahvistamista teemassa 2 priorisoiduille teollisuudenaloille. Tätä tarkoitusta varten teeman 4 hankkeissa saatetaan hyödyntää teemassa 3 tarjottuja alueiden välisiä vaihtoehtoja ja/tai teemassa 1 kehitettyjä innovatiivisia ratkaisuja.			
1. Teollisuuden 4.0 käyttöönotto, mukaan lukien robotiikka ja automaation sovellukset 2. Big data analytiikan ja suurteholaskennan hyödyntäminen			
TEEMA 5. Green deal			
Teema 5 koskee sekä Green Deal -ratkaisujen soveltamista että niiden kehittämistä, mikä johtaa tehokkaasti teollisuuden ympäristöystävälliseen muutokseen teemassa 2. Tätä tarkoitusta varten teeman 5 hankkeissa saatetaan hyödyntää aihealueella 3 tarjottuja alueiden välisiä vaihtoehtoja ja/tai teemassa 1 kehitettyjä innovatiivisia ratkaisuja.			
1. Puhtaan, kohtuuhintaisen ja turvallisen energian tuotanto ja käyttö 2. Kiertotalouden ja ympäristöllisesti kestävä tuotannon lisääminen teollisuudessa 3. Pellolta pöytä: oikeudenmukainen, terveellinen ja ympäristöystävällinen ruokajärjestelmä 4. Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja sopeutuminen 5. Ekosysteemien ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja palauttaminen 6. "Pidetään kaikki mukana" (oikeudenmukainen siirtyminen)			

Kuva 8. Kainuu älykkään erikoistumisen strategia 2021-2027

Tarkemmin Kainuun älykkään erikoistumisen strategian 2021-2027 kehittämiskohde- ja tavoitteet löytyvät varsinaisesta strategiasta (ks. linkki). Kainuun älykkään erikoistumisen strategian 2021-2027 tavoitteet jaetaan vaikuttavuus- ja tulostavoitteisiin. Vaikuttavuustavoitteet ovat älykkään erikoistumisen perimmäisiä päätavoitteita, joihin päästään tulostavoitteiden toteutumisen kautta. Kainuun älykkään erikoistumisen strategian 2021 – 2027 vaikuttavuustavoitteet ja niitä tuettavat tulostavoitteet ovat:

- TKI toiminnan vahvistuminen luo kysyntää ja vetoa, joiden avulla saadaan investointeja, uusia yrityksiä, tietotaitoa ja teknologiaa Kainuuseen
Tulostavoitteet:
 - Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan tehtyjen investointien ja -rahoituksen tuottavuus paranee ja saadaan aikaan innovaatioihin ja korkeaan osaamiseen perustuvaa aluetalouden kestävä kasvua
 - Asukaskohtaiset TKI-toiminnan menot nousevat
 - Kainuun vetoa investointikohteena paranee ja tehtyjen investointien tuotot paranevat, esim. perusteollisuuteen tehtyjen investointien tai alkutuotannon prosessien yhteyteen saadaan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan avulla korkeamman jalostusasteen tuotantoa ja suuren lisäarvon innovaatioita ja tuotteita
- Tuotannon jalostusarvo Kainuussa nousee (tuotteet ja palvelut)

Tulostavoitteet:

- Innovaatioiden kaupallistaminen ja niiden siirtäminen tuotantoon lisääntyvät olemassa olevissa yrityksissä tai niitä tuottamaan syntyvissä uusissa yrityksissä
3. Korkean jalostusarvon omaavan tuotannon volyymin (tuotteet ja palvelut) ja viennin lisääminen (korkeaan tietotaitoon perustuva, kestävä kasvu) sekä työntuottavuuden vahvistuminen

Tulostavoite

- Työvoiman koulutustaso ja osaaminen vahvistuvat, työmarkkinoiden toimivuus paranee (parempi kohtaanto työvoiman tarjonnan ja kysynnän välillä, lisää työpaikkoja ja kysyntää korkean osaamisen ja koulutuksen työvoimalle)
 - Tutkijoiden kysyntä ja tehtävät Kainuussa lisääntyvät
 - Lisää työpaikkoja korkean jalostusarvon tuotantoon
4. Olemassa olevien yritysten vahvistuminen ja uusien yritysten syntyminen

Tulostavoite

- Kasvuyritysten lukumäärä kasvaa
5. Osaavan työvoiman riittävyyden varmistaminen. Osaava työvoima on myös yksi tärkeä tekijä investointien houkuttelemisessa.

Tulostavoite

- Työvoiman koulutustaso ja osaaminen vahvistuvat ja vastaavat työmarkkinoiden tarpeita
- Saadaan lisää korkean osaamisen työpaikkoja
- Avoinna olevat korkean osaamisen (ja koulutuksen) työpaikat saadaan täytettyä
- Kainuun suhteellinen etu älykkään erikoistumisen toimin kehitettävillä toimialoilla vahvistuu

Strategiset toimenpiteet 2021 – 2022

Tuetaan ja edistetään Kajaani – Sotkamo ekosysteemisopimuksen tavoitteita ja toimenpiteitä: sopimuksen temaattiset painopistealueet ovat 1) mittaustekniikka sekä 2) suurteholaskenta, tekoäly ja datakeskukset.

Teollisten yritysten digitaalisen siirtymän (Teollisuus 4.0) vauhdittaminen vaatii toimenpiteitä tutkimuksessa sekä koulutuksen, yrityspalvelujen, TKI-verkoston ja alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittämistä. Valmistavan teollisuuden pk-yritysten teollisuus 4.0 muutoksen, laadunhallinnan ja vastuullisen toiminnan edellyttämää osaamista tulee vahvistaa.

Parannetaan teollisuus 4.0 -metodien ymmärrystä, soveltuvuutta PK-yritysten liiketoimintamalleihin sekä soveltamista yritysten toiminnassa.

Rakennetaan digitaalisia ja virtuaalisia ratkaisuja hyödyntävä TKI- ja oppimisympäristöjä teollisten yritysten toiminnan kehittämiseksi. Ympäristöjä voidaan hyödyntää toisen asteen ammatillisessa sekä korkea- ja yliopistokoulutuksessa (tutkinto- ja täydennyskoulutus). Industry 4.0 ja data-analytiikan sisältöjä liitetään opintokokonaisuuksiin toisella- ja korkea-asteella sekä yritysten tarpeisiin suunnatuihin täsmäkoulutuksiin.

Vahvistetaan data-analytiikan soveltamista kainuulaisissa yrityksissä sekä koulutus- ja tutkimustoiminnassa. Vauhditetaan spin-off yritysten syntymistä data-analytiikan ympärille. Rakennetaan data-keskuksen yhteyteen liiketoimintaekosysteemi, jossa on mukana koulutusta, TKI-toimintaa, uusia data-analytiikkaa hyödyntäviä yrityksiä sekä opiskelijoita, tutkijoita ja yrityksiä, jotka auttavat kainuulaisia yrityksiä hyödyntämään data-analytiikkaa toiminnassaan.

Asetetaan maakunnan yhteiseksi tavoitteeksi linkittää LUMI-supertietokone Euroopan Avoimeen Tiedepilveen (European Open Science Cloud, EOSC, <https://eosc-portal.eu>) ja käynnistetään tarvittavat toimenpiteet. Näin vahvistetaan LUMI-supertietokoneen lisäarvoa ja Kajaanin data-analytiikka osaamista.

Luodaan konkreettisia investointikohteita korkean jalostusasteen tuotantoon ja innovaatiotoimintaan sekä käynnistetään toimet investointien saamiseksi näihin kohteisiin.

Integroidaan Kainuun alueelista oikeudenmukaisen siirtymän (JTF) suunnitelman tavoitteet tukemaan Kainuun älykkään erikoistumisen tavoitteita.

6. Kainuun maakuntaohjelman toteutussuunnitelman rahoitusohjelmat ja -välineet

Käsillä olevan Kainuun maakuntaohjelman toteutussuunnitelman (TOPSU) runkona on Kainuun selviytymissuunnitelma. TOPSU:n toimenpiteiden rahoitukseen kohdennetaan Kainuulla käytössään olevaan koronaelvytysrahoitusta sekä pyritään hyödyntämään valtakunnallista Suomen kestävä kasvun ohjelman rahoitusta.

Kainuuseen on saatu REACT EU rahoitusta yhteensä (EAKR ja ESR) 7,747 milj.€. REACT EU (EAKR) rahoituksen jakautumisesta on sovittu ELYn ja liiton kesken. **Liitteessä 4** on Kainuun alueellinen rahoituspäätös (Kainuun Ely ja Kainuun liitto) sisältäen Kainuun kulmalukujen mukaisen REACT EU jakopäätöksen. ESR-rahoitus on kokonaisuudessaan ELYn hallinnoimaa rahoitusta samoin TOPSUn toteutukseen käytettävissä oleva maaseuturahaston rahoitus.

Kainuun TOPSUn 2021 – 2022 toteutukseen on käytettävissä päättymässä olevan EU:n ohjelmakauden jäljellä oleva Kainuun rahoituskehys, Kainuulle on kohdennettu: 1)

REACT EU rahoitus (EAKR ja ESR), 2) maaseuturahaston rahoitus, 3) kansallinen aluekehitysrahoitus. **Liitteessä 3** on esitetty maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman 2021 – 2022 toteutukseen Kainuussa käytettävissä oleva kansallinen ja EU:n kehittämisrahoitus.

Lisäksi TOPSUn 2021 – 2022 toimeenpanoon voidaan käyttää mahdollisesti vuoden 2021 aikana Kainuuseen kohdennettavia uusia rakennerahaston, maaseuturahaston ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) varoja. Vuoden 2022 alussa voimaan tulevaa uutta maakuntaohjelmaa varten laaditaan vuoden 2022 alussa uusi toimeenpanosuunnitelma, jonka toteutukseen myös uuden ohjelmakauden EU:n kehittämisvarat kohdennetaan.

REACT EU:ta varten tehdyt uudet toimintalinjat ja niiden määritelmät

TL 8 REACT-EU:n EAKR-toimenpiteet

Investointiprioriteetti 12. Covid-19 -pandemian aiheuttaman kriisin vahinkojen korjaamisen tukeminen sekä pohjan luominen talouden vihreälle, digitaaliselle ja palautumiskykyä tukevalle elpymiselle

Erityistavoite 12.1 Pk-yritystoiminnan vahvistaminen erityisesti digitalisaation ja vihreän talouden näkökulmasta

Erityistavoitteen toimien tuloksena pk-yritysten selviytymismahdollisuudet koronakriisin ylitse ovat vahvistuneet ja niiden edellytykset hyödyntää digitalisaatiota toiminnassaan ovat parantuneet. Uusia digitaalisia tuotteita ja palveluita on tuotu markkinoille. Koronaviruspandemiasta saatujen kokemusten perusteella on myös terveydenhuoltoalalle kehitetty uusia tuoteinnovaatioita, joilla on myös vientipotentiaalia. Vähähiilisyys ja hiilineutraalisuuden tavoittelu ovat luonteva osa pk-yritysten toimintaa ja vihreän talouden mahdollisuudet osataan hyödyntää myös liiketaloudellisesti.

Koronaviruspandemia toi esiin tarpeen vauhdittaa pk-yritysten digitaalista liiketoimintaa, mm. palvelu- ja markkinointiprosessien muuttamista digitaaliseen muotoon, uusien digitaalisten asiointikanavien kehittämistä ja digitaalisuuden tuomaa uudenlaista arvonluontia ja ansaintakeinojen mahdollisuuksia.

Koronakriisin jälkihoito leimaa päättyvän ohjelmakauden viimeisiä vuosia. Terveydenhuoltoala on siinä keskeisessä roolissa. Myös yksityisen sektorin pk-yritysten näkökulmasta hyvinvointiin, terveydenhoitoon ja terveysteknologian kehittämiseen liittyy paljon vielä hyödyntämätöntä potentiaalia.

Toimintalinjan 8 investointiprioriteetilla 12 tuettava toiminta:

Investointiprioriteetilla tuetaan pk-yritysten elpymistä koronakriisin aiheuttamasta liiketoiminnan lamaantumisesta ja edistetään uusien kasvumahdollisuuksien luomista tukemalla erityisesti digitalisaation monipuolista hyödyntämistä ja kokonaan uusien vihreään talouteen ja hiilineutraalisuuteen kytkeytyvien liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamista ja kehittämistä. Rahoitusta suuntautuisi erityisesti yritysten TKI-toimintaa mahdollistaviin ja tukeviin hankkeisiin, minkä odotetaan heijastuvan myös yritysten TKI-henkilöstön lisäyksenä.

Rahoitettavissa hankkeissa tuetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- tuetaan koronakriisistä kärsiviä pk-yrityksiä (esim. palvelualoista matkailu, kulttuuri- ja tapahtumapalvelut) kehittämään ja uudistamaan palveluja ja tuotteita tavoittamaan nykyisiä ja uusia asiakasryhmiä
- tuetaan teollisuuden alan pk-yrityksiä ja niiden TKI-toimenpiteitä erityisesti vähähiilisten ja kiertotaloutta edistävien tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämisessä, kaupallistamisessa ja kansainvälistymisessä sekä uuden teknologian käyttöönotossa huomioiden tuotteiden koko elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset
- tuetaan pk-yritysten kyberturvallisuuden kehittämistä sekä digitaalisuuden hyödyntämistä yrityksen toiminnassa (erilaiset datapohjaiset ratkaisut ja niihin liittyvä TKI-toiminta kuten big data, analyysityökalut, tekoäly)
- tuetaan markkinaosaamisen sekä vientiä mahdollistavien verkostojen ja yritysekosysteemien kehittämistä
- tuetaan hyvinvointi-, sosiaali- ja terveysalan pk-yrityksiä ja niiden TKI-toimintaa tuotteiden ja palveluiden nopeassa kehittämisessä, digitalisaation hyödyntämisessä sekä systemaattisessa kliinisessä testaamisessa ja validoinnissa

Erityistavoite 12.2 Tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen erityisesti digitalisaation edistämisen ja yhteiskunnan hiilineutraalisuustavoitteen toteutumisen näkökulmasta

Erityistavoitteen toimien tuloksena on parannettu valmiuksia hiilineutraaliin yhteiskuntaan siirtymiseksi. Digitalisaation tuomia mahdollisuuksia on opittu hyödyntämään aiempaa paremmin ja TKI-toiminta on tuottanut alueiden omiin vahvuuksiin ja älykkään erikoistumisen strategioissa esiin nostettuihin painopisteisiin pohjautuvia uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Myös julkisten hankintojen periaatteita on kehitetty siten, että niillä pystytään edesauttamaan pk-yritysten uusien innovaatioiden kaupallistamista ja vientimahdollisuuksien syntymistä ja hyödyntämään niitä aiempaa paremmin myös yhteiskunnan kehittämisen välineinä.

Koronakriisistä toipuminen ja yhteiskunnan toimintojen palaaminen normaalitilaan tarjoavat poikkeuksellisen mahdollisuuden monien muuttumattomiksi luultujen käytänteiden uudelleenarviointiin ja koronakriisin aikana pakosta omaksuttujen uusien toimintatapojen jatkojalostamiseen ja pysyvämpään käyttöönottoon. REACT-EU:sta rahoitettavan TKI-toiminnan haasteena on osata tarttua näihin mahdollisuuksiin ja yhteistyössä yritysten kanssa kehittää niiden pohjalta nopeasti markkinoille uusia tuotteita ja palveluita. Koronakriisin myötä myös hyvinvointi-, sosiaali- ja terveysalaan liittyvälle TKI-toiminnalle on entistä enemmän tarvetta ja siihen liittyen pk-yrityksille tarjoutuvia liiketoimintamahdollisuuksia.

REACT-EU -lisärahoituksella tuettavan TKI-toiminnan painopisteen suuntaamisella kohti uusia hiilineutraaleja ratkaisuja luodaan myös joustavaa siirtymää tulevalle ohjelmakaudelle 2021-2027 ja erityisesti Vihreän Euroopan toimintapoliittisen tavoitteen tehokkaalle toimeenpanolle. Digitalisaatioon liittyvän TKI-toiminnan kehittämistä voidaan puolestaan luontevasti jatkaa tulevalle ohjelmakaudella uudessa digitalisaation kehittämiseen keskittyvässä erityistavoitteessa.

Toimintalinjan 8 investointiprioriteetilla 12 tuettava toiminta:

Rahoitettavissa hankkeissa tuetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- vauhditetaan yritysten, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin digitalisaatiota ja tuotteiden, palveluprosessien ja palveluiden kehittämistä erityisesti koronapandemiasta toipumisen näkökulmasta (ml. saavutettavat ja helppo-käyttöiset palvelut ja digitaaliset laitteet)
- edistetään teollista digitalisaatiota
- edistetään vihreään kasvuun, luonnonvarojen kestäväan käyttöön sekä kestäväan teknologiaan ja kiertotalouteen liittyvää elinkeino- ja osaamislähtöistä TKI-toimintaa
- kehitetään välineitä ja työkaluja julkisten hankintojen hyödyntämiseksi kehittämisen työkaluna sekä uuden liiketoiminnan ja innovaatioiden kaupallistamisessa
- kehitetään elinkaariajatteluun ja systeemiseen muutokseen liittyvää TKI- ja liiketoimintaa
- tuetaan kestävien liikennejärjestelmien ja liikkumisen digitalisaation kehittämistä
- tuetaan terveydenhoidon uusien tuotteiden ja innovaatioiden nopeaa kehittämistä ja validointia myös kansainvälistä yhteistyötä vahvistamalla

TL 9 REACT-EU:n ESR-toimenpiteet

REACT-EU:n ESR rahoitusta käytetään Suomessa komission toukokuussa 2020 antamien maakohtaisten suositusten mukaisesti pääsääntöisesti työllisyyden edistämiseen ja COVID-19 pandemian jälkeisen elpymisen tukemiseen.

Parannetaan digitaalista osaamista vastauksena yhteiskunnassa nopeasti tapahtumassa olevaan digiloikkaan sekä kehitetään digitaalisia palveluita ja mm. digitaalisia oppimisympäristöjä.

Erityistavoite 12.3

Investointiprioriteetti 12: Covid-19 -pandemian aiheuttaman kriisin vahinkojen korjaamisen tukeminen sekä pohjan luominen talouden vihreälle, digitaaliselle ja palautumiskykyä tukevalle elpymiselle

Erityistavoite 12.3 Digitaalisten taitojen parantaminen

Erityistavoitteen tuloksena toimenpiteisiin osallistuneiden henkilöiden digitaaliset taidot ovat parantuneet. Niin julkiset kuin yksityiset palvelujen tarjoajat ja palveluja tuottavat tahot pystyvät tehokkaammin hyödyntämään erilaisia digitaalisia alustoja, tarjoamia palveluja helpommin saavutettavaksi, auttamaan asiakkaitaan tai kohderyhmäänsä ja kehittämään toimintaansa kilpailukykyisemmäksi. Osallistuneiden henkilöiden kyvyt hyödyntää digitaalisia palveluita ja omia digitaalisia taitojaan parantavat heidän mahdollisuuksiensa päästä työmarkkinoille, pärjätä työssään ja opinnoissaan sekä ehkäisevät heidän syrjäytymistään ja vahvistavat osallisuutta. Toimet edistävät osallista sosiaalisesti kestäväää ja vihreää kasvua.

Toimintalinjan 9 investointiprioriteetilla 12 tuettava toiminta

Investointiprioriteetin toimilla tuetaan digitaalisten ja etäpalveluiden hyödynnettävyyttä niiden käyttäjien digitaalisten taitojen parantamisella. Toimilla parannetaan työikäisen väestön mahdollisuuksia työllistyä, kehittyä työssään ja opinnoissaan ja estää heidän syrjäytymistään.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- parannetaan digitaalista osaamista vastauksena yhteiskunnassa nopeasti tapahtumassa olevaan digiloikkaan
- kehitetään digitaalisia palveluita ja mm. digitaalisia oppimisympäristöjä (pl. investoinnit laitteisiin)

Erityistavoite 12.4 Yritysten ja yrittäjien nopean muutoskyvykkyyden edistäminen

Erityistavoitteen tuloksena on toimenpiteisiin osallistuneiden pk-yritysten ja niiden henkilökunnan kyvykkyys sopeutua, mukautua ja hyödyntää toimintaympäristössä tapahtuvia nopeita ja jopa ennakoimattomia muutoksia parantunut. Myös keinot ja osaaminen yllättävän muutoksen aiheuttamasta kriisistä selviytymiseen ovat parantuneet. Erityistavoitteessa rahoitettavissa hankkeissa tulee pyrkiä edistämään vihreää siirtymistä ja kestäväää kehitystä. Hankkeet suunnataan pandemiasta aiheutuneiden haittojen korjaamiseen alueiden näkökulmasta sopivimmalla ja tehokkaimmalla tavalla siten, että kunkin kohderyhmän erityistarpeet tulevat parhaiten huomioituksi.

Toimintalinjan 9 investointiprioriteetilla tuettava toiminta

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- tarjotaan koulutusta, neuvontaa, ohjausta ja vertaisoppimista, joilla edistetään yritysten ja niiden henkilöstön valmiuksia, osaamista (pl. digitaidot) ja muutoskyvykkyyttä nopeasti muuttuvan toimintaympäristön hyödyntämiseksi
- parannetaan yritysten johdon osaamista kriisitilanteiden vastuullisessa johtamisessa
- tarjotaan keinoja niin johtajien kuin henkilöstön, yksinyrittäjien ja itsensä työllistäjien työhyvinvointiin uudenlaisissa tai epävarmoissa tilanteissa
- tuetaan valmiuksia, joilla edistetään yritysten vihreää siirtymistä ja innovointia

Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR), Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja valtion rahoitusosuuden uudelleen budjetoidut myöntämisvaltuudet

Työ- ja elinkeinoministeriö 22.10.2020 jakanut Kestävää kasvua ja työtä 2014-2020 – Suomen rakennerahasto-ohjelman ja Euroopan alueellinen yhteistyö - tavoitteen myöntämismisvaltuuksia (uudelleen budjetoidut) vuonna 2020 EAKR yhteensä 6,147 milj.€ ja ESR 1,046 milj.€

Kainuun (ELY-keskus) osuus on toimintalinja 1 EAKR 868 000 € ja toimintalinja 2 EAKR 179 000 €, yhteensä 868 000 €. Lisäksi ESR toimintalinja 4 42 000 € ja toimintalinja 5 148 000 € eli yhteensä 190 000 €.

Työ- ja elinkeinoministeriö on jakanut alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman määräraha (AKKE)

Määrärahaa on jaettu vuonna 2020 yhteensä 30,305 milj.€. Määrärahasta on kohdennettu 22,0 milj.€ koronakriisistä elpymiseen ja jälleenrakennukseen liittyviin toimenpiteisiin maakunnittain valmisteltujen alueellisten selviytymissuunnitelmien perusteella. Kainuun liitolle rahoituksesta on kohdennettu 523 000 €.

Vuodelle 2021 määrärahaa on jaettu 13,325 milj.€, josta Kainuun liitolle on kohdennettu yhteensä 443 000 €, joka pitää sisällään 100 000 € ekosysteemisopimusten käynnistämisrahoitusta (Kajaani ml. Sotkamo).

Maaseuturahaston siirtymäkauden rahoitus 2021 – 2022

EU:n monivuotisen rahoituskehysten (MFF) valmistelun viivästyminen johti maaseuturahaston kahden vuoden siirtymäkauden käyttöönottoon EU:ssa.

Siirtymäkaudella jatketaan ohjelmakauden 2014 - 2020 ohjelman toteutusta rahoituskauden 2021 – 2027 varoilla vuosina 2021 – 2022.

Vuoden 2021 valtion tulo- ja menoarvioon on budjetoitu ELY-keskusten käyttöön 70 miljoona euroa hanke- ja yritystukiin, jonka perusteella Kainuun arvioidaan saavan em. käyttötarkoituksiin noin 2,6 miljoona euroa. EU:n rahoituskehyspäätöksessä Suomi sai vajaan 210 miljoonan euron rahoituksen elvytystoimiin vuosille 2021-2022.

Maaseuturahaston elvytysvaroilla esitetään rahoitettavaksi maatalous- ja yritysinvestointeja, laajakaistaa ja digihankkeita, ympäristökorvauksissa kiertotalouden edistämistä, tuotantoeläinten hyvinvointia sekä maaseudun innovaatioryhmiä. Laajakaistoihin, digihankkeisiin, innovaatioryhmiin ja yritysinvestointeihin suunnataan tästä tänä vuonna 52 miljoonan euron osuus koko valtakunnassa. Kainuun osuus edellä mainitusta ennakoitua nousevan reiluun 1,5 miljoonaan euroon.

Kainuun LEADER-ryhmät saavat siirtymäkauden vuoden 2021 myöntövaltuutensa valtion tulo- ja menoarvioon budjetoidusta 30 miljoonan euron kokonaisvaltuudesta.

Maaseuturahaston rahoitusta voidaan kohdentaa seuraaviin tämän toimenpanosuunnitelman teemoihin:

- Vihreä siirtymä metsäbiotaloudessa, jossa keskeiset kehittämiskohteet ovat metsäbiotalouden sivuvirtojen sekä luonnontuotteiden (marjat) kehittäminen fossiilisia raaka-aineita korvaaviksi uusiutuviksi tuotteiksi.
- Vihreä siirtymä (luonto)matkailussa, esimerkiksi luontomatkailun tarjonnan monipuolistaminen sekä liikunta- ja retkeilyreitistöjen ja muun luontomatkaluinfrastruktuurin kehittäminen ja investoinnit.

Toimenpiteitä toteutetaan rakennerahasto-, maaseuturahasto- ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston tukemilla hankkeilla ja investoinneilla. Keskeiset kehittämiskohteet ovat metsäbiotalouden sivuvirtojen se-ikä luonnontuotteiden (marjat) kehittäminen fossiilisia raaka-aineita korvaaviksi uusiutuviksi tuotteiksi. (JTF-rahoituksella kehitetään Kainuuseen turpeen jalostusastetta parantavia tuotteita.)

Suomen kestävä kasvun ohjelmaa valmistellaan VM:n johdolla. Suomen kestävä kasvun ohjelmalla tuetaan hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä kasvua. Ohjelma vauhdittaa kilpailukykyä, investointeja, osaamistason nostoa sekä tutkimusta, kehitystä ja innovaatioita. Ohjelman tavoitteena on

- vähentää kasvihuonekaasupäästöjä
- kasvattaa tuottavuutta
- nostaa työllisyysastetta
- nopeuttaa hoitoon pääsyä
- edistää alueellista, sosiaalista ja sukupuolten tasa-arvoa.

Ohjelman rahoitus tulee EU:n kertaluonteisesta elpymisvälineestä. EU:n elpymisväline on laaja kokonaisuus, jonka keskeinen osa on elpymis- ja palautumistukiväline (Recovery and Resilience Facility RRF). Elpymisvälineen tarkoituksena on vauhdittaa jäsenmaiden talouksien uudelleen käynnistämistä ja Euroopan elpymistä koronaviruksen seurauksista. Elpymis- ja palautumistukivälineestä saatavien avustusten maksatus edellyttää investoinneille ja uudistuksille asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Uudistusten ja investointien välitavoitteita ja toteutusta seurataan säännöllisesti ja siitä raportoidaan myös komissiolle. Suomen RRF-rahoitus on valtakunnallista, siinä ei ole alueellisia kiintiöitä. Alueiden toimijat kilpailevat samasta rahoituskehiksestä ja rahoitusta tullaan myöntämään isoille ja vaikuttaville hankekokonaisuuksille.

Suomen kestävä kasvun ohjelma rakentuu nyt neljälle pilarille: Vihreä siirtymä, Digitalisaatio, Työllisyys ja osaaminen, Sosiaali- ja terveystaloudet. Osana Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien esitystä elpymis- ja palautumistukivälineen painopisteiksi ja rahoitettaviksi investoinneiksi Kainuu on esittänyt seuraavia kärkihankkeita, joiden rahoittamista Kainuu edistää yhteistyössä muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa:

- Metsä- ja kaivosteollisuuden tuotantoprosessien TKI- ja opetusympäristö vauhdittamaan tuotantoprosessien digitalisaatiota sekä työvoiman osaamisen ajantasaistamista (Kainuu), 5 milj.€
- Metsäbio- ja kiertotalouden ekosysteemi ja teollinen investointi KCF (Kainuu): KCF tehdassuunnittelu 20 milj.€ ja biotuotetehtaan edellyttämä liikenneinfrastruktuuri 25 milj.€
- Suomen sisäisen tietoliikenteen runkoverkon suunnittelu ja tarvittavan lisäkapasiteetin rakentaminen, Koillisväylän datakaapelin läntisen ja itäisen reitin toteuttaminen, 100 milj.€
- Tavoitteellinen tietoliikenneverkko: kattavat laajakaistayhteydet Itä- ja Pohjois-Suomessa – suunnittelu, investoinnit ja käyttö, 310 milj.€

- Kansainvälisten opiskelijoiden ja osaajien saaminen Suomeen opiskelemaan ja integrointi työmarkkinoille
- Jatkuvan oppimisen oppimisympäristöt ja uudet toteutusmuodot yhteistyössä yritysten kanssa

Liite 1. Kainuun edunajamisen tavoitteet ja kärkihankkeet 2020 -2021

Kainuun edunajamisen tavoitteet 2021 – 2022

Kainuun edunajamisen yhteistyöllä on tavoitteena varmistaa Kainuu-ohjelman tavoitteiden toteutuminen kansallisessa ja kansainvälisessä päätöksenteossa. Edunajamisen kohteet perustuvat Kainuun aluekehityksen tilannekuvalle erityisesti kehityksen pulonkaulojen poistamiseen. Vuoden 2021 aikana korostuvat erityisesti koronakriisin vaikutuksiin liittyvät akuutit ja pidemmän aikavälin edunajamishankkeet. Liikenteen, lainsäädännön sekä maakunta- ja kunta-asioissa voidaan laatia yhteistyössä sidosryhmien kanssa erilliset hankeluettelot (hankekorit).

Keskeinen päämäärä Kainuun edunajamisessa on koko maakunnan mahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen sekä kunkin kunnan ja alueen omien vahvuuksien tunnistaminen.

Kainuun liiton edunajamiseen liittyvässä toiminnassa on tavoitteena edelleen uudistaa edunajamisen käytäntöjä ja viestintää nopeammaksi ja kattavammaksi kuntien ja sidosryhmien suuntaan. Perustana on sekä Kainuun aluekehityksen tilannekuvan jatkuva päivittäminen ja viestintä sekä jatkuva vuorovaikutus kuntien ja sidosryhmien kanssa.

Seuraavista edunajamisen tavoitteista 1-3 perustuvat Kainuun aluekehityksen tilannekuvaan.

1. Kainuun positiivisen rakennemuutoksen tukeminen

1.1 Osaavan työvoiman saannin varmistaminen

- Alueen vetovoimaisuutta vahvistavat toimenpiteet
 - aluemarkkinointi ja mainetyö ml verkkosivut, yhteismarkkinointi ja kampanjat omina toimenpiteinä;
 - hankerahoituksen turvaaminen mainetyölle
 - maakuntakuvatutkimuksen ja työvoimatarvekartoitusten hyödyntäminen toimenpiteiden kohdennuksessa (toimialakohtainen vetovoima)
- Osaavan työvoiman saatavuutta tukevat hankkeet ja pilotoinnit
 - siltasopimuksen hankkeiden tehokas hyödyntäminen v. 2020
 - Kainuun siltasopimus ei jatku vuonna 2021; tavoitteet on toteutettava erityisesti rakennerahastohankkeilla (EAKR, ESR)

- o Tulomuuttopalvelut ja vuokratyövoimaksi tulevien henkilöiden paikalliskunnalle sitouttaminen
- o Valtakunnalliseen lainsäädäntöön ja työlupakäytäntöihin vaikuttaminen työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton vahvistamiseksi

1.2. Osaamiskeskittymien vahvistaminen (ÄES)

- Kajaanin ammattikorkeakoulun opetus-, tutkimus- ja kehitysresurssien vahvistaminen ja suuntaaminen alueen koulutus- ja osaamistarpeisiin
- Yliopistotason koulutuksen saatavuuden parantaminen: Kajaanin yliopistokeskuksen roolin vahvistaminen yliopistokoulutuksen tarjonnassa Kainuuseen
- Ammatillisen koulutuksen reformin täysimääräinen hyödyntäminen Kainuussa, mikä tarkoittaa opintojen suorittamista yhä enemmän yritysympäristöissä ja toiminnan kohdentamista alueelle uudella toimintatavalla paikallisten tarpeiden mukaisesti
- Älykkään erikoistumisen strategian mukaisen Kainuun kannalta kriittisen innovaatiotoiminnan tukeminen liittyen teknologiateollisuuteen, biotalouteen ja kaivosteollisuuteen sekä hyte-alaan (mkl. liikunta, urheilu ja aktiviteetti-matkailu)
- Teollisuuden ja palvelujen liiketoimintaekosysteemien tarvitseman osaamisen ja investointien varmistaminen: Mittaustekniikka, Renforsin ranta, peli- ja av-osaaminen, Vuokatti, Woodpolis- Kantola teollisuusalue, luonnontuoteala (erityisesti marja-ala)
- Mekaanisen puunjalostuksen osaamiskeskittymän luominen Kuhmoon
- Koulutusvienti Aasiaan, korkeakoulutasolla erityisesti peliala (Pakistan) ja yleissivistävän koulutuksen tasolla leirikoulutoiminta (Kiina)

2. Kainuun saavutettavuuden parantaminen (liikennejärjestelmä)

2.1. Valtakunnalliset runkoverkkolinjaukset ja EU:n TEN-T-verkosto

- Vaikuttaminen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteisiin, linjauksiin ja esityksiin yhdessä Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa
- Suomen pääväylien on ulotuttava kaikkiin maakuntakeskuksiin ja kv. rajanylityspaikoille (huom. maakuntahallituksen erillinen kannanotto 24.9.2018)
- Oulu-Kajaani-Vartius -yhteys TEN-T-verkkoon

- Vt6:ta ja vt22:ta koskeva tienumerointiin liittyvä esitys (Esitys min. Bernerille 13.8.)
- VLJS:aan kriteeriksi kolmen tunnin minimisaavutettavuus maakuntakeskuksesta pääkaupunkiin; Kainuussa vain lentoliikenne mahdollistaa tämän tavoitteen

2.2. Kainuun lentoliikenteen palvelutason ja saavutettavuuden parantaminen

- Vaikuttamisen välineinä ovat mm. Pohjois-Suomen lentoliikennehanke ja Kainuun aluetyöryhmä sekä yhteistyö Kainuun matkailusektorin kanssa
- Kainuun lentoliikenteen jatkuvuus markkinaehtoisen vuoden 2022 alusta lähtien; mikä edellyttää onnistunutta ostopalveluliikenteen toteuttamista vuoden 2021 aikana (lentotuote alueen mahdollisuuksia ja tarpeita vastaavaksi)
- Kainuun markkinointi lento- ja junaliikenneoperaattoreille vetovoimaisena matkailu-destinaationa ml kansainvälinen matkailu
- Matkaketjuja tukevat konkreettiset ratkaisut, jotka palvelevat koko aluetta
- Kuhmon ja Suomussalmen pienlentokenttähankkeet ja niihin liittyvät kokeilut

2.3. Elinkeinoelämälle tärkeiden tieyhteyksien kehittäminen

- Maantieyhteyksien kehittämisessä tärkeitä kumppanuuksia ovat Tervan tien yhdistys, vt5-yhdistys sekä Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelman työryhmän toiminta
- Vt5 keskeiseksi valtakunnalliseksi kehittämiskohteeksi runkoverkkoyhteytenä (valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitelmaan): nopeutta ja sujuvuutta parantavat investoinnit ja kunnossapito
- Vt22 yhteysvälin parantamisinvestoinnit v. 2010 esiselvityksen mukaisesti ja tieluokituksen muutos (Vartiukseen)
- Yleisille teille yli hallituskausien ulottuva korjausvelkaohjelma, jolla korjausvelkaa pienennetään. Tämä tulee koskea myös alempiasteista tieverkkoa. Yhdysteiden päällysteiden uusimisväli tulee puolittaa 50 vuodesta 25 vuoteen.
- Maa- ja metsätaloutta, matkailua ja muuta yritystoimintaa tukevan alemman tieverkon kehittämistarpeiden priorisointi, suunnitelma-asteen parantaminen ja riittävä rahoitus

- Laaditaan yhdessä kainuulaisten sidosryhmien ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen kanssa Kainuun tieverkon investointi- ja pienhankkeiden **toimenpideluettelo**

2.4. Kainuun rautatieyhteyksien nopeuttaminen

- Henkilöjunaliikenteen yhteyksien kehittäminen ja lisääminen matkailun, elinkeinoelämän ja työssäkäyntiliikenteen tukemiseksi sekä kasvavan matkustajamäärän ja vähähiilisen liikkumisen tarpeisiin
- Suomen kestävän matkailun 2030 strategiaan sisältyvän yöjunakokeilun käynnistäminen
- Savonradan yhteysnopeuksia parantavat hankkeet ja Savon radan saaminen seuraavaksi valtakunnalliseksi ratahankkeeksi; kehittämistoimenpiteiden suunnitteluvälmiuden kohottaminen (hankekortit ja -suunnitelmat)
- Itärataan liittyvä yhteistyö Itä-Suomessa: Helsinki-Porvoo-Kouvola –ratayhteyden edistäminen kaavoituksessa ja suunnittelussa
- Oulu-Kontiomäki välityskyvyn parantaminen ja tunnin junayhteys Kajaani-Oulu välille
- Koillisrata-yhteyden tarveselvitys

2.5. Tietoliikenneyhteyksien ja datapalvelinkeskusten kehittäminen

- Renforsin Rannan datakeskusten kehittäminen ja toimenpiteet alan osaamisen kasvattamiseksi. EuroHPC-hankkeen eli tieteellisen laskennan huipputietokoneinvestoinnin (yht. 207 milj. euroa) synnyttämän vetovoiman ja AIKA-brändin hyödyntäminen; yhteistyö CSC:n kanssa
- Koilliskaapeli-hankkeen edistäminen yhteistyössä Cinia Alliancen kanssa ja siihen liittyvien Suomen yhteyksien valmistelu Kajaanin kautta
- Sähköverokannustimien saaminen palvelinkeskusten kilpailukyvyyn parantamiseksi
- kattavat kiinteät ja mobiilit laajakaistayhteydet koko maakunnan alueelle (mm. Suomen kestävän kasvun ohjelman ja EU-ohjelmien rahoituksin);
- tavoitteena turvata julkisten sähköisten palvelujen kattava saatavuus sekä yritystoiminnan ja paikkariippumattoman työn edellytykset

2.6. Sähkö- ja jakeluverkkoihin liittyvät toimenpiteet

- Tuulivoimakapasiteetin tavoitteiden mukaisen kasvattamisen huomioonottaminen Suomen kantaverkon kehittämisessä; investointisuunnitelmat
- Porrastetun sähköveron käyttöönotto Suomessa ja muut toimenpiteet sähkön siirtohintojen kohtuullistamiseksi
- Sähkö- ja biokaasun jakeluverkostojen nopea laajentaminen koko maan kattavaksi

3. Investointien varmistaminen edunajamisen keinoin

- Kainuun keskeisten investointipotentialin hyödyntäminen ja hankkeiden edistäminen mm. osana Suomen kestävä kasvun vihreän ja digitaalisen siirtymän investointihankkeita; Kainuun liitto ylläpitää investointimahdollisuuksia koskevaa tietoa
- KaiCell Fibers Oy:n biojalostamo Paltamoon: investointipäätöksiä tuleva yhteistyöprosessi käyntiin (Investoi Paltamoon -hanke);
- Kaivannaisalan investointien varmistaminen mm. Terrafame Oy:n uusinvestoinnit uraanin tuottamiseen, Otanmäki Mine Oy:n ilmeniitin tuotanto, Sotkamo Silver Oy:n tieyhteys, Suomussalmen hankkeet
- Kainuun vientisahojen ja Kuhmon Kantolan alueen yritysinvestointien turvaaminen tuotantovolyymien ja jalostusasteen nostamiseen sekä sivuvirtojen hyödyntämiseen
- Metsäbiotalouden sivuvirtojen hyödyntämiseen liittyvät investoinnit (Kajaanin Renforsin ranta, St1, Kuhmon Woodpolis-Kantola teollisuusalue)
- Kainuun matkailusektorin investointien varmistaminen mm. Hossa, Vuokatti, Kuhmo, Suomussalmi, Paljakka
 - matkailuinfran investointien vauhdittaminen täsmähankkein
- Investointien rahoitusinstrumenttien hyödyntäminen
 - uusien riskirahoitusvaihtoehtojen hakeminen mm. rakennerahasto-ohjelmalla
 - EU:n suoran investointirahoituksen mahdollisuuksien selvittäminen Arctic Investment Platform -hankkeella, johon Kainuun liitto osallistuu

Lisäksi käynnistetään Kainuun investointistrategian laadinta (osaksi Kainuu-ohjelmaa) sidosryhmien yhteistyönä.

4. Maakunta-, sote- ja kunta-asiat

Kainuun liiton johdolla organisoidaan Kainuun kunta- ja aluetalouden edunajamiseen liittyvä yhteistyö, jossa määritellään ajankohtaiset edunajamisen hankkeet.

4.1. Maakuntien päätösvallan vahvistaminen

- Aluekehittämiskeskustelujen käytännön vahvistaminen (valtioneuvoston ja maakunnan välinen vuosittainen neuvottelu)
- Maankäyttö- ja rakennuslain uudistamisessa maakuntakaavojen sisältöjen ja oikeusvaikutteisuuden turvaaminen
- Maakuntien sopimuksellisen yhteistyön alan laajentaminen kuntien ja muiden maakuntien kanssa
- Kainuun keskussairaalan säilyttäminen erikoissairaanhoidon ja ympärivuorokautisen päivystyksen sairaalana
- Säilytettävät mahdollisuudet laajentaa tulevaisuudessa maakuntiin monialaiset tehtävät

4.2. Aluekehittämisen rahoitusvälineiden kokoaminen ja EU-ohjelmien aluelähtöisyys

- Itä- ja Pohjois-Suomi rakennerahasto- ja maaseutuohjelma-alueena ja sen erityisaseman (NSPA) turvaaminen EU-säädännössä jatkossakin
- Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston toimeenpanoon liittyvät kysymykset ja vihreän siirtymän suunnitelmat ovat uutena edunajamisen kohteena vuonna 2021
- Kansallisen yritysrahoituksen asiantuntijaverkoston saatavuuden turvaaminen Alueellisen kuljetustuen sekä kansallisten aluekehitysmäärärahojen (ml. sopimuksellisuus) kasvattaminen
- Harvaan asutun maaseudun tunnistaminen elinvoiman lähteenä

4.3. Maakuntien ja kuntien rahoituksen varmistaminen

- Sote-uudistuksen toimeenpano maakuntapohjaisena (+Uudenmaan erilliskorjaus)
- Sote-alueiden tehtävien hoitoon sekä asukkaiden palvelutarpeisiin ja tasa-arvoiseen saatavuuteen kuuluva rahoituksen turvaaminen; olosuhde-erojen huomiointi rahoituksen kohdennuksessa (huom. asukaslukukriteerin painoarvo)

- *Kuntataloutta ja -kuntaverotusta koskevista edunajamistehtävistä laaditaan erillinen tavoitemuistio (hankekoru); tavoitteena turvata Kainuun kuntien taloudellinen liikkumavara sekä ottaa valtion osuuksissa ja muissa päätöksissä huomioon maantieteelliset olosuhde-erot.*

5. Paikkariippumaton työ ja monipaikkaisuus

- Paikkariippumattomuus ja monipaikkaisuus nousee yhdeksi keskeiseksi kehittämisteemaksi Kainuussa; sen hyödyntämistä tukeviin lainsäädäntöhankkeisiin vaikuttaminen tulee huomioida osana lainsäädäntövaikuttamista (kohta 7)
- Ajasta ja paikasta riippumattomien valtionhallinnon tehtävien mahdollistaminen koko maassa. Työpaikkoja tulee julistaa avoimeksi myös nykyisin henkilökuntaa sijaitsevilla paikkakunnilla ei vain keskuksissa.
- Metsähallituksen ja sen luontopalveluiden sekä muiden valtion laitosten toiminnan jatkuvuus ja kehittäminen Kainuussa mm. Ystävyyden puiston lakisääteisen tutkimustoiminnan nostaminen Kuhmossa ja Maahanmuuttoviraston toiminnan jatkuminen ja vahvistuminen Kuhmossa

6. Kansainvälinen edunajaminen ja rajayhteistyö

Kainuun liitto toteuttaa EU:n toimintaan kohdistuvaa edunvalvontaa yhteistyössä muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa. Edunajamisen tavoitteet määritellään Itä- ja Pohjois-Suomen EU-toimiston vuosisuunnitelmassa. Alueiden toimijat voivat myös hyödyntää suoraan toimiston asiantuntemusta ja suhteita omilla toimeksiannoilla. Kainuun liiton kv. toiminnan tavoitteet on asetettu liiton toiminta- ja taloussuunnitelmassa.

Kansainväliseen alueyhteistyöhön perustuvaa edunajamista toteutetaan lisäksi Barentsin Euro-Arktisen alueen alueyhteistyön (alueneuvosto, aluekomitea ja työryhmät) puitteissa sekä Euregio-Karelian yhteistyön (hallitus ja sihteeristö) toiminnassa.

Kainuun liiton Venäjä-strategiassa määritellään raja-alueyhteistyön lähiaikojen tavoitteet. Jatkuvina edunajamisen tavoitteina ovat:

- viisumikäytäntöjen joustavoittaminen Venäjän rajalla matkailun tukemiseksi (72h viisumi)
- tulevan EU-kauden CBC Karelia -ohjelman rahoituksen ja toteutuksen turvaaminen (riippumatta pakoitepolitiikasta)
- elintarvikkeiden kuljetusten mahdollistaminen Vartiuksen rajanylityspaikan kautta

7. Lainsäädäntöhankkeisiin vaikuttaminen ml lausunnot ja yhteiskannanotot

Kainuun maakuntahallituksen (laajennettu kokoonpano) kokouksissa käsitellään Kainuun kannalta keskeisten lainsäädäntöhankkeisiin (valmistelu) vaikuttamista. Liitto antaa tarpeenmukaiset lausunnot ja kannanotot, joiden valmistelussa ollaan yhteistyössä jäsenkuntien, sidosryhmien ja muiden maakuntien kanssa. Vuoden 2021 lainsäädäntöhankkeista laaditaan priorisoitu hankelista yhdessä alueen kansanedustajien kanssa.

Erillishankkeita valtion toimenpiteisiin liittyen ovat mm.:

- valtion toimenpiteet puurakentamisen edistämiseksi
- suurpetojen kannanhoidollisen metsästyksen mahdollistaminen
- MH:n luontokohteiden korjausvelan suunnitelmallinen vähentäminen ja matkailullinen markkinointi (kalastus- ja metsästysmatkailu)

Hallitusohjelman keskeisten hankkeiden ja tavoitteiden huomioon ottaminen Kainuun liiton ja Kainuun edunajamisessa on otettava huomioon. Erityisesti ilmasto- ja ympäristötavoitteiden ja ns. vähähiilisyystiekarttojen valmistelun seuranta vaatii lisähuomiota. Tulevassa Kainuu-ohjelmassa ilmastotavoitteet ja -toimet sisällytetään maakuntaohjelmaan.

Liite 2. Itä- ja Pohjois-Suomen aloitteet keskushallinnolle

ITÄ- JA POHJOIS-SUOMEN YHTEISET EDUNAJAMISASIAT

Itä- ja Pohjois-Suomen erityisolosuhteet ja kansainvälisessä kehityksessä mukana pysyminen edellyttävät satsauksia TKI-toimintaan sekä rakenteellisia uudistuksia niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Tämä tarkoittaa sekä palveluiden, tuotantoketjujen ja työn uudelleen järjestämistä, että alueen vahvuuksiin pohjautuvan TKI-toiminnan tukemista vihreän siirtymän ja digiloikan vauhdittamiseksi. Covid19-pandemia ja sen synnyttämät haasteet yhteiskunnalle ovat entisestään syventäneet uudistumisen tarvetta. Jotta Itä- ja Pohjois-Suomessa voidaan taata sekä elinkeinoelämän kestävä kasvua ja uudistumista tukeva TKI-toiminta, että yritysten ja kansalaisten tarvitsemat palvelut, tarvitaan nämä mahdollistavat lento- ja tietoliikenneyhteydet.

Kaikki maakuntien elinkeinoelämää ja kansalaisten palveluita kehittävä toiminta on aluekehittämistä, siksi kansallisissa strategioissa sekä tuki- ja elvytystoimenpiteissä tulisi huomioida aluelähtöisyys, kun toimenpiteitä ja tuen käyttökohteita valmistellaan ja valitaan.

Digitalisaatiolla ja monipaikkaisuudella vahvistetaan valtion toimintoja alueilla

Monipaikkaisuuden tunnistaminen lainsäädännössä ja toimenpiteitä sen tukemiseksi

Nykyajalle on ominaista monipaikkainen, liikkuva elämäntapa. Pendelöinti ja etätyöt ovat tätä päivää. Käynnissä oleva koronaviruksen kriisi on lisännyt kotimaan matkailua ja vahvistanut monipaikkaisuuden merkityksellisyyttä. Tiheästi asutuilta kaupunkialueilta ihmiset haluavat vetäytyä maakuntiin, jossa he voivat oleskella turvallisessa ympäristössä, välttää ihmisjoukkoja, tehdä etätöitä ja käydä etäkoulua.

Tämä tilastoissa näkymätön väestö ei näy lainsäädännössä, jossa sidonnaisuus yhteen kotikuntaan on verotuksen, eri palvelujen, järjestelmien ja tilastojen peruslähtökohta. Liikkuva väestö vaikuttaa alueiden elinvoimaisuuteen ja tarpeisiin, mutta se ei näy palveluiden mitoituksessa tai infrastruktuurin kehittämisen perusteissa. Menestyvän maa- ja metsätalouden, korkeatasoisen osaamisen ja niihin liittyvän yritystoiminnan avulla turvataan ruoka- ja energiahuolto maan kaikilla alueilla. **Koko Suomen kannalta on elintärkeää**

pitää yllä palveluita ja taata hyvin toimivat tietoliikenne- ja kulkuyhteydet koko maassa.

Monipaikkaisuus on otettava monipuolisesti huomioon lainsäädännössä. Tarvitaan uudenlaisia verotus- ja palveluratkaisuja, joilla turvataan harvaan asuttujen alueiden kuntien elinvoima ja mahdollisuudet järjestää julkisia palveluita. Digitalisaation tuomien mahdollisuuksien myötä e-kuntalaisuus tulee selvittää esimerkiksi Viron malliin.

Lisäksi tarvitaan myös elinkeinoelämää hyödyttäviä valtakunnallisia päätöksiä, joilla tuetaan harvaan asuttujen alueiden yritysten pärjäämistä. Näitä ovat esimerkiksi investointi- ja palkkatuet ja takausinstrumentit. Yhteisöllisyyttä tukevaa järjestötoimintaa ei pidä kahlita liialla sääntelyllä, vaan yhteiskunnan tulee kannustaa ihmisten omaehtoista toimintaa.

Valtion toimintojen ja julkisten palveluiden alueellinen saatavuus ja vahvistaminen

Suomen hallitusohjelmassa todetaan, että valtion työtehtäviä organisoidaan monipaikkaisesti ja älyteknologian mahdollistamaa paikkariippumattomuutta hyödyntäen. Lisäksi voimassa olevan lainsäädännön (567/2002, 349/2008) mukaan valtion yksiköiden ja toimintojen sijoittamisessa on otettava huomioon olemassa olevat ja kehittyvät osaamis- ja toimintokeskittymät. Keväällä 2020 valmistuneessa alueellistamisen uudistamisen strategiassa esitetään, että valtion läsnäolo alueilla perustuu vastaisuudessa entistä vahvemmin palvelujen ja viranomaisten tehtävien järjestämisen tarpeeseen. Digitaalisuus ja paikkariippumattoman työ luo uusia mahdollisuuksia työn ja palveluiden joustaville järjestämismuodoille ja asumisen monipaikkaisuudelle.

Valtion läsnäolo korvaa terminä alueellistamisen ja painotus siirtyy yksittäisten yksiköiden sijoittamisesta palvelutarpeisiin ja uudistuviin toimintamalleihin, uudet linjaukset eivät saa tarkoittaa sitä, että perinteiseen alueellistamiseen liittyvät mahdollisuudet unohdetaan. Tulevaisuudessakin perustettavien valtion yksiköiden, lupatoimintojen sekä tutkimuslaitosten sijoittamisessa ja toimintojen ja tehtävien suunnittelussa on otettava huomioon olemassa olevat ja kehittyvät osaamis- ja toimintokeskittymät, palveluiden tarve sekä toimintaympäristön tuntemus. Toimintojen maantieteellinen sijoittuminen ja hajautetut toiminnot edistävät maan tasa-arvoista alueellista kehitystä ja lisäävät työllisyyttä maan eri osissa. Alueellistamistoimenpiteitä tulee kohdistaa Itä- ja Pohjois-Suomeen niiden osaamiskeskittymien vahvistamiseksi. Myös valtion toimintojen supistusten vaikutukset on huomioitava päätöksissä.

Alueellistamistoimenpiteitä koordinoiva alueellistamisen koordinaatio-ryhmä pyysi 15.4.2020 kutakin maakunnan liittoa kuvaamaan lyhyesti keskeisimmät osaamis- ja toimintokeskittymänsä sekä tekemään esitykset valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamisesta tai vahvistamisesta maakuntansa alueella. Liittoja pyydettiin priorisoimaan vastauksessaan kolme keskeisintä osaamis- ja toimintokeskittymää sekä näitä tukevaa esitystä valtion yksiköistä tai toiminnoista. Maakuntien tekemät alueellistamisesitykset kytkeytyvät maakunnissa jo olemassa olevaan osaamiseen ja vahvuuksiin, jota valtion toiminnot täydentäisivät ja omalta osaltaan vahvistaisivat. **Alueellisten osaamiskeskittymien vahvistamista tulee toimeenpanna vahvistamalla valtion toimintoja Itä- ja Pohjois-Suomessa maakuntien esitysten mukaisesti.** Esitykset tulee huomioida valtion alueellista läsnäoloa suunniteltaessa ja päätöksiä tehtäessä. Lainsäädännön tulee olla alueellistamista mahdollistava, ei rajoittava.

Saavutettavuus elinvoiman edellytyksenä

Alueellisen lentoliikenteen kehittäminen

Alueellisen lentoliikenteen kehittämällä vahvistetaan koko maan talouskasvua ja alueiden kansainvälistä saavutettavuutta. Suomen elinkeinoelämän näkökulmasta on erittäin tärkeää, että kaikki Suomen lentoasemat pidetään toiminnassa. Niiden kasvu ja toimintaedellytykset voidaan turvata vain lentoliikennettä kehittämällä. Nopeiden yhteyksien puute aiheuttaa myös riskejä terveydenhuollon, potilasturvallisuuden ja huoltovarmuuden kannalta. Lentoliikenteen tuoma saavutettavuus on tärkeä edellytys monipaikkaisuuden kehittämiseksi.

Alueiden saavutettavuutta tulee kehittää pitkäjänteisesti strategisena kokonaisuutena ja lentoliikennettä tulee tarkastella sekä lentoasemien vaikutusalueiden, lentoyhtiöiden että lentoaseman ylläpitäjien näkökulmista. Tavoitteena on kehittää nykyistä lentoasemaverkostoa ja turvata siihen kuuluvien lentoasemien toimintaedellytykset pitkäjänteisesti. Finnair Oyj:n yksittäisillä päätöksillä ei tule vaarantaa maakuntien elinkeinoelämän vakautta ja toimintaympäristön ennustettavuutta. Liikennöinti on toteutettava markkina-lähtöisesti.

Lentoliikenteen kehittämiseen alueilla halutaan panostaa. Alueiden, lentoyhtiöiden ja lentoaseman ylläpitäjän yhteistyötä on parannettu ja etsitty yhdessä kaikkia osapuolia hyödyntäviä toimintamalleja. Tätä työtä on jatkettava systemaattisesti. **Nykyisen lentoasemaverkoston toiminnasta ja lentoliikenteen jatkuvuudesta tulisi saada varmuus pitkällä aikajänteellä, jotta alueen elinkeinoja ja lentoyhteyksiä voidaan kehittää suunnitelmallisesti.**

Kainuussa, Keski-Pohjanmaalla, Lapissa ja Pohjois-Karjalassa on hyvät kasvunäkymät mm. metsä-, teknologia- ja kemianteollisuuden sekä energiatoimialojen, kansainvälisen matkailun ja arktisen kehityksen ansiosta, **joten niiden lentokentille kulkevaa lentoliikennettä ei saa päästää häviämään koronavirusepidemian vuoksi.** Maakuntien liittojen ja lentoyhtiöiden välisissä neuvotteluissa on syntynyt malli, jolla liikennöinti lentokentillä voitaisiin käynnistää nopeasti, mikäli valtio antaa siihen taloudelliset takaukset.

Samoin on tuettava koko Itä- ja Pohjois-Suomen lentoliikenteen uudistamista, lentokenttien monipuolisempaa käyttöä, sekä räätälöidä palvelujärjestelmää niin että lentoliikennettä voidaan hoitaa myös pienemmällä kuluksella. Alueiden kanssa on haettava aktiivisesti uudenlaisia ratkaisuja elinkeinoelämän ja harrastetoiminnan tarpeisiin sekä tuettava uudenlaisia innovaatioita ja palveluratkaisuja. Tällaisia voivat olla mm. sähkölentokoneisiin liittyvät innovaatiot sekä etälennonjohtopalveluiden kehittäminen.

Kattava laajakaistaverkko koko Suomeen

Koko Suomeen tulee rakentaa kattava valokuituverkko sekä nostaa yleis- palveluvelvoitteen tiedonsiirtonopeutta 100 Mbit/s tasolle.

Digitaalisen infrastruktuurin kansallisen strategian 2025 mukaan digitaalinen infrastruktuuri edistää kilpailukykyä ja hyvinvointia mahdollistamalla jo tämän päivän digitaalisten palvelujen laajan käyttöönoton lisäksi tulevaisuuden ilmiöiden hyödyntämisen niin yksityisissä kuin julkisissakin palveluissa. Strategiassa asetettu tavoitetaso on sama kuin EU:n asettama eli vuoteen 2025 mennessä tulisi kaikkialla Suomessakin olla saatavilla 100 Mbit/s yhteydet, joiden nopeus on mahdollista nostaa 1 gigabittiin sekä keino tavoitteen saavuttamiseksi. Digitaalisen infrastruktuurin strategiaan tulee lisätä riittävä kansallinen tuki kaikille toteuttamiskelpoisille hankkeille.

Valtion talousarviossa tulee turvata valtion tukirahoitus kaikille toteuttamiskelpoisille hankkeille nopeiden valokuituverkkojen rakentamiseksi koko Suomen kattavaksi. Kunnilla ja rakentavilla operaattoreilla tulee taata varmuus jatkaa hankkeiden suunnittelua ja kehittää alueensa palveluja suunnittelemallaan tavalla. **Verkon rakentamisen vauhdittamista kunnilta vaadittavista kuntaosuuksista on luovuttava ja tuen on tultava kokonaan valtiolta.** Ehdoton vaatimus kuntaosuudesta ei saa asettaa kuntalaisia eriarvoiseen asemaan eikä estää valtion tuen saamista hankkeille. Laajakaistarakentamisen rahoitus on saatava entistä paremmalle tasolle, eri rahoituslähteitä hyödyntäen.

Uudessa kansallisessa laajakaistan valtioneuvoston tukiohjelmassa tuen taso ja tukikelpoisten kustannusten määritelmien tulee olla samankaltaiset kuin maa-seutuohjelman kyläverkkohankkeissa. Infran yhteisrakentamista ja kustan-

nustehokkuutta edistetään velvoittamalla sähköverkkoyhtiöt ja teleoperaattorit jakamaan tulossa olevat hankkeensa yhteisrakentamisportaalissa siten, että eri toimijat pääsevät mukaan ja vältetään päällekkäinen maankaivutyö.

Koillisväylän datakaapeli eli Arctic Link

Suomen menestystä rakennetaan alueiden ja kaupunkien vahvuuksien ja erityispiirteiden ympärille eri toimijoiden yhteistyöllä. Keinona menestykseen on koko Suomen monimuotoinen elinvoimapolitiikka. Yksi elinvoimaisuuden osatekijöistä on alueiden tietoliikenteellinen saavutettavuus maantieteellisen saavutettavuuden lisäksi.

Suomen valtion tulee edistää Koillisväylän tietoliikennekaapelin eli Arctic Linkin toteutumista Pohjoismaisen yhteistyön kautta, hyvällä valmistelulla ja suhteilla Venäjään. Aasian valtioiden ja kaupallisten toimijoiden kiinnostus on hanketta kohtaa kasvanut ja kaapelihankkeen valmisteluissa Cinia Oy on edennyt venäläisen toimijan, Megafonin, kanssa yhteisymmärryspöytäkirjvaiheeseen (MoU). Hankkeen toteutuessa Arctic Link tulee tarvitsemaan useamman Suomen läpi Eurooppaan varmistetun tietoliikenteen väylän, joiden nopeus ja kapasiteetti tulee olla riittävä. Reittien tulee kulkea sekä Länsi-että Itä-Suomen kautta. Itäinen reitti (vt5) on välttämätön alueen kansainvälisesti toimivien yritysten tietoliikennetarpeiden varmistamiseksi.

Kansainvälisen kiinnostuksen kasvaessa **Suomen tulee hankkeen toteutuksen jouduttamiseksi laatia mahdollisimman pian selvitys maan sisäisten runkoverkkojen reitityksistä ja niiden nopeuden ja kapasiteetin riittäväydestä ennakoitavissa olevaan tietoliikenteen kasvaviin tarpeisiin.** Valtion rahoituksella tehtävän selvityksen perusteella voidaan määrittää tarvittavat reititykset, ennakoida lisärakentamisen tarve ja laatia hankkeen osakkaiksi ja asiakkaita tuleville vakuuttava suunnitelma toteutuksineen koko Aasian ja Euroopan yhdistävän reitin yhden osuuden varmistamiseksi. Tämän jälkeen tulee tarvittavasta valokuidun lisärakentamisesta toteuttaa mahdollisimman paljon yhteisrakentamisena eri toimijoiden kanssa muun valokuitu-, energia- tai liikenneinfrarakentamisen kanssa.

Alueellisesta kuljetustuesta pysyvä tukimuoto

Valtioneuvoston asetusta (1030/2018) alueellisesta kuljetustuesta sovelletaan kuljetuksiin, jotka alkavat vuosien 2018 ja 2019 aikana. Alueellinen kuljetus-tuki on harkinnanvarainen valtionavustus ja sitä on maksettu vuosittain noin 250 pienelle ja keskisuurille yritykselle tavoitteena alentaa syrjäisten ja harvaan asuttujen alueiden yritystoiminnalle pitkistä kuljetusmatkoista aiheutuvia lisäkustannuksia ja siten ylläpitää ja lisätä yritystoimintaa näillä alueilla. Kuljetustuen määrä oli valtion vuoden 2018 tilinpäätöksessä 5 M€ ja vuoden

2019 tilinpäätöksessä 6 M€. Vuoden 2020 talousarviossa kuljetustuen määräraha on 6 M€.

Syrjäisillä ja harvaan asutuilla alueilla sijaitseva paikallisia raaka-aineita jalostava teollisuus on alueiden perusteellisuutta ja sillä on raaka-ainetuotantoketjujen kautta merkittävät välilliset työllisyysvaikutukset. **Epävarmuus alueellisen kuljetustuen pysyvyydestä luo selkeitä haasteita yritysten pitkäjänteiselle investointien suunnittelulle ja työvoiman kehittämislle.**

Alueellisen kuljetustuen määrä on Suomessa alhainen verrattuna Ruotsiin. Suomalaiset yritykset ovat joutuneet varsinkin puutavara- ja puutuoteteollisuudessa eri- arvoiseen asemaan ruotsalaisten kilpailijoiden kanssa. Kuljetustuen määrän asteittaisella korottamisella voitaisiin edistää syrjäisillä ja harvaan asutuilla alueilla sijaitsevan teollisuuden kehittymistä ja uusien yritysten syntymistä. Kuljetustuen kriteereissä tulisi myös huomioida alueella toimivien yritysten kasvanut kokoluokka. Yritysten yhdistymisten myötä kuljetustukea tulisi voida myöntää harkinnan mukaan myös suuryrityksille.

Tulevaisuudessa alueellisen kuljetustuen perusteiden tulisi edistää ympäristöystävällisiä ja vähähiilisiä kuljetusratkaisuja, kuten vesi- ja rautatiekuljetuksia. Kuljetustukea tulisi voida jatkossa myöntää Saimaan vesistöalueella tapahtuviin vesikuljetuksiin ja huomioida tuen määrässä alueen erityisolosuhteet (pitkät luotsausmatkat, kanavamaksut, kanava- liikenteen hitaus ja rajamuodollisuuksien kesto).

Alueellinen kuljetustuki tulee saada pysyväksi tukimuodoksi ja tuen määrä samalle tasolle Ruotsin kanssa.

Klusterit kilpailukyyn ja myönteisen rakennemuutoksen edistäjinä

Suomen aluekehittämisspätöksessä 2020–2023 asetettujen TKI-tavoitteiden sekä kasvun ja muutosjoustavuuden tukemiseksi Suomessa tulee laatia kansallisia klusteristrategioita, tukea alueellisesti tärkeiden osaamiskeskittymien muodostumista, edistää näiden kansainvälistä verkostoitumista, sekä mahdollistaa näiden ketterä rahoittaminen. **Kansalliset strategiat toteutetaan alueilla, joten alueet tulee ottaa mukaan tiiviiseen yhteistyöhön niitä laadittaessa ja toteutettaessa.** Alueellisiin vahvuuksiin pohjautuva klusteripolitiikka tukee TKI-toiminnan kasvua ja alueiden elinvoimaisuutta.

Itä- ja Pohjois-Suomessa on tehty komission mahdollistamana tiivistä yhteistyötä vuodesta 2017 lähtien ensin seitsemän maakunnan yhteisten ja toisiaan tukevien älykkään erikoistumisen kärkien tunnistamisessa, ja nyt niihin liittyvien klustereiden verkottamisessa ja vahvistamisessa. Toiminnan

veturina on ollut seitsemän maakunnan yhteinen **Elinkeinot murroksessa (ELMO) -verkosto**, jossa on tehty yhteistyötä mm. akkuteknologian ja puhtaasti veden ympärille rakentuneiden osaamiskeskittymien edistämiseksi. Tällaisten yhteistyöverkostojen ja niiden synnyttämien kokeilujen hyödyntämistä, syventämistä ja jalkauttamista tulee edistää niin valtion aluehallinnon kuin kansallisten viranomaisten toimesta.

Suomessa on paljon klustereita ja innovaatioekosysteemejä, jotka ovat muodostuneet alueensa keskeisten TKI-toimijoiden ja toimialansa suuryritysten ympärille. Näissä yritysten, TKI-toimijoiden ja koulutusorganisaatioiden verkostoissa kehitetään uusia innovaatioita, jalkautetaan uutta teknologiaa yrityksiin ja monipuolistetaan alueella käytettävissä olevaa osaamista. Nämä verkostot edistävät niissä mukana olevien yritysten kansainvälistymistä ja uusien hankintaketjujen luomista, vahvistaen samalla alueensa elinkeinoelämän resilienssiä sekä vihreää siirtymää.

Klustereilla ja innovaatioekosysteemeillä on tärkeä rooli niin älykkään erikoistumisen toteuttamisessa kuin hiilineutraalin yhteiskunnan, kansallisen kilpailukyvyyn ja myönteisen rakennemuutoksen edistäjinä. Tämän vuoksi niiden tulee olla yksi keskeisistä kehittämisen kohteista niin maakunnallisella, ylimaakunnallisella, kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla, kaupunkikohtaisten ekosysteemisopimusten ollessa osa maakunnallisia toimenpiteitä klustereiden kehittämiseksi.

EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmakausi 2021–2027

EU-huippukokouksessa heinäkuussa 2020 linjattiin EU:n monivuotisesta rahoituskehystä 2021–2027 sekä EU:n covid-19 elvytyspaketista, ml. jäsenvaltiokohtaiset alue- ja rakennepolitiikan rahoitukset. Itä- ja Pohjois-Suomen erityismäärärahojen kannalta neuvottelutulos on hyvä. Itä- ja Pohjois-Suomeen osoitettiin huippukokouksessa uusi 100 milj. € erityisrahoitus. Lisäksi pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityismäärärahan, ns. NSPA-tuen taso nousee 30 eurosta 40:een euroon/hlö/vuosi. **Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat edellyttävät, että ao. tukitason nousu koskettaa täysimääräisesti Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asuttuja alueita molempien määrärahojen osalta.**

Varojen kansallisessa jaossa tulee huomioida Itä- ja Pohjois-Suomen erityishaasteet sekä liittymissopimuksen mukaiset periaatteet ja pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisasema. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat edellyttävät, että maakuntakohtaisen jaon perustana pidetään EU:n komission määrittämiä jäsenmaakohtaisia jakoperusteita. **Siirtymäaluetta koske-**

vaa jakoa tehtäessä on otettava huomioon Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntia koskevat EU:n määrittämät ansaintakriteerit. Itä- ja Pohjois-Suomea koskevan rahoituksen laskennassa sovelletaan EU-lainsäädännössä olevaa ns. turvaverkkoa, jolla pyritään varmistamaan se, ettei Itä- ja Pohjois-Suomen rahoitusasema heikkene laskentamekanismin muutosten takia. **Turvaverkko on huomioitava myös kansallisessa ratkaisussa ja noudatettava EU-komission laskentamekanismia.**

Hallitusohjelmassa linjataan, että EU:n koheesiopolitiikassa turvataan aluekehitysrahoituksen taso sekä harvaan asutun Itä- ja Pohjois-Suomen erityisasema ja tukien pysyvyys. Nämä linjaukset tulee lunastaa noudattamalla suuraluekohtaisessa rahoituksenjaossa nykyisen ohjelmakauden jakosuhteita ja varmistamalla, että Itä- ja Pohjois-Suomen rahoitus vastaa vähintään kuluvan kauden tasoa.

Rahoituksen painottumista Itä- ja Pohjois-Suomeen puoltavat alueelliset kehittyneisyserot. EU-komission 2019 antaman maaraportin mukaan alueellisia kehityseroja Suomessa ei ole saatu poistettua. Alueelliset erot ovat hieman vähentyneet, mutta alueellinen eriarvoistuminen on edelleen suurinta Itä- ja Pohjois-Suomessa. Itä- ja Pohjois-Suomen tilanne on heikoin BKT:ssa ja vähiten tyydyttävä tuottavuuden ja työttömyyden osalta. Samoin alue on heikoin alue väestönkasvussa ja alueen väestötiheys on erittäin alhainen. Itä- ja Pohjois-Suomi on lisäksi heikoin alue saavutettavuudessa maanteitse, rautateitse ja internetin käytössä. Lisäksi Itä- ja Pohjois-Suomessa on heikoin innovaatio- ja tutkimuskyky (heikentynyt vuodesta 2011) ja alhaisin korkea-asteen koulutuksen saaneiden 30–34-vuotiaiden määrä.

Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) osalta Itä- ja Pohjois-Suomi tukee komission 26.2.2020 maaraportin liitteessä D esitettyä näkemystä JTF:n kohdentamisesta Itä- ja Pohjois-Suomeen. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat kuitenkin toteavat, että JTF:n alueellisen kohdentamisen lisäksi JTF:n rahoitusta tulee voida hyödyntää paitsi turpeen uusiin käyttömuotoihin, niin myös mahdollisimman laajasti vähähiilisyystavoitteita tukevaan toimintaan.

EU-huippukokouksessa linjattiin lisäksi korona-elvytysrahoituksesta. Monivuotisen rahoituskehityksen, JTF:n ja rakennerahasto-ohjelmien kautta välitettävän korona-elvytysrahoituksen alueellinen kohdentaminen tulisi Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien näkemyksen mukana tehdä kokonaisuutena.

Kansainvälisen alueiden välisen yhteistyön, Itämeri-yhteistyön ja arktisen ulottuvuuden tulee näkyä vahvasti tulevassa koheesiopolitiikassa.

Sisä- ja ulkorajayhteistyö (Interreg, ENI CBC) on tärkeää Suomelle, jolla on EU-maista pisin ulkoraja Venäjän kanssa, sisärajoja muiden EU-jäsenvaltioiden kanssa sekä maaraja Norjan kanssa. Venäjän, Ruotsin ja Norjan kanssa tehtävällä raja-alueyhteistyöllä on Suomelle suuri merkitys. Yhteistyötä tehdään

sekä kahdenvälisessä kehittämistyössä, että laajemmassa Barents- ja NSPA-yhteistyössä, minkä vuoksi komission ehdotus raja-alueohjelmien leikkausten tasosta ei ole tarkoituksenmukaista Itä- ja Pohjois-Suomelle. Itämeren alueiden maiden bilateraalin merirajayhteistyön jatkuvuus on huomiotava ja merellisten raja-alueohjelmien tulee olla yhdenvertaisessa asemassa maarajaohjelmien kanssa.

Liite 3. Rahoitustaulukot: Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman 2021 – 2022 toteutukseen Kainuussa käytävissä oleva kansallinen ja EU:n kehittämisrahoitus

KAINUU RAHOITUS, TILANNE 22.2.2021						
Ohjelmakausi 2014-2020	EAKR	Sidottu	Sidottu %	Varaukset	Kokonaistilanne käyttämättä	
	€	€		€	€	
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus/Kainuu	44 881 458	38 306 912	85,35	8 282 590	-1 708 044	
Kainuun liitto	22 887 874	22 878 640	99,96	0	9 234	
TEKES	1 300 000	1 299 600	99,97	0	400	
Yhteensä	69 069 332	62 485 152		8 282 590	-1 698 410	
	ESR	Sidottu	Sidottu %	Varaukset	Kokonaistilanne käyttämättä	
	€	€		€	€	
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus/Kainuu	31 667 000	25 177 416	79,51	0	6 489 584	
Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020						
	Kehys	Sidottu	Sidottu %	Varaukset	Kokonaistilanne käyttämättä	
	€	€		€	€	
Maaseuturahasto	28 722 200	28 141 117	97,98	0	580 083	M19 Leader
REACT EU TL 8	€					
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus/Kainuu	3 525 000					
Kainuun liitto	1 899 000					
Yhteensä	5 424 000					
REACT EU TL 9	€					
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus/Kainuu	2 323 000					
KANSALLINEN RAHOITUS KAINUUN LIITTO 2020-						
Alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukeminen rahoitus AKKE	Kehys	Sidottu	Sidottu %	Varattu	Käyttämättä	
- omaehtoinen kehittäminen, koronakriisistä toipuminen	866 000	214 915	24,82	0	651 085	
- Siltasopimusrahoitus	500 000	440 000	88,00	60 000	0	
KANSALLINEN RAHOITUS POHJOIS-POHJANMAAN ELY-KESKUS/KAINUU VUONNA 2020						
Myönnetty kansallista koronataukea yrityksille	3,6 milj.€					

Liite 4. Kainuun alueellinen rahoituspäätös (Kainuun ELY ja Kainuun liitto)

EAKR toimintalinjan 8 (EAKR) erityistavoitteen 12.2 osalta Pohjois-Pohjanmaan ELY keskus voi tehdä tarvittaessa, tarpeen mukaan muutoksia koskien tuki 2014 ja EURA 2014 määrärahojen välillä.

Vuosi:	2021					
Maakunta:	Kainuu					
Osio:	IP/ELSA	milj. euroa			Palautus 12.3.2021 mennessä	
Toimintalinja / erityistavoite	RR-ELY		RR-ELY	Maakunnan liitto	YHTEENSÄ	
	Yritystuet					
	Tuki2014	EURA 2014	yhteensä			
TL 8 Erityistavoite 12.1 (EAKR)	3,254	0,000	3,254	0,000	3,254	
EAKR	1,860	0,000	1,860	0,000	1,860	
Valtio	1,394	0,000	1,394	0,000	1,394	
Kunta	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Muu julkinen	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
TL 8 Erityistavoite 12.2 (EAKR)	0,154	0,155	0,309	2,171	2,480	
EAKR	0,077	0,077	0,154	1,085	1,239	
Valtio	0,058	0,059	0,117	0,814	0,931	
Kunta	0,019	0,019	0,038	0,272	0,310	
Muu julkinen	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
TL 9 Erityistavoite 12.3 (ESR)		1,593	1,593		1,593	
ESR		0,797	0,797		0,797	
Valtio		0,597	0,597		0,597	
Kunta		0,199	0,199		0,199	
Muu julkinen		0,000	0,000		0,000	
TL 9 Erityistavoite 12.4 (ESR)		1,062	1,062		1,062	
ESR		0,531	0,531		0,531	
Valtio		0,398	0,398		0,398	
Kunta		0,133	0,133		0,133	
Muu julkinen		0,000	0,000		0,000	
KAIKKI YHTEENSÄ	3,408	2,810	6,218	2,171	8,389	
EU	1,937	1,405	3,342	1,085	4,427	
Valtio	1,452	1,054	2,506	0,814	3,320	
Kunta	0,019	0,351	0,370	0,272	0,642	
Muu julkinen	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
EAKR YHTEENSÄ	3,408	0,155	3,563	2,171	5,734	
EU	1,937	0,077	2,014	1,085	3,099	
Valtio	1,452	0,059	1,511	0,814	2,325	
Kunta	0,019	0,019	0,038	0,272	0,310	
Muu julkinen	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
ESR YHTEENSÄ		2,655	2,655		2,655	
EU		1,328	1,328		1,328	

Liite 5. Itä- ja Pohjois-Suomen aloitteet Suomen kestävän kasvun ohjelmaan

ITÄ- JA POHJOIS-SUOMEN MAAKUNTIEN ESITYKSET ELPYMIS- JA PALAUTUMISTUKIVÄLINEEN PAINOPISTEIKSI JA RAHOITETTAVIKSI INVESTOINNEIKSI

Koulutus, tutkimus- ja innovaatiotoiminnalla Suomi takaisin kestävän kasvun uralle

Elpymis- ja palautumistukivälineellä tulee vauhdittaa maakuntien vahvuuksiin ja arktiseen osaamiseen perustuvaa, kansainvälisesti merkittävien ja elinkeinoelämää palvelevien TKI-ympäristöjen synnyttämistä ja kehittämistä. Osaamisympäristöjen kehittämisessä tulee huomioida niiden kytkeminen jatkuvan oppimisen periaatteisiin sekä yli- ja maakunnallisiin ja kansainvälisiin ympäristöihin. Tuettavan toiminnan tavoitteena on oltava osaamisen, teknologian ja digitaalisuuden jalkauttamiseen yrityksiin.

Kärkihankkeet:

1. Painetun elektroniikan Open Fab tuotanto- ja kehitysympäristö (2021–2025) Oulussa, 55 milj.€
2. GTK Mintecin mineraali- ja kiertotalousalan digitaalinen koetehdaskokonaisuus Oulussa, 40 milj.€
3. Fotoniikan keskus: Photonics Center – Collaboration for Business and Research Joensuussa, 20 milj.€
4. Vesiteknologiasta liiketoimintaan ohjelmisto-, äly- ja säätötekniikassa (Pohjois-Savo), 5 milj.€
5. Metsä- ja kaivosteollisuuden tuotantoprosessien TKI- ja opetusympäristö vauhdittamaan tuotantoprosessien digitalisaatiota sekä työvoiman osaamisen ajantasaistamista (Kainuu), 5 milj.€
6. Korkeakoulutuksen ja työelämätarpeen kohtaannon parantaminen jatkuvan oppimisen ja paikkariippumattoman koulutuksen avulla

Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta

Vihreän siirtymän vauhdittamiseksi elpymis- ja palautumistukivälineellä on edistettävä tuotannollisia investointeja alueellisten ja paikallisten biopolttoaineiden jakeluverkostojen ja biojalostamojen kehittämiseen ja jakeluverkostojen laajentamiseen koko maahan, sekä vauhdittaa hiilineutraalin sähkön tuotannon ja sähkön siirtoverkkojen kehittämistä, ja vihreän teollisuuden investointeja. Suomessa on kehitettävä teollisuuden sivuvirtojen käsittelyä ja hyödyntämistä mm. metsä- ja maatalouden sivuvirroista, tuettava kierto- ja biotalouteen liittyviä pilotti- ja tutkimusympäristöjä, sekä edistettävä puurakentamisen pilottikohteita ja tuulivoimapuistojen investointeja.

Kärkihankkeet:

1. Pohjois-Karjalan uuden sukupolven vihreät teolliset yritysinvestoinnit (10 kpl), sisältäen biotalousinvestoinnit, 270 milj.€ (yksittäinen investointi 10–80 milj.€)
2. Bio- ja kiertotalouden vauhdittaminen Itä- ja Pohjois-Suomessa, mm:

- Biokaasun tuotannon ja jakeluverkoston vahvistaminen
 - Biojalostuksella energiaa, uusia lannoitteita, ravinteita ja torjunta-aineita (Pohjois-Savo), 28 milj.€
 - Biokaasulaitosinvestoinnit (mm. Keski-Pohjanmaa 16 milj.€ ja Lappi 15 milj.€)
 - EcoSairila Mikkelissä
3. Metsäbio- ja kiertotalouden ekosysteemi ja teollinen investointi KCF (Kainuu): KCF tehdassuunnittelu 20 milj.€ ja biotuotetehtaan edellyttämä liikenneinfrastruktuuri 25 milj.€
 4. Metsä- ja puuosaamisen vahvistaminen, puurakentamisen edistäminen sekä metsäalan digitaalisuutta edistävät ratkaisut (mm. Savonlinnan puu- ja hybridirakentamisen keskittymä)
 5. Lapissa käynnissä olevat teollisuuden suurhankkeet 4 kpl, 4,5 mrd €
 6. Tornion Outokummun kuonasilattohanke, 150–250 milj.€ (yhtiö ei ole vielä kertonut julkisuuteen kokonaisbudjettia)
 7. Tuulivoimapuistojen investoinnit ja investointien esteiden poisto
 8. Biokaasu- ja sähkölatausverkoston investoinnit Itä- ja Pohjois-Suomessa

Suomen kansainvälisen kilpailukyyn turvaaminen

Itä- ja Pohjois-Suomen kansainvälinen kilpailukyky tukee koko Suomen kansainvälistä kilpailukykyä. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat pitävät erittäin tärkeänä, että elpymis- ja palautumistukivälineellä vauhditetaan ja mahdollistetaan suurinvestointien ja teollisuuden investointien toteutuminen Itä- ja Pohjois-Suomessa sekä vahvistetaan elinkeinoelämää tukevien klustereiden toimintaa ja kansainvälistymistä niiden koko arvoketjussa. Myös olemassa olevan vahvan teollisuuden siirtymistä vihreään tuotantoon ja teknologiaan on edistettävä. COVID-19-pandemian koettelemaa matkailutoimialaa, sen kehittämistä ja investointeja tulee vauhdittaa elpymis- ja palautumistukivälineestä. Lisäksi on varauduttava tukemaan vientiteollisuutta ja sen toimintaedellytyksiä kriisin pitkittyessä, sekä edistettävä uusien alihankintaketjujen syntymistä ja niiden kotimaista tuotannon huoltovarmuuden varmistamiseksi. Yritysten pääoman saatavuutta on edistettävä myös pääomalainojen ja takausten kaltaisten tukivälineiden avulla.

Kärkihankkeet:

1. Itä- ja Pohjois-Suomen akkuarvoketjua vahvistavat kaivosinvestoinnit Keski-Pohjanmaalle, 380 milj.€
2. Akkuteknologian sekä kierrätyksen ja valmistuksen kehitysohjelma 2021–2025 (mm. Pohjois-Pohjanmaa), 40 milj.€
3. Hiilineutraali metallienjalostus osana vetytaloutta (Pohjois-Pohjanmaa), 40 milj.€
4. Suomen sisäisen tietoliikenteen runkoverkon suunnittelu ja tarvittavan lisäkapasiteetin rakentaminen, Koillisväylän datakaapelin läntisen ja itäisen reitin toteuttaminen, 100 milj.€
5. Matkailun ponnahduslauta: kestävää luontomatkailua tukevat kehittämiskokonaisuudet ja investoinnit (ml. matkailun reitistöjen määrän kaksinkertaistaminen, 50 milj.€) ja matkailupalveluiden kansainvälistäminen
6. Vientiyritysten määrän lisääminen

Kestävän infrastruktuurin ja digitalisaation vahvistaminen

Elinkeinoelämän toimintaedellytykset ja kilpailukyky edellyttävät panostamista saavutettavuuteen. Suomen on rakennettava alueellisesti kattava valokuituverkko ja tuotava 100 Mbit/s yhteydet kaikkien saataville. Samalla on tuettava 5G/6G-teknologian pilotti- ja testausympäristöjen kehittämistä ja yhteyksien saatavuutta myös maaseutumaisilla alueilla. Suomen ja maakuntien TKI-toimintojen kasvattaminen, Suomen kansainvälisen kilpailukyyn turvaaminen ja digitalisaation vahvistaminen kulkevat käsikädessä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuuden vahvistamiseksi ja kustannusvaikuttavuuden lisäämiseksi on panostettava etäpalveluiden ja niitä tukevien teknologioiden ja tietoliikenneyhteyksien kehittämiseen, sekä etäpalveluiden käyttöönottoa edistäviin kokeiluihin. Elpymis- ja palautumisvälineellä on tuettava alueellista rakennusteollisuutta yksityisen kysynnän hiipuessa sekä pidettävä yllä ja luotava uusia toimintaedellytyksiä julkista infraa ja toimivia liikenneyhteyksiä tarvitsevalle vientiteollisuudelle.

Kärkihankkeet:

1. Tavoitteellinen tietoliikenneverkko: kattavat laajakaistayhteydet Itä- ja Pohjois-Suomessa – suunnittelu, investoinnit ja käyttö, 310 milj.€
 2. KASE Smart Countryside investointi- ja kehittämisohjelma, Keski-Pohjanmaa, 62 M€
 3. Hyvinvointitekniologia liiketoiminnaksi ja osaksi kansallista huoltovarmuutta (Pohjois-Savo), 9 milj.€
-
- a) Terveydenhuollon datan hyödyntäminen: terveydenhuollon älykkäiden ratkaisujen kehittämisalusta
 - b) Rokotetuotanto osaksi kansallista huoltovarmuutta: rokoteinfrastruktuurin vahvistaminen kotimaisen rokotetuotannon varmistamiseksi
4. Digitaalisten palvelualustojen kehittäminen sekä digitaalisen tiedon hyödyntäminen ja kaupallistaminen (mm. Memory Campus Mikkelissä)
 5. Sote-palveluiden integraatio, tietojärjestelmät sekä etä-, digi- ja mobiilipalvelujen kehittäminen
 6. 5G/6G-tekniologian pilotti- ja testausympäristöt mm. matkailun tuotteistamisessa

Työmarkkinoiden toiminta, työttömille suunnatut palvelut ja työelämän kehittäminen

Itä- ja Pohjois-Suomen elinkeinoelämän kasvun esteinä on osaavan työvoiman puute. Osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi on helpotettava ulkomaisen työvoiman saatavuutta sekä edistettävä maahanmuuttajien ja ulkomaisten opiskelijoiden työllistymistä. COVID-19-pandemia on entisestään lisännyt nuorten työttömyyttä sekä pitkäaikaistyöttömyyttä. Näiden ryhmien työllistämistä on edistettävä erilaisin kokeiluin sekä tuettava uudelleen koulutusta, sujuvaa siirtymää työmarkkinoilla ja nykyaikaisia oppimisympäristöjä, sekä kehitettävä ketteriä koulutuspalveluita.

Kärkihankkeet:

1. Ulkomaisen työvoiman saatavuuden helpottaminen
2. Kansainvälisten opiskelijoiden ja osaajien saaminen Suomeen opiskelemaan ja integrointi työmarkkinoille
3. Jatkuvan oppimisen oppimisympäristöt ja uudet toteutusmuodot yhteistyössä yritysten kanssa
4. Työllisyysperusteiset investointiavustukset kunnille koronatilanteessa

ITÄ- JA POHJOIS-SUOMEN MAAKUNTIEN LIITOT

Markus Hirvonen
Maakuntajohtaja, Pohjois-Karjala

Pauli Harju
Maakuntajohtaja, Pohjois-Pohjanmaa

Jyrki Kaiponen
Maakuntajohtaja, Keski-Pohjanmaa

Marko Korhonen
Maakuntajohtaja, Pohjois-Savo

Pentti Malinen
Maakuntajohtaja, Kainuu

Pentti Mäkinen
Maakuntajohtaja, Etelä-Savo

Mika Riipi
Maakuntajohtaja, Lappi